

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Edukologijos katedra

Vida Červiakova

Edukologijos studijų programa

Magistro darbas

Ugdymo vientisumas M. Montessori darželyje ir šeimoje

Darbo vadovė: doc. S. Valatkienė

Vilnius, 2006

TURINYS

Santrauka	3
Summary.....	4
Įvadas	5
1. Montessori pedagoginės sistemos bruožai	8
2. Montessori ugdymo metodų vientisumas darželyje ir šeimoje	17
2. 1. M. Montessori darželis	20
2. 2. M. Montessori šeimos samprata	22
2. 3. Šeimos ir darželio sąveika.	28
2. 3. 1. Šeimos pagalba darželiui.	30
2. 3. 2. Darželio informacija tėvams	33
2. 4. Ugdymo vientisumo problema.....	35
3. Ugdymo vientisumo realizavimas šeimoje ir darželyje	39
3. 1. Tyrimo organizavimas, metodai ir eiga	39
3.2. Tyrimo rezultatai ir jų analizė	42
3. 2. 1. Tiriamųjų charakteristika	42
3. 2 .2. Pedagogų ir tėvų M. Montessori sistemos suvokimas	47
3. 2. 3. Pedagogų ir tėvų požiūris į vaiką	50
3. 2. 4. Vaiko aplinka šeimoje ir darželyje	60
3. 2. 5. Vaiko veiklos pasirinkimas šeimoje ir darželyje.....	64
3. 2. 6. M. Montessori principų įgyvendinimas šeimoje ir darželyje	68
Išvados	77
Literatūra.....	79
Priedai	82

SANTRAUKA

Ugdymo vientisumas M. Montessori darželyje ir šeimoje

Šiame darbe buvo siekiama ištirti ugdymo vientisumo M. Montessori darželyje ir šeimoje ypatumus teoriniu bei praktiniu aspektais. Siekiant šio tikslo pirmiausia atskleista M. Montessori pedagoginės sistemos samprata, apibrėžiamos ugdymo metodų vientisumo apraiškos šeimoje ir darželyje, išskiriamos ugdymo vientisumo įgyvendinimo problemos.

Analizuojant, kaip pedagogai ir tėvai suvokia M. Montessori sistemą, koks pedagogų ir tėvų požiūris į vaiką, taip pat lyginant vaiko aplinką, vaiko veiklos pasirinkimą bei M. Montessori principų įgyvendinimą šeimoje ir darželyje, bandyta nustatyti, kaip tiksliai šeimoje ir darželyje yra laikomasi M. Montessori sistemos reikalavimų, ar suvokiama ugdymo vientisumo svarba. Siekiama palyginti, kaip įgyvendinami M. Montessori sistemos principai šeimoje ir darželyje

Tyrimo duomenų lyginamoji analizė parodė, kad daugelyje Lietuvos montessorinių ikimokyklinių įstaigų ugdymo vientisumo principas šeimoje ir darželyje nėra iki galo įgyvendintas dėl ugdymo tęstinumo nebuvimo, tėvų žinių apie M. Montessori sistemą stokos, skirtingo požiūrio į vaiką, nenoro domėtis vaiko gyvenimu darželyje, bendradarbiauti su pedagogais.

SUMMARY

The Congruence of Family and Kindergarten Based on M. Montessori Educational Ideas

This work was aimed for analyzing theoretical and practical aspects of the integrity of education in M. Montessori-type kindergartens and families. In pursuing this objective, the concept of M. Montessori educational systems, manifestations of integral educational methods in families and kindergartens were defined first of all, together with highlighting of the problems related to implementation of integral training.

Through the analysis of understanding the Montessori system by teachers and parents, the attitude of teachers and parents to a child, comparing the child's environment, selection of child's activities and implementation of M. Montessori principles in a family and kindergarten, efforts were taken to identify how precisely the requirements of the Montessori system was respected in families and kindergartens, how well the importance of congruent education was understood. In addition, efforts were also taken to compare the implementation of the Montessori's principles in families and kindergartens.

The comparative analysis of the study data demonstrated that the congruence of family and Montessori-type kindergartens is not fully implemented in many pre-school establishments in Lithuania, because there is no continuation of such education, parents lack knowledge about the system of M. Montessori, children are differently approached, parents are unwilling to take an interest in children life in kindergarten, to co-operate with teachers.

IVADAS

Lietuvos švietimo sistemą, kaip ir kitas gyvenimo sritis, XX amžiaus pabaigoje – XXI amžiaus pradžioje pasiekė svarbus pokyčių laikotarpis. Galimybės netradicinių ugdymo įstaigų tinklui plėstis atsivėrė 2001 metais, kai Švietimo ir Mokslo ministerija pritarė Netradicinio ugdymo koncepcijai, o tuometinis švietimo ir mokslo ministras A. Monkevičius ypač akcentavo humanistinį požiūrį į vaiką ir palaikė alternatyvių ugdymo įstaigų plėtrą. Jis pabrėžė, kad „privalome atsisakyti XX a. paradigmos, kuri ugdymą traktuoja kaip visuomenės apibendrintos patirties perteikimą ugdytiniam, ir atsiverti demokratinėje visuomenėje išplėtotai laisvojo ugdymo sampratai, kuri ugdymą supranta kaip vaiko prigimtinių galių skatinimą ir plėtojimą“ (Monkevičius, 2000, p. 7). Ministrui pritarė Ž. Jackūnas, vienas netradicinio ugdymo koncepcijos kūrėjų, teigdamas, jog „netradiciniais metodais dirbančių švietimo įstaigų kūrimas – mūsų visuomenės demokratėjimo ženklas“ (Jackūnas, 2001, p. 8). Taip, pradėjusios plisti po Nepriklausomybės atkūrimo, mūsų šalyje ėmė dar plačiau diegtis ryškios pedagoginės metodinės sistemos – M. Montessori, R. Štainerio ir kt. Šių sistemų poveikis vaiko ugdymui pasireiškė labai greitai: visuomenėje padaugėjo kūrybiškų idėjų ir savarankiškos veiklos, išaugo intelektas, prigijo laisvasis auklėjimas.

Švietimo reforma ugdymo tobulinimu laiko ne tik aktyviųjų ugdymo metodų kūrimą, turinio atranką, ugdymo proceso gerinimą, bet pripažįsta ir pabrėžia, jog ugdymo kokybė priklauso taip pat ir nuo ugdymo vienovės šeimoje bei ugdymo įstaigoje. Vienas iš M. Montessori pedagoginės sistemos principų – šeimos ir darželio ugdymo vienovė. Pati M. Montessori siekė vientisumo pabrėždama, jog tai yra bene pats svarbiausias principas, padedantis vaikui harmoningai vystytis ir užtikrinantis kokybišką ugdymą.

Ugdymas efektyvus yra tik tada, kai įtaka daroma ne tik vaikui, bet ir visai šeimai. Lietuvos švietimo reformos gairėse akcentuota, kad „pirmoji sąlyga – glaudūs ryšiai tarp pagrindinių ugdymo dalyvių ir jų tam tikras savarankiškumas ir autonomiškumas“ (Švietimo gairės, 2002, p. 108). Vienas iš Montessori mokyklos uždavinių Lietuvoje – organizuoti tėvų bei visuomenės montessorinį švietimą (Montessori mokyklos Lietuvoje koncepcijos projektas, 2001). Tik tada, kai tėvai pasirenge aktyviai bendradarbiauti su pedagogais, kai jie domisi M. Montessori sistemos filosofija, stengiasi suvokti ir perimti šio metodo principus bei taikyti juos namuose, ugdymas tampa vientisas.

Reikia pastebėti, kad šiuo metu M. Montessori pedagogikos analizei Lietuvoje skiriamas nemenkas dėmesys. Daug dėmesio šiai pedagogikai skyrė B. Grigaitė 1990m - 1997m, tyrusi M. Montessori sistemos reikšmę vaiko mąstymo raidai. Apie M. Montessori metodo įtaką ikimokyklinio

amžiaus vaikų psichiniam vystymuisi rašė A. Grigas (1989m). V. Skorupskienė (2000m) tyrė montessorinės ugdymo teorijos pritaikymo galimybes, gerinant mokytojų profesinės veiklos efektyvumą. M. Montessori sistemos įgyvendinimo Lietuvos ikimokyklinėse įstaigose tyrinėjimus atliko V. Gasparkaitė (2000m), po kelerių metų - A. Čitavičiūtė (2004m). E. Baužytė (2002m) tyrė pedagogo vaidmenį M. Montessori sistemoje. Laisvės ir drausmės santykio klausimus nagrinėjo O. Tijūnėlienė bei A. Grabauskienė, kuri detaliau analizavo taip pat ir Montessori ugdymo šeimoje idėjas.

Analizuojant ugdymo vientisumo problemą, vienas iš aktualesnių darbų yra V. Gasparkaitės tyrimas. Pedagogė išskyrė problemas, kliudančias iki galo šią sistemą realizuoti. Viena iš tokių problemų – šeimų, kurių vaikai lanko šią įstaigą, švietimo stoka. D. Bukantaitė, tirdama M. Montessori metodo efektyvumą, taip pat pažymi, jog ugdymas efektyvus tik tada, kai įtaka daroma ne tik vaikui, bet ir visai šeimai. Vienam vaikui per daug sudėtinga suvokti jo vystymuisi palankią motyvaciją ir aspiracijas, geriausia, kai šiuos dalykus suvokia tėvai ir perteikia vaikui (Bukantaitė, 2001, p. 47).

Tiriant M. Montessori sistemos ypatumus, gana nemažai dėmesio skiriama ikimokyklinio amžiaus vaikų veiklos analizavimui ir asmenybės vystymuisi, tačiau gilesnių tyrimų, analizuojančių šeimos ir darželio ugdymo vientisumą, nėra atlikta. Moksliniai tyrimai taip pat rodo, jog labai stokojama efektyvaus šeimos ir darželio bendradarbiavimo.

Taigi šių dienų reali Montessori darželio ir šeimos situacija bei jų bendradarbiavimo problemos paskatino domėtis M. Montessori sistema. Temos pasirinkimą lėmė pedagoginių tyrimų, akcentuojančių šeimos ir ugdymo įstaigos sąveikos svarbą ir šiuolaikines šių institucijų bendradarbiavimo problemas, stoka. Tai skatino gilintis ir tirti būtent ugdymo vientisumo klausimą.

Atsižvelgiant į tai, kad nėra konkrečių (atskirų) tyrimų ugdymo vienovės klausimais ir kad ugdymo vientisumas šeimoje bei M. Montessori darželyje – netyrinėta problema, **tyrimo objektu** ir bus ugdymo vientisumas M. Montessori darželyje ir šeimoje.

Tikslas: Ištirti ugdymo vientisumo M. Montessori darželyje ir šeimoje ypatumus teoriniu ir praktiniu aspektais.

Hipotezė: Ugdymo vientisumas šeimoje ir darželyje įgyvendinamas bendrais ugdymo tikslais, metodika ir M. Montessori auklėjimo vienovės principo reikalavimais.

Tyrimo uždaviniai:

- Išanalizuoti M. Montessori ugdymo filosofiją, išryškinant ugdymo vientisumo aspektus.
- Atskleisti ugdymo vientisumo Montessori darželyje ir šeimoje ypatumus.
- Palyginti, kaip įgyvendinami Montessori sistemos principai šeimoje ir darželyje.

- Ištirti Lietuvos montessorinių ikimokyklinių įstaigų ugdymo vientisumo principo šeimoje ir darželyje įgyvendinimą.

Darbe taikomi šie **tyrimo metodai**:

Teoriniai: M. Montessori mokslinių darbų bei kitos mokslinės literatūros teorinė analizė.

Empiriniai: tiriamųjų anketavimas, gautų duomenų lyginamoji analizė, sintezė.

Statistiniai: tyrimo duomenų statistinė analizė.

1. MONTESSORI PEDAGOGINĖS SISTEMOS BRUOŽAI

Marijos Montessori pedagoginė veikla prasidėjo prieš šimtą metų – 1907 m., kai ji dirbdama su grupele neįgaliųjų vaikų atidarė arba, galima sakyti, sukūrė pirmuosius savo vaikų namelius – *Casa Dei Bambini*. Dirbdama ir stebėdama savo globotinius, ji atrado, pastebėjo jų unikalumą - beveik be jokių pastangų atsirandantį gebėjimą įgyti žinių per juos supančią aplinką. Tuo metu tai buvo tarsi didis stebuklas – VAIKAI MOKOSI PATYS! Ši paprasta, bet labai išmintinga tiesa įkvėpė M. Montessori naujiems ieškojimams – pertvarkyti ugdymą atsižvelgiant į vaiko veiklos vystymosi kryptis. Ji ėmėsi metodologijos, pedagoginės psichologijos studijų ir susirūpino mokytojų mokymu, skirdama ypatingą dėmesį vaiko natūraliai savikūrai (Kahn, Hisson, 1981).

Dr. Marija Montessori buvo ne filosofė, kaip galima būtų įsivaizduoti skaitant jos darbus, o mokslininkė – socialinio gyvenimo reformatorė, kuri nagrinėjo dvasingumą kaip daktarė ir psichologė ir atrado vaiko prigimtyje universaliuosius vystymosi dėsnius. Kalbėdama apie pedagogines problemas, ji pabrėžė dvasinį orumą. Lygiai taip pat mokslininkė kalbėjo ir apie montessorinio metodo auklėtojų rengimą – svarbiausiu dalyku laikė dvasingumą. Prigimtinių dėsnių taikymas vaiko auklėjime, pasak E. M. Standing, ir sudaro M. Montessori pedagoginės sistemos pagrindą (Standing, 1984). Ši mokslininkė dažnai lyginama su kitais atradėjais, pavyzdžiui, K. Kolumbu, M. Koperniku ar pan., bet skirtumas yra tas, kad šie mokslininkai atrado išorinį, materialųjį pasaulį, o M. Montessori atskleidė dvasinį, vidinį žmogaus sielos pasaulį.

M. Montessori metodas, didaktinė medžiaga ar atskiros jos sistemos nuostatos buvo panaudotos įvairiose naujose XX a antrosios pusės koncepcijose: Montessori (ir daugelio kitų XIX a pabaigos ir XX a pirmosios pusės pedagogų reformatorių) metodas bei pagrindinės Montessori nuostatos tapo „atvirojo ugdymo“ pagrindu (1970-1980 m JAV, Didžioji Britanija, Prancūzija); daugelis Montessori sistemos nuostatų panaudota Amerikos Nacionalinės ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo asociacijos „vaikų ugdymo lygį atitinkančios praktikos“ koncepcijoje (JAV, 1980 m); Montessori „laisvojo darbo“ idėjos ir atskira didaktinė medžiaga panaudota Vokietijos programose - „Pagrindinės auklėjimo kryptys ikimokyklinėse klasėse“ (Hamburgas, 1970 m) ir „Situacinis požiūris“ (Miunchenas, 1970-1980 m) (Sorokova, 2003). Taigi, kaip matome, jos mokslas bei atradimai paplitę pasaulyje.

M. Montessori nesiekė garbės, mažai rūpinosi savo asmeninėmis teisėmis, nepopuliarino savo laimėjimų. Pedagogė atmetė daugelį žinomų tuometinio mokslo „tiesų“, daugiausia mokėsi stebėdama vaikus. Ji nuolat kartojo, kad būtent vaikas yra jos didysis mokytojas, o ne atvirkščiai.

„Tai moteris, kurios vardas šiandien garsus visame pasaulyje. Ji – Marija Montessori – vaiko tikrosios prigimties atskleidėja. Ji – vaiko teisių (normalaus vystymosi) gynėja ir kenčiančio užtarėja. O vaikas – tai paslaptingiausia būtybė pasaulyje ir todėl labiausiai nesuprasta ir skriaudžiama. Vaiko prigimties nesupratimas veda žmoniją prie išsigimimo“ (Petrutytė, 1993, p. 233). O Montessori pedagogika, kaip nurodo D. Elkind, – tai praktika, besiremianti vaiko vystymosi dėsniais. Ir būtent šiuo aspektu ji yra „moderniausios ankstyvosios vaikų filosofijos amžininkė“ (Elkind, 1994, p. 21). Kaip savo straipsnyje teigia I. Varnienė, M. Montessori visą laiką rėmėsi Kristaus žodžiais: „Jei netapsite kaip vaikai, neįeisite į dangaus karalystę“. Jos mokslo kelrodė žvaigždė buvo tvirtas tikėjimas Kristaus žodžių tyrumu, realumu. Pagrindinis jos rūpestis visą gyvenimą buvo – pažinti vaiką kaip asmenybę. Kaip Rytų šalies išminčiai prie ką tik gimusio Kristaus kojų sudėjo materialias brangenybes, taip M. Montessori prie mažų ir silpnų vaiko kojųčių sukrovė visą savo dvasinį turtą – išsimokslinimą, profesiją, garbę ir gerovę (Varnienė, 2000).

Nors jau beveik šimtmetis, kai vaikai įvairiose šalyse auklėjami Montessori metodu, tačiau Lietuvoje visuomenės samprata lig šiol tebėra labai ribota: neva tuose darželiuose iš vaikų atimami žaislai, pasakos, vaikai verčiami dirbti ir nuolat lavinami asketiškomis montessorinėmis priemonėmis. Kol kas M. Montessori metodas Lietuvoje suprantamas labai siaurai. O juk iš tikrųjų tai visa filosofija, apimanti žmogaus egzistenciją globaliaja prasme. Ji veiklos šaltinio ieško pačiame žmoguje. Šiuo požiūriu M. Montessori nebuvo originali, o plėtojo klasikines pedagogines idėjas, drauge jas tarsi „atrasdama“ eksperimentinėse savo mokyklose. Jau XVII a. J. A. Komenskis išryškino, kad vienas iš prigimtinių žmogaus poreikių yra poreikis veikti. Todėl jis motinoms patarė pratinti vaikus prie nuolatinio darbo, kad šie rimtai ką nors dirbtų ar žaistų ir nepakeštų dykinėjimo. XVIII a. šveicarų pedagogas J. H. Pestalocis šią mintį suformulavo kaip mokslinę idėją, t.y. savaiminio žmoguje slypinčių jėgų vystymosi idėją. Jis pedagogas grindė savo elementariojo lavinimo teoriją (Tijūnelienė, 2000).

Kaip sakė M. Montessori, auklėjimas nėra vaiko formavimas, treniravimas. Auklėjimas – tai išmintingas vadovavimas, kai vaikas nejaučia mūsų „stiprių rankų“, tačiau tuo pačiu ir nepaliekame jo likimo valiai.

M. Montessori teigė, kad gyvenimas - tai nuolatinis prisitaikymo vyksmas, tad ir „Montessori auklėjimo tikslas, viena, yra padėti vaiko vystymuisi, o antra – padėti jam prisitaikyti prie fizinių

aplinkos sąlygų ir prie visuomenės reikalavimų. Prisitaikymas reiškia saugumą, pasitenkinimą ir dvasinę pusiausvyrą, kuri užtikrina vaikui saugumą“ (Petrutytė, 1993, p. 43).

Montessorinis auklėjimas, panašiai kaip ir kiti auklėjimo metodai, iškelia mums tam tikrus uždavinius: pažinti vaiko psichologiją (vaikas skiriasi nuo suaugusiojo ne vien tik tuo, kad jis dar vaikas); siekti „susipažinti, kaip vaike įsikūnija dvasia, kaip susikuria intelektas ir kaip jis savo ruožtu kuria valią ir kitas dvasinio pasaulio jėgaines“ ir gebėti sudaryti palankias sąlygas vaiko formavimuisi (Petrutytė, 1993, p. 57).

Vienas iš didžiausių M. Montessori rūpesčių buvo noras suprasti vaiko sugebėjimus ir pajėgumus. Daug suaugusiųjų nepajėgia galvoti apie mažą vaiką kaip apie inteligentišką žmogišką būtybę, gebančią mokytis. Montessori „vaiko atradimai“ kartais dar vadinami tiesiog Montessori principais. Jų išskiriama keletas:

- **Vaikai mėgsta tvarką.** Tvarka - tai reiškia žinoti kiekvieno daikto vietą aplinkoje ir tą vietą atsiminti; „tai reiškia – galėti susiorientuoti aplinkoje ir ją iki mažiausių smulkmenų pažinti“ (Petrutytė, 1993, p. 196).

- **Vaikams nereikia ypatingų bausmių ir pagyrimų.** Kalbėdama apie bausmes, M. Montessori sako, kad „žmogaus siela tobulėja plėtodamasi, o paprastai suprantama bausmė yra to plėtojimosi užgniaužimas“ (Montessori, 1992, p. 18). Vaikas pats savaime trokšta veikti, siekia tobulėjimo, o dovanos ir bausmės yra tik bereikalingi paskatinimai. Pati M. Montessori yra labai gražiai pasakiusi, esą „kas dirba tikrai žmogaus darbą, t.y., didį ir garbingą, tam niekuomet nėra reikalingi niekingi paskatai, kuriuos bendrai vadiname „dovanomis“, ir jis nesibijo tų niekingų blogumų, kuriuos vadiname „bausmėmis“ (Montessori, 1992, p. 17). Apdovanojimai ir bausmės nieko neverti, nes vaikai yra abejingi tiek apdovanojimams, tiek bausmėms. Vaikas yra ori ir sąmoninga asmenybė, kurios nepapirksi apdovanojimais. Tikrą vaiko – žmogaus kelią dovanos gali „nukreipti į klaidingą tuštybės kelią“ (Montessori, 1992, p. 7).

- **Vaikas geba susikaupti.** Reikia suvokti, kad vaikas elgiasi kitaip nei suaugusysis, gerbti jo pasirinkimą, nes vaikas turi savo nuomonę, ir būtina leisti jam ją turėti. Labai svarbu rasti laiko išklausti, ką vaikas sako, net jei kalba nerišliais sakiniais. Jis taip pat yra žmogus ir nori papasakoti, išsisakyti. Ir jeigu vaiką suaugusieji subara vien dėl to, kad grįžo iš darbo pavargę, visada reikia jo atsiprašyti. Sunku tai padaryti, tačiau verta - dėl dvasinės ir psichologinės vaiko ramybės. Vaikas ilgai atsimena, kad su juo buvo elgiamasi nepagarbiai, dėl to dažnai nesugeba gražiai sutarti su tėvais ir bendraamžiais.

- **Vaikas mėgsta kartoti.** M. Montessori atrado dėmesio vertą reiškinių – norą kartoti, kai vaikas nepaprastai susikaupia, atsitraukia nuo visų išorinių stimulų ir rankų judesiais atlieka veiksmus. Kuo

geriau vaikas vieną ar kitą veiksmą atlieka, tuo labiau jis vidinės motyvacijos skatinamas jį atlikti dar ir dar kartą. Pavyzdžiui, dažnai mažylis prašo mamos, kad ji skaitytų vis tą pačią pasaką. Kartojimas mažyliui – būtinas. Jo protas reikalauja tikslumo, o tikslumas įgyjamas tik kartojant. Tėvai turėtų pasistengti būti pakantūs ir leisti vaikams kartoti iki valios. Protingai kartodamas vaikas didina gyvenimo patirtį.

- **Vaikui darbas patinka labiau nei žaislai.** Dauguma tėvų mano, kad vaikas Montessori darželyje mokosi dirbti. Ne. Šie praktikos pratimai – kelias į asmenybės kūrimą. „Tas, kuris moka užsisiegti sagą, užsirišti batų raištelius, apsistarnauti save, išsilaisvina iš suaugusiojo valios ir tampa savarankiškas“ (Gasparkaitė, 1996, p. 14). Vaikas nejuda, neveikia atsitiktinai. Jis visada žino, ką ketina daryti, ir nori padaryti tai, ką jau yra matęs darant suaugusįjį. Skirtumas tas, kad suaugęs žmogus dirba turėdamas tikslą: jis verda vakarienę, kad pavalgytų šeima, skalbia drabužius, kad turėtų kuo apsirengti, o vaikas dirba dėl paties proceso. Dirbdamas vaikas atlieka ir fizinį, ir psichinį darbą. „Suaugęs dirba tam, kad tobulintų aplinką, o vaikas - kad tobulėtų pats“ (Wolf, 1978, p. 52). Asmenybės savikūra vyksta ne per žaislus, o per gyvenimo praktikos pratimus. Knygoje *Education for a New World* Marija Montessori yra labai prasmingai pasakiusi: „Ne žaislai vaikams, o namai jiems; ne žaislai jiems, o žemės sklypelis, kuriame jie galėtų dirbti su įrankiais, ne lėlės vaikams, bet gyvi kiti vaikai ir socialinis gyvenimas, kuriame jie gali veikti savarankiškai. Minėtieji dalykai yra mūsų pakaitalai tradiciniams žaislams, kurie buvo praeityje“ (Montessori, 1971, p. 83).

- **Vaikui reikia judėti.** Pasak J. A. Stoops, M. Montessori dažnai kartojo, kad vaiko pareiga tapti laisvu žmogumi. Kaip Aristoteliui pirmoje vietoje buvo veiksmo (poelgio) principas, taip M. Montessori išskėlė nuolatinio judėjimo principą. Judėjimas lemia vaiko vystymąsi, neleisti jam judėti – tai tas pats, kaip neleisti augti ir laisvai gyventi (Stoops, 1996).

- **Vaikai mėgsta tylą.** Dvasinę tylą, apie kurią ir kalba M. Montessori, reikia puoselėti, ugdyti, išmokti su ja gyventi. Ši tylą - tai ne paprasta kambario tylą. Tai begalinės palaimos jausmas, skatinantis rašyti eilėraštį, tapyti paveikslą - kurti. Šiandien sunku įsivaizduoti šeimą, kuri, susėdusi kambaryje, galėtų tylėti bent 10 minučių.

- **Vaikas vertas pagarbos.** Auklėjant vaiką pagal šią sistemą, suaugusysis beveik nieko nemoko, tik stovi šalia. Vaikai yra itin *jautrūs paniekos* veiksams. Patirtis M. Montessori parodė, „kad vaikai turi stiprų savigarbos jausmą, jų sielą gali žėisti gilios žaizdos, apie kurias suaugęs nė neįtaria“ (Montessori, 2000, p. 177).

- **Vaikui reikia galimybės rinktis.** Tikroji laisvė - protingos ir išmintingos nuostatos, kurios turi ribas. Tačiau laisvė be ribų - lepinimas. Jei tėvai pildys kiekvieną vaiko užgaidą, jo reikalavimai vis didės. Vaikas praras tikros laisvės (pasirinkimo) skonį. Laisvas pasirinkimas – kada vaikas savo užsiėmimus

gali pasirinkti pats. Suaugusiųjų pastangas pavaduoti vaiką ir padaryti už jį viską M. Montessori laiko prievarta, suaugusiųjų primesta vaikams valia, nors tai ir būtų padaryta norint padėti labai negabiems ar psichikos problemų turintiems vaikams (Tijūnėlienė, 2000). Vaikas savo veiklai renkasi tik tas priemonės, kurios jam patinka. Aplinkoje reikėtų palikti tik tuos daiktus, kurie jam įdomūs, ir pašalinti visas kitas tvarką trikdančias priemones. Mažylį turi supti tinkamai sutvarkyta aplinka. To reikalauja ir tvarkos principas.

● **Laisvė drausmėje.** „Jei drausmė yra pagrįsta laisve, tai ji būtinai turi būti aktyvi. Negalima sakyti, kad tas yra drausmingas, kas priverstas tylėti lyg nebylys ir nejudėti lyg koks paralitikas. Toks asmuo yra sunaikintas, bet ne disciplinuotas“ (Montessori, 1992, p. 55). M. Montessori drausmingu vadina tokį asmenį, kuris moka laisvai valdyti save ir gali laisvai įsakyti sau laikytis tam tikrų gyvenimo taisyklių. Auklėtoja turi įvaldyti ypatingą metodiką, kad galėtų išmokyti vaiką tokios drausmės, kuri vestų jį per gyvenimą tobulėjimo keliu. Reikia drausti daryti tik tai, kas gali ižeisti arba pakenkti kitiems, kas yra žiauru ir nemandagu. Drausmingumas vaikui jau įaugęs į kraują, paveldėtas iš tėvų ir senelių, todėl jis linkęs paklusti. D. Fisher cituoja protėvių požiūrį į drausmingumą: „Vaikams naudinga tai, ko jie nenori daryti, ir reikia tęsti užsiėmimą, nors vaikas ir labai norėtų jį mesti. Vėliau, užaugę jie taip pat dažnai turės daryti tai, ko nenori. Todėl jau dabar turi to mokytis“ (Fisher, 1992, p. 70). Drausmingumas – tai sugebėjimas valdyti save. Todėl nuo mažens vaikui reikia diegti saviauklą, o ne auklėti jį prievarta, kuri niekada neįsiekypas savarankiškumo. Pasak D. Diuji, auklėjimo užduotis – ugdyti „šios nepriklausomos ir veiklios asmenybės intelektą – drausmingą protą“ (Diuji, 1997).

R. Paplauskas prasmingai pastebi, kaip M. Montessori suderina dvi priešingybes: laisvę ir tvarką. Mokslininkas sako, jog žymioji pedagogė atrado platų pedagoginį vieškelį tarp dviejų griovių, kur iš vienos pusės liko tvarka be laisvės, iš antrosios – laisvė be tvarkos. Taip M. Montessori, suderindama dvi kryptis, atrado naują platų kelią – „laisvės tvarkoje“ kelią.

Kalbant apie laisvę dažnai kyla klausimas – kiek didaktinės medžiagos priemonių pateikti vaikui aplinkoje. M. Montessori atsakytų – nei per daug, nei per mažai. Priešingu atveju tai kenktų vaiko plėtotei. Kai priemonių nepakanka, stabdoma vaiko pažanga, o jei jų per gausu – vaikas atsiduria painiavoje ir išblaško savo energiją.

Svarbu paminėti ir sąvoką „nepriklausomybė“, kurią vaikas nuolat nori plėsti. „Jis siekia elgtis taip, kaip jam norisi, liesti rankomis daiktus, pats apsirengti ir nusirengti“ (Wolf, 1978, p.28). Būtina leisti vaikui patirti savarankiškumo skonį – tegul pabando, tegul mokosi. Jam mažai rūpi kitų žinios, jis nori jų įgyti pats - patirti pasaulį savo paties pastangomis.

Nėra lengva išskirti, kuris M. Montessori principas yra svarbesnis, nes jie visi vienas su kitu susipynę ir, rodos, vienas iš kito išaugę. E. M. Standingas, įžymus anglų pedagogas, yra pastebėjęs, kad

organizme visi organai yra svarbūs, nes kiekvienas atlieka būtiną darbą, tarnaudamas visumai. Lygiai taip pat yra su M. Montessori sistema, nes ji yra gyva sistema (Standing, 1984). Ši sistema išaugusi iš paties vaiko, atitinka jo fizinius ir dvasinius reikalavimus, todėl ji gyva. Tačiau svarbiausia, kad vaikas iš esmės skiriasi nuo suaugusiojo. Esminį skirtumą tarp vaiko ir suaugusiojo M. Montessori nusako taip: vaikas yra nuolatinio augimo ir keitimosi būsenoje, o suaugęs žmogus yra pasiekęs savo pradmės normą.

Galima pastebėti išmintingai apgalvotą M. Montessori atrastų principų suderinamumą – vaikų tvarka ir drausmė glaudžiai susijusi su spontaniškumu. Ugdomas paklusnumas tyloje ir drausmė be paliepiimų. M. Montessori pabrėžia, jog vaikui nereikia išorinių ir tiesioginių drausmės motyvų, jis tik nori jaustis laisvas. Tvarka ir drausmė vaikams sukuria laisvę, suteikia galimybę pasirinkti. Galėdamas pasirinkti vaikas niekada nepavargs, ir jį lydės džiaugsmas. Žaislų, saldumynų ir apdovanojimų vaikas taip pat linkęs atsisakyti. Tačiau jis labai mėgsta priemones, kurios laisvina dvasią. Tokiu savo pasirinkimu vaikas rodo, jog tvarka ir drausmė jam yra gyvybiškai svarbios.

Principas, kad vaikas turi augti pats, kurti save, nebuvo tik M. Montessori atradimas. Apie tai kalbėjo ir Froebelis. J. H. Pestalocis taip pat sakė: „Aš supratau, kad joks žmogus šioje žemėje negali padėti kitam. Pagalba gali ateiti tik iš savo širdies“ (Pestalocis, 1989, p. 52). M. Montessori, palaikydama šią idėją, ir iš tėvų laukia, kad jie visada paisytų savarankiškumo, savikūros principų, „visose tėvų gyvenimo situacijose, ugdydami drausmę ir valią“ (Fisher, 1992, p. 75). Ji reikalauja, kad šių principų būtų laikomasi ir įvairiais kasdieninio gyvenimo atvejais, netrukdamt vaikui būti savarankiškam, pvz.: apsirengiant ar valgant.

Dar vienas svarbus M. Montessori praktinis atradimas – jautrieji periodai, kurie apibūdinami kaip ypač didelis vidinis vaiko gyvybingumas, vidinis jautrumas tam tikru vystymosi metu. Vaikas jautriųjų laikotarpių dėka išmoksta tam tikrų dalykų, jis labai lengvai nugali visus sunkumus, mokosi su tikru džiaugsmu, smagumu ir meile, be jokio nuovargio, kai tuo tarpu suaugusiajam, mokantis to paties dalyko, tenka įdėti daug darbo ir patirti nuovargį. Jautriųjų laikotarpių pasireiškimas, pasak M. Montessori, tai iš pasąmonės gelmių kylančios labai stiprios emocijos, kurios sužadina vaiko kūrybinį veiklumą, glaudžiai susijusį su išoriniu pasauliu. To ypatingo jautrumo dėka susikuria net grynai psichiniai procesai - atmintis, kalba, ypatinga galia orientuotis ir kt., kurie praėjus tam laikotarpiui gali išnykti, nepalikę jokio pėdsako. Svarbu tikrai nepavėluoti - pastebėti atsiradusį vaiko imlumą, kita vertus, ir neskubinti vaiko, išlaukti, kol tas jautrumas atsiras: ne skubinti, ne palikti savieigai, o stebėti. „Juk gėlės žiedas nebus gražesnis, jei jį išskleisime prievarta ar nustosime laistyti“ (Jankauskienė, 2000, p. 21). M. Montessori teigimu, pirmiausia reikia atrasti vaiko prigimtį, o tik po to ugdyti tam tikrus jo bruožus, kad palengvintume raidą.

D. Petrutytė iškelia keletą uždavinių suaugusiajam: pažinti jautriuosius laikotarpius ir tai, kaip jie veikia; suprasti, kad tiesioginis kišimasis į vaiko dvasinį pasaulį tik trukdo ir iškreipia jautriųjų laikotarpių veikimą; žinoti, kaip paruošti aplinką ir save, kad neslopintų vaikuose „kūrybinės kibirkšties“ (Petrutytė, 1993, p. 74).

M. Montessori pabrėžia ir tinkamai paruoštos aplinkos svarbą vaiko augimui. Aplinkai, kurioje auga, vystosi ir tobulėja vaikas, keliami tam tikri reikalavimai:

aplinka turi apsaugoti vaiką nuo fizinių ir dvasinių pavojų;

ji turi skatinti savarankiškumą, kad vaikas turėtų kuo daugiau galimybių savarankiškai ugdytis;

paruošta aplinka turi būti graži;

aplinka turi tenkinti dvasinius vaiko poreikius.

M. Montessori kalba apie vaiko protą kaip apie „imlų protą“ dėl jo didžiulių sugebėjimų savaime išmokti, įsiminti ir lengvai suvokti jį supantį pasaulį. Jos nuomone, vaikas imliai mokosi iš atitinkamai paruoštos fizinės aplinkos. Tačiau mokslininkė pažymi, jog aplinka turi padėti vaikui atsiskleisti, o ne jį formuoti.

Pedagogės nuomone, sveika ir stipri asmenybė bręsta tik saugioje ir natūralioje aplinkoje. Anot S. Virbašienės, M. Montessori teikiama aplinka yra specialiai paruošta laisvam, savarankiškam asmenybės ugdymuisi, atsižvelgiant į jautriuosius dvasinės plėtros laikotarpius (Virbašienė, 2000). Paruoštoje aplinkoje toleruojami tik paprasti, dažniausiai namų apyvokos daiktai. Daiktus, anot M. Montessori, vaikas naudoja tikram darbui ir taip pasiruošia gyvenimui, tuo tarpu su žaislais veikdamas jis tik tuščiai fantazuoja. Daiktai, kurie turėtų būti pritaikyti vaiko ūgiui ir pajėgumams, formuoja net jo charakterį – vaikas pasidaro ramus ir patenkintas. Jis turi savo daiktus, ir jam nebereikia suaugusiųjų daiktų. Vaiko prigimties poreikis – siekti džiaugsmo, pasitenkinimo, todėl M. Montessori ypatingai akcentuoja pasirinkimo principo svarbą – leisti vaikui rinktis veiklą, jos pobūdį, priemones ir kt. Tik turėdamas galimybę pasirinkti, vaikas pats patirs pasirinkimo džiaugsmą, o tuo pačiu ir pasitenkinimą savo veikla. Todėl vienas iš pagrindinių auklėjimo uždavinių – sudaryti vaikui sąlygas gyventi taip, kaip gyvena suaugusieji. „Be tinkamos aplinkos ne tik kad niekas negali normaliai vystytis ir augti, bet išsigimsta ir žūsta“ (Petrutytė, 1993, p. 59). Suaugusysis taip pat yra aplinkos dalis. Jis privalo prisitaikyti prie vaiko poreikių, nebūti jam kliūtimi, nepavaduoti jo įvairioje veikloje, kurią vaikas pats turi plėtoti, per kurią pasiekia brandą (Montessori, 2000, p. 155). M. Montessori pabrėžia, jog vaiko kaprizus lemia svarbios priežastys, kurias būtina surasti ir pašalinti. Tos priežastys žymiai gilesnės, ne vien tik paviršutiniški susierzinimai. Tik pašalinus priežastis augs ramūs, drausmingi vaikai.

Montessori mokytojas išoriškai yra pasyvus ir nerodo savo autoriteto; jis džiaugiasi, kai mato vaiką savarankiškai veikiantį ir darantį pažangą, nepriskirdamas nuopelnų sau. Išmintingas tarnavimas

nežemina žmogaus, – pastebi Montessori, – bet jį kilnina, aukština. Net ir Šventasis Raštas sako: „Kas nori būti mokytoju ir vadovu, tas turi pasidaryti visų tarnu“.

Pasaulyje M. Montessori išgarsėjo savo pagrindiniu atradimu, jog vaikas pats yra savos individualios asmenybės kūrėjas, tiesioginis jos ugdytojas. Tuo tarpu suaugusiojo vaidmuo čia antraeilis – jis yra tik pagalbininkas. Vaiko nereikia nuolat prižiūrėti ir kontroliuoti. Socializaciją jis patiria per aplinką ir ugdosi pats. Suaugusiesiems tereikia tik stebėti. „Vaiką labiau tinka stebėti, o ne tirti“ (Montessori, 2000, p. 19). E. M. Standingas apibūdina Montessori pedagogą kaip turintį „žmoguje ugdyti esantį pradą, skatinant vaikus savarankiškai mokytis, tyrinėti ir atrasti“ (Standing, 1984, p. 238). M. Montessori pataria žvelgti į vaiką kaip į „dvasinį vaiką“. Gamta sukuria vaiką, o suaugusysis bando jį pakeisti. Jis, jausdamasis stipresnis už vaiką, valdo jį ir „įsiveržia į „nekalta“ ir itin subtilią vaiko dvasios sritį, jo sąmonėje formuodamas menkesnį žmogų, skirtingą negu tas, kuris buvo sukurtas gamtos. Tad tikrasis švietėjų, tiksliau sakant, pedagogų, uždavinys yra „atrasti ir skatinti puikias galias stebuklingame kūrinyje – vaiko sieloje“ (Rambusch, 2001, p. 45).

Taigi nuo auklėtojo bei tėvų priklauso santykiai su vaiku - ar jie bus harmoningi, ar ne. Pirma, suaugusysis su vaiku turi elgtis pagarbiai ir supratingai. Antra, ką M. Montessori vadina suaugusiojo priederme, – jis turi sukurti tokią aplinką, kuri skatintų vaiko tobulėjimą, suteiktų pasirinkimo ir savarankiškos veiklos galimybę. Trečia, sukūręs aplinką, suaugusysis turi ne trukdyti, o taktiškai padėti vaikui kurti pačiam save, formuoti savo asmenybę. Montessori suprato auklėjimą kaip pagalbą vaiko psichofiziniam tobulėjimui nuo pat gimimo. Vėliau ji traktavo auklėjimą dar platesne prasme – kaip „pagalbą gyvenimui“.

M. Montessori buvo artimi filosofijos, gamtos ir matematikos mokslai. Ji savo ugdymo sistemą grindė šių mokslų struktūriniais principais. Todėl jos pedagoginėje sistemoje jaučiamas visų principų, teorinių teiginių tarpusavio ryšys ir suderinamumas. Negalima atskirti „atskiro organo nuo viso organizmo“. Negalima kalbėti, pavyzdžiui, apie laisvės suteikimą vaikui, jei nėra paruoštos aplinkos ir net supratimo, kaip ją paruošti; negalima kalbėti apie paruoštą aplinką, jei joje nebus tarpininko tarp vaiko ir aplinkos – pedagogo; negalima nesikišti į vaiko veiklą ir gyvenimą, jei nemokama atskirti tikros laisvės nuo palaidumo.

Tikrasis auklėjimas, kurį skelbia M. Montessori, iš pradžių siekia atrasti vaiką, o tik paskui teikia jam pagalbą. Montessoriškumą apsprendžia ne priemonės, o inteligencija, t.y. tikrosios vaiko prigimties pažinimas, – teigia M. Montessori pasekėja D. Petrutyte. Kiekvienas vaikas gimdamas atsineša su savimi savo asmenybės kūrimosi planą, o suaugusysis turi tik padėti jį įgyvendinti. „Vaikai nori ne tik džiaugtis gyvenimu, bet ir jį kurti“ (Tijūnėlienė, 2000, p. 29).

Didžiausia nesėkmingo auklėjimo priežastis yra ta, kad suaugusysis vaiko nepažįsta, nesidomi jo dvasine plėtra, klaidingai interpretuoja jo veiklą, laikydamas ją tik žaidimu, neturinčiu didelės reikšmės ir prasmės. Suaugusysis nepaiso gyvenimo dėsnių, kad „**VAIKAS YRA ŽMOGAUS KŪRĖJAS**“. Gal ir keistai skamba, tačiau tai yra tiesa – visa, ką turi suaugęs, jis atsinešė iš vaiko, iš savo vaikystės“. Jau F. Friobelis (1783 – 1852) yra pastebėjęs, kad visų žmogaus veiksmų užuomazgos glūdi vaike. Vaikystės tarpsnio įvykiai gali turėti lemiamą reikšmę tolimesniam gyvenimui. Kaip pažymi M. Montessori, net ir fizinio pobūdžio ligos, kurių pradžia vaikystėje, yra pačios sunkiausios. Remiantis M. Montessori ugdymo filosofija, jos atradimais, galima teigti, jog ir suaugęs žmogus yra toks, kokį jį sukūrė vaikas per pirmuosius šešerius savo gyvenimo metus. „Vaiko kūrybinio darbo rezultatus lemia vaikystės ir kūdikystės laikų gyvenimo sąlygos“ (Petrutytė, 1993, p. 272)

Aline D. Wolf, kalbėdama apie Montessori metodo svarbą, nurodo, kad daktarė M. Montessori tikėjo, jog žmogaus negali išmokyti joks kitas žmogus. Jis tai turi padaryti pats. Tik tinkamai ugdoma asmenybė savarankiškai mokosi toliau, nes ją skatina natūralus smalsumas bei žinių troškimas. Vaiko mokymo tikslas – tai ne mokymo programos faktų pateikimas, bet jo natūralaus troškimo mokytis ugdymas (Wolf, 2003). Todėl mokytojas, auklėtojas M. Montessori sistemoje yra tarpininkas tarp vaiko ir didaktinės medžiagos, tarp vaiko ir paruoštos aplinkos.

Taigi M. Montessori – viena žymiausių naujosios pedagogikos mokslininkių – atskleidė naują vaiko sampratą. Jos metodo esmė – leisti vaikui pačiam save auklėti ir mokytis iš patirties, leisti vaikui kurti save. M. Montessori ugdymo teorija remiasi prigimtinais vaiko plėtros dėsniais. Vaiko plėtra vyksta dviem kryptimis – fizine ir dvasine. Pedagogė akcentavo suaugusiojo vaidmenį vaiko asmenybės formavimosi procese – pažinti vaiką, jį suprasti ir sudaryti sąlygas reikštis jo galioms.

2. MONTESSORI UGDYMO METODŲ VIENTISUMAS DARŽELYJE IR ŠEIMOJE

Dažnai nagrinėjant auklėjimo problemas kalbama apie auklėjimą šeimoje ir auklėjimą ugdymo įstaigoje, tačiau retai kalbama apie vientisą vaiko auklėjimą šiose institucijose. Tiek anksčiau, tiek dabar pedagogai, dirbdami pagal M. Montessori metodą, suvokia jos ugdymo filosofijos esmę. Tėvų auklėjimo samprata dažnai būna visiškai priešinga Montessori metodui. Jie mano, kad suaugusysis turi daryti tiesioginį poveikį vaikui, turi savo nuožiūra jį formuoti, mokyti, reikalauti, kad jis beatodairiškai paklustų jo valiai, norams, netgi užgaidoms.

Montessori ugdymo metodų vientisumas svarbus vientisos asmenybės vystymuisi, kitaip bus gyvenamas dvigubas gyvenimas. Vaiko dvasioje atsiras sumaištis, nesupratimas, kas gera, kas bloga. Ugdymo vientisumas sąlygoja vidinę ramybę, susivaldymą, nulemia vaiko brandą.

Šeimos, tėvų nuolatinis uždavinys – išauklėti ir išplėtoti žmogaus asmenybę – nelengvės, jei jie nesuvoks prigimtinių vaiko vystymosi dėsningumų. Jei M. Montessori sistema dirbanti įstaiga auklėja vaiką pagal vienokius dėsnius, o tėvai tų dėsnių nepažįsta, tada ir vyksta jų laužymas, atsiranda įtampa šeimoje. „Montessori atrasti dėsniai – tai ne kažkoks naujas metodas, – tai tik vaiko psichofiziologiniai dėsniai, kurių nežinodami, tėvai silpnina ir žaloja būsimo žmogaus asmenybę ir jo dvasinį potencialą“ (Petrutytė, 1993, p. 56)

Dar pirmuosiuose M. Montessori įkurtuose „Vaikų namuose“ (1907 m) buvo padaryta didelė pažanga. Tačiau čia Montessori pastangų dėka buvo laikomasi labai svarbaus principo – mokyklos ir šeimos harmonijos principo auklėjant vaikus. Šį principą M. Montessori vadino idealistiniu ir beveik visiškai nerealizuojamu, nes „šeima, kaip ir visada, toli nuo to ir yra net priešinga tam idealui, o mokyklai jis yra lyg kokia nepasiekiamą svajonė“ (Montessori, 1992, p. 30).

M. Montessori taip pat akcentuoja kylančią visuomeninę vaiko dramą. Visuomenė palieka vaiką šeimos priežiūrai, o ši patiki jį mokyklai, atsiribodama nuo priežiūros, nuo tam tikros kontrolės. „Namų židinys neprieinamas ne tik pedagoginio, bet dažnai ir socialinio pobūdžio pažangai“ (Montessori, 1992, p. 30). Tėvai dažnai netgi užmiršta dvi svarbiausias savo pareigas - fizinį ir moralinį rūpinimąsi savo vaikais. O kad vaikas galėtų sveikai ir normaliai augti bei vystytis, jam reikalingi ne tik tėvai gimdytojai ir augintojai, bet, anot M. Montessori, ir Tėvai - Auklėtojai. Tuo tarpu realybėje dažnai būna kitaip. Ne vienas tėvas mano, jog jo pareiga – atvesti vaiką į montessorinį darželį, ir ten jis turi būti auklėjamas, o namie užtenka paprasčiausios jo paties kasdieninės veiklos. Tačiau auklėjimas turi vykti

vientisai – tiek darželyje, tiek šeimoje. M. Montessori pabrėžia, jog pagrindinė vaiko teisė – turėti tėvus auklėtojus, kurie gerai supranta savo pareigas ir pasiruošę jas tinkamai atlikti.

Minėta, jog „Vaikų namai“ praktiškai bandė realizuoti šeimos ir mokyklos harmonijos principą – mokyklėlė buvo įsteigta namuose, visas mokyklos gyvenimas vyko tėvų akyse.

Tėvai ir pedagogai, manydami, jog auklėjant vaiką užtenka įgyti žinių, klysta, nes visų pirma reikia sukurti moralines nuostatas, požiūrį į vaiką. Ugdymui neužtenka bendrojo pasirengimo, būtinas vidinis. Ankstyvasis vaiko gyvenimo laikotarpis reikalauja ypatingo sąmoningumo, atidumo iš tėvų ir auklėtojų. Ugdant tokio amžiaus vaiką, būtina apgalvoti, pasverti kiekvieną žodį, jausmą, veiksma. Šiuo laikotarpiu lengviausia vaikus auklėti, bet lengva ir sugadinti. „Kuo gyvybė toliau nuo savo pradžios, tuo ji darosi kietesnė ir mažiau pasiduodanti mūsų įtakai bei auklėjimui“ (Petrutytė, 1993, p. 9).

Auklėtojai ir tėvai, norintys dirbti pagal Montessori metodą, turi suprasti, jog ši sistema nemoko, kaip didaktinės medžiagos pagalba perduoti vaikui žinių apie daiktų savybes arba išmokyti jį nedaryti klaidų savo veikloje. Būtina suvokti vieną svarbų šios sistemos ypatumą: pedagoginio proceso metu pedagogo aktyvumo svorio centras perkeliamas į vaiką. Šis principas liečia ir tėvų auklėjimo stilių. Taigi Montessori darželyje vaikas įgyja žinių, gebėjimų bei įgūdžių aktyvios, savarankiškos, kūrybinės veiklos metu. Jis pagal savo galimybes ir pomėgius pasirenka veiklos priemones. Darbo vietą ir veiklos trukmę taip pat numato pats. Auklėtojas – tarpininkas tarp vaiko ir paruoštos aplinkos. Būdamas greta, idėmiai stebėdamas, reikalui esant – aplenkdamas vienu žingsniu ir suteikdamas pagalbą ar paramą, o kartais ir atsitraukdamas, jis duoda vaikui galimybę pasimėgauti savarankiška veikla. „M. Montessori kelia auklėtojoms, o pirmiausia – tėvams, uždavinį – glaudžiai ir kūrybiškai bendradarbiauti su prigimtimi, nuo pat mažens padedant savo vaikams stropiai savarankiškėti“ (Petrutytė, 1993, p. 131)

Prieš ateidamas į darželį, vaikas jau yra sukaupęs daug patirties apie save, savo tėvus ir įvairius gyvenimo reiškinius. Jau susiformavę nemažai jo asmenybės bruožų, kuriuos pakeisti ar pašalinti yra labai sunku. O kai vaikas atsiduria už šeimos ribų, ima reikštis visa, kas susiformavo šeimoje. Neretai teigiamus dalykus nusveria neigiami – vaikams trūksta drausmės, tvarkos, darbštumo, ištvermės. Tuomet imama ieškoti kaltųjų. Tačiau kalti yra visi, ir reikia ieškoti ne kaltininkų, o blogio šaknų. Tos šaknys glūdi nežinojime, kokie svarbūs ir reikšmingi yra pirmieji žmogaus gyvenimo metai. Dažnai kūdikystės ir vaikystės amžius ignoruojamas, neižvelgiant ko nors svarbaus, reikšmingo.

Reikia išmokyti suprasti, kad vaikystės laikotarpis nuo gimimo iki šešerių metų yra labai slėpiningas. Pirmiausia tėvai turi stengtis gilintis į vaiką ir jį pažinti. Dar nuo gimimo, nuo kūdikystės pripratę vaiką laikyti bejėge būtybe, tėvai ir toliau neleidžia jam būti nepriklausomam. „Gimimas – tai pirmasis žmogaus žingsnis į nepriklausomą gyvenimą“ (Petrutytė, 1993, p. 36). Tėvai ir auklėtojai

privalo vaikui padėti ne jį mokydami, bet paruošdami jam tinkamą aplinką, kurioje vaikas galėtų rasti saviuškai reikalingas priemones. Kita vertus, už aplinkos paruošimą dar svarbesnis uždavinys – sugebėjimas padėti ir vadovauti vaikui „savęs kūrimo procese“. Ir apskritai, kaip teigė M. Montessori, kiekviena pedagoginė priemonė turi padėti vaikams eiti savarankiškumo keliu. „Mes manome, kad vaikai panašūs į negyvas lėles, - juos prausiame, valgydiname lygiai taip, kaip jie tai daro su savo lėlėmis. Niekuomet mums neateina į galvą mintis, kad jei vaikas ko nedaro, jis nemoka to daryti“ (Montessori, 1992, p. 62). Tėvų ir auklėtojų pareiga, pažymi M. Montessori, padėti vaikui išmokti naudingai veikti, o ne veikti už jį, nes „kiekviena nenaudinga pagalba yra kliūtis įgimtoms jėgoms plėtotis“ (Montessori, 1992, p. 63). Pedagogė yra labai prasmingai pastebėjusi, kad „pirmasis darbas, kada vaikui tik padedama išmokti vieno ar kito dalyko, yra auklėjimo darbas, antrasis – žemesnis ir lengvesnis – vergo darbas, kada dirbama, veikiama už vaiką“ (Montessori, 1992, p. 62).

Kai mokykla ir šeima nesutaria, auklėjimas sumenkėja, sumažėja jo poveikis. Dėl to Montessori įstaigose stengiamasi aktyviai bendradarbiauti su tėvais, padėti, patarti jiems. M. Montessori, remdamasi savo patirtimi „Vaikų namuose“, pateikia auklėjamojo darbo metodiką. Ji pastebi, jog blogiausiu atveju vaikas gali būti siunčiamas namo, jei tėvai nepaiso ugdymo vienovės principo, jei mokyklos auklėjamasis darbas šeimoje gadinamas. „Tėvai, kurie keikiasi, barasi, mušasi, bjauriai elgiasi, gauna atgal globoti ir auklėti savo vaikus, kad dėl nesirūpinimo jaunomis būtybėmis, gražiausiąją šeimos dalimi, pajustų naujų sunkumų. Kitaip sakant, reikia mokėti nusipelnyti malonumą galėti didžiuotis savo namine mažų vaikų mokykla“ (Montessori, 1992, p. 39) Pamokos, išmoktos mokykloje, turėtų būti vertinamos namuose, o namų patirtimi džiaugiamasi mokykloje, naudojant ją tolimesniame ugdyme (Gitter, 1970).

Apibendrinant galima pabrėžti, kad ugdymo procese svarbūs uždaviniai keliami pedagogams ir tėvams. Pedagogai turi ieškoti būdų, kaip skatinti tėvus perimti ugdymo įstaigose diegiamus principus. Jie turi dirbti su šeimomis, stengdamiesi puoselėti jose vyraujančias tradicijas. Tėvų pareiga - domėtis M. Montessori pedagoginės sistemos principais ir juos taikyti šeimos gyvenime, ugdyti vaiką montessoriška dvasia. Ugdymo įstaigų darbuotojai, anot M. Montessori, turi nuoširdžiai siekti padėti šeimai, bendraudami su ja, rodydami pavyzdį, patarnaudami tėvams (Seldin, 1995). Vaikas nėra negyvas objektas, kurį galima būtų tarsi daiktą perduoti iš vieno rankų į kitas. Jam reikia šilumos, meilės, supratimo. Ir tie du pasauliai – darželis ir namai – turi derėti tarpusavyje, kad vaikas juose nebūtų paklaidintas, nes jis ir taip stokoja gyvenimo patirties. Būtina pasistengti, kad tiek ugdymo įstaigoje, tiek ir namuose vaikui būtų suteiktos panašios augimo, lavėjimo sąlygos bei galimybės. Tik tuomet jis jausis tvirtas ir vystysis harmoningai.

2. 1. Montessori darželis

Montessori darželis skiriasi nuo tradicinio savo vidaus tvarka. Jo aplinka ypatinga, o auklėtojas tinkamai pasirengęs. Šiame darželyje pedagogui netenka vesti pamokėlių, jam nereikia reikalauti, bausti, girti ir grasinti, tereikia tik nukreipti vaiką viena ar kita kryptimi. Pagrindinis Montessori pedagogo uždavinys – padėti vaikui savarankiškai pasirinkti veiklą, jos vietą ir trukmę. Taip ugdytinis skatinamas pradėti mąstyti savarankiškai ir atrasti sprendimus. Montessori darželis – „tai vieta, kur vaikai gyvena, darniai naudodami visas savo dvasios ir kūno pajėgas, įgimtus gabumus ir kartu ugdydami visuomeninius jausmus. Tai vieta, kurią jie myli, gerbia ir brangina, mielai ir džiaugsmingai ją lankydami, nes ji atitinka to amžiaus vaikų psichologiją ir patenkina jų protinį alkį“ (Petrutytė, 1993, p. 115).

Montessori darželyje sudarytos sąlygos vaikui normaliai augti. Čia niekas nerodo nekantrumo, kaip dažnai būna šeimose, ir visi turi vieną tikslą – rūpintis vaiko gerove. Kaip jau minėta, šioje aplinkoje labai svarbus auklėtojos vaidmuo. Ji dažnai vadinama „naująja auklėtoja“ ar „naująja mokytoja“. Auklėtoja pati turi būti kūrybiška, gebėti suteikti vaikams veikimo laisvę, gerbti ugdytinį, pastebėti ir skatinti individualius vaiko sugebėjimus. „Naująja auklėtoja“ M. Montessori prilygina mokslininkui - mokslininkas ne tas, kuris moka panaudoti chemijos laboratorijoje visus reagentus. Mokslininku vadinamas tas, kuris tyrinėdamas jaučia savyje gimstančią karštą gamtos paslapčių meilę, kuris išitraukęs į tyrimą taip, jog save pamiršta.

M. Montessori reikalavimai pedagogui artimi K. Pukelio pateiktai mokytojo charakteristikai. K. Pukelis pabrėžia tai, jog pedagogas, turėdamas „solidų filosofinį pasirengimą“, pripažindamas vaiko, kaip savarankiškos asmenybės, vertingumą, siekia suprasti jį, atsižvelgti į jo poreikius, interesus, emocijas. Vaikas tampa ne poveikio objektu, o lygiaverčiu, aktyviu, pagarbos vertu partneriu. Tad norint tapti geru mokytoju, pirmiausia reikia pradėti nuo savęs, „save peržengti“ ir „keisti save“ (Pukelis, 1999).

Sąvoka „naujoji auklėtoja“ priklauso M. Montessori ugdymo filosofijai. Mokslininkė nuolat akcentuoja suaugusiųjų vaidmenį vaiko, kaip būsimo suaugusio žmogaus, formavimosi procese. „Naujoji mokytoja“ ne moko, bet vadovauja vaiko saviuoklai. Ji vadovė. Vaikai ir auklėtoja - tai sambūris, o ne mokymo klasė. „Pagrindinis sambūrio uždavinys - gerbiant vaiko asmenybę organizuoti veiklą, kylančią iš protingos ir sąmoningos vaiko prigimties, paremtos laisvo apsisprendimo galiomis“ (Skorubskienė, 2000, p. 33). Gera auklėtoja paruošia aplinką, bet nenurodinėja, palieka vaikams laisvę, bet neapleidžia jų.

Montessori pedagogė privalo turėti mokslininkės dvasią ir gebėti atskleisti vaikystės paslaptis. Auklėtoja turi atsisakyti tam tikrų išorinio pasaulio malonumų. Svarbiausia ne išorė, ne apdaras, o vidinės nuostatos. Ji turi gebėti pamiršti save vaikų ir darbo vardan, turi ugdyti ir auginti savo sieloje Montessori dvasią (Jankauskienė, 2000). Auklėtoja privalo būti tyliai veikli: jai būdinga veikli ramybė, tylūs judesiai. Ji turi išmokyti judėti tyliai, bet gracingai, natūraliai. Gera auklėtoja privalo jausti vaikams ne sentimentalumą, bet meilę ir pagarbą. Kilnus dvasingumas turi atsispindėti visuose jos veiksmuose bei kūno judesiuose. Ji turi vengti skubotumo, greitumo ir nerangumo. Pedagogė viską turi daryti su entuziazmu ir susidomėjimu. Tačiau viskas privalo vykti ramiai, švelniai ir oriai. Trumpai tariant, auklėtoja turi spindėti savo vidumi, vidine meile, nuoširdumu ir ramybe.

Tikros montessoriškos auklėtojos pasisiekimas priklauso nuo jos sugebėjimo nuoširdžiai ir išmintingai vadovauti vaikams. Auklėtojos vaidmenį M. Montessori lygina su saule, nes ji, kaip ir saulė, yra vienintelė šviesos teikėja. Ji padeda vaikams pažinti daiktus, atskleisti tas daiktų ypatybes, kurių pirmiau jie nematė, - pastebi D. Petrutyte.

Pedagoginių santykių sėkmė glūdi abipusėje auklėtojos ir vaiko pagarboje. Auklėtoja privalo gerbti vaikų norus ir pageidavimus, to paties yra laukiama ir iš vaikų. Pedagogė privalo turėti psichologijos žinių, todėl labai svarbus yra pasirengimas pedagoginiam darbui.

Įdomu pastebėti, kad E. Baužytės atliktame tyrime dalyvavę pagal Montessori sistemą dirbančių įstaigų pedagogai dar ne visiškai suvokia savo, kaip „naujosios auklėtojos“, vaidmenį (taip teigė daugiau nei ¼ apklaustųjų) (Baužytė, 2002). Tai rodo, jog pedagogai nėra visiškai pasirengę tinkamai atlikti savo darbą.

M. Montessori, kalbėdama apie darželį, visą laiką remiasi savo „Vaikų namų“ patirtimi. Ji pažymi, jog tik atėję į darželį vaikai yra baikštūs, užsidarę, o pabuvę Montessori darželyje jie labai greitai pajunta savarankiškumo džiaugsmą. Darželio grupės aplinka yra estetiška, tokia turėtų būti ir namuose. Grupėje vaikui leidžiama imti visus daiktus - dūžtančias stiklines, porcelianines lėkštutes, ką namuose tėvai nuo vaiko slepia ar jam draudžia. Motinos gali bet kada užėti į darželį pasižiūrėti, pasidomėti ar tiesiog pasvajoti apie ką nors. „Mokykla visais atvejais yra nuolatinis akstinas refleksijoms, savo pačių patogumo ir savo vaikų tobulumo šaltinis“ (Montessori, 1992, p. 40). M. Montessori ypač vertina motinų pagarbą auklėtojai.

Vaikui atėjus į Montessori grupę, pirmiausia reikia išsiaiškinti, kur vaikas yra fiziniu, emociniu, socialiniu, intelektualiniu atžvilgiais (Vaišvilienė, 2002, p. 17). Auklėtoja turi būtinai perskaityti tėvų atsiųstą informaciją apie vaiką, kad suvoktų, kokį jį mato tėvai. Būtų apskritai idealu, jei darželio vedėja vestų užrašus apie vaikus ir jų darbą, pažymėdama ypatingesnius įvykius ar savo klaidas, - teigia D. Petrutyte. Santykius Montessori grupėje reguliuoja tam tikros taisyklės, kurias pedagogai turi apsvarstyti su

vaisais. Tuo tarpu tėvai namuose patys sukuria vaikams taisykles ir liepia jų laikytis. Apskritai, ugdant vaiką montessoriškai, auklėtoja privalo įtraukti į auklėjamąjį darbą ir tėvus. Ji gali iš tėvų sužinoti, koks vaikas yra namuose, ir atskleisti bei paaiškinti jiems savo ugdymo tikslus. Ji taip pat gali padėti tėvams išmokyti stebėti ir suprasti savo vaiką. Montessori darželio pirmoji užduotis - parengti tėvus auklėjamajam darbui šeimoje, laikantis vientisumo principo.

M. Montessori pastebi, jog tėvai yra veikiami savo vaikų. Tėvai džiaugiasi, kada jų vaikai grįžta iš Montessori darželio dvasiškai ramūs, fiziškai pailsėję, švarūs ir tvarkingi. Vaikai netgi siekia tvarkos ir namie – su užsidegimu ima muilą ir prausiasi rankas. Visa tai veikia tėvus, kurie pamažu ima keisti savo požiūrį į ugdymą. Taip palaipsniui pradedamas praktiškai įgyvendinti ugdymo vientisumo principas.

Taigi Montessori darželyje laikomasi tam tikrų vaiko ugdymo principų, čia dirba specialiai pasirengę pedagogai. Viena vertus, labai svarbu yra auklėtojos žinios, gebėjimai, kita vertus, auklėtojos, kaip asmenybės, vidinės nuostatos, jos požiūris į vaiką. Auklėtoja turi ne tik dirbti su vaikais, bet ir padėti tėvams įveikti auklėjimo sunkumus. Montessori darželis – tai įstaiga, kurioje vaikai ne tik gyvena, bet ir mokosi gyventi tikrąja šio žodžio prasme, todėl labai svarbu siekti, kad taip būtų ir namuose.

2. 2. Montessori šeimos samprata

M. Montessori šeimą laiko pirmąja ir pačia svarbiausia vaiko mokykla, o motiną ir tėvą – pirmaisiais ir įtakingiausiais vaiko auklėtojais. Tėvų vaidmens auklėjant vaikus negali ir negalės atlikti nei geriausi mokytojai, nei tobuliausios mokymo mašinos. „Būtent tėvai turėtų integruoti Montessori ugdymo filosofiją į šeimą“ (Rambusch, 2001, p. 15). Tėvai, pastoviai būdami greta vaiko, turėtų geriausiai žinoti, ko vaikui reikia, kad jis jaustųsi saugus ir laimingas; kaip ugdyti natūralų vaiko norą mokytis; kas geriausiai vysto vaiko gebėjimus.

M. Montessori ugdymo sistemoje šeimai teikiama ypatinga reikšmė: namai sukilninti, dvasingi, laikomi šventu šeimos simboliu. „Jie gyvena, turi sielą, tarsi turi švelnias, moteriškai padedančias rankas! Namai teikia gyvenimą ir gerovę, globoja ir auklėja. Visas gyvenimas čia jaukus ir laimingas“ (Montessori, 1992, p. 43). Akcentuojama, jog mažam vaikui reikia ramybės, jaukumo, švelnumo, supratimo ir daug meilės. Triukšmas, nepažįstami žmonės jį baugina, vargina, nervina. Mažas vaikas negali ilgai ramiai sėdėti ir žiūrėti. Jis nori judėti, nori pats veikti. Geriausia aplinka natūraliam vaiko veiklumui reikštis – jaukūs namai.

Šeimą M. Montessori laiko svarbiausia visuomenės ląstele. O jei sveikos ląstelės – sveikas ir organizmas, - pastebi Montessori idėjų puoselėtoja D. Petrutytė. M. Montessori įsitikinusi, kad jos metodas, taikomas ugdant vaiką nuo mažens tiek šeimoje, tiek darželyje, padeda jam augti dvasiškai ir fiziškai sveikam, apsaugo nuo įvairių sutrikimų bei žalingo aplinkos poveikio. Tėvai, pasirinkę montessorinį darželį, turi žinoti, kad tik laikantis ugdymo vientisumo principo galima pasiekti laukiamų rezultatų ir vaiko pažangos.

Kalbėdama apie vaiko auklėjimą šeimoje, M. Montessori pirmiausia pabrėžia, jog reikia, kad tėvai suprastų savo vaidmenį ir pareigas. Ji pabrėžia, kad tėvų vaidmuo ugdant vaiką labai svarbus. Vaikui kuriant save, svarbiausios tėvų pareigos yra tokios:

- 1) susipažinti su prigimtinais vaiko vystymosi dėsniais;
- 2) vadovaujantis šiais dėsniais, sudaryti tokią aplinką, kuri padėtų vaikui plėtoti savo žmoniškąsias galias.

Tėvams svarbu suprasti pačią Montessori sistemą, suvokti pagrindinius principus, prieš pradedant juos taikyti vaikų ugdyme. Tačiau dažnai tėvai galvoja, kad puikiai moka auklėti vaikus, ir jiems nereikia specialių studijų.

Montessorinis ugdymas namuose neturi virsti eksperimentu. Jis turi vykti natūraliai, kaip pats gyvenimas. Tėvų požiūris į vaiką visada svarbus, o ypač mažam vaikui. Dažniausiai nuo tėvų priklauso tai, ko vaikas sugeba išmokti. Vaikas turi gabumų, bet juos reikia sužadinti. Tėvai turi būti pasiruošę instinktyviai pajusti savo vaiko poreikius ir polinkius. Jie turi jausti ir nustatyti jo pažangos tempą. Žinoma, reikia vadovauti vaikui. Bet reikia neužmiršti, kaip teigia M. Montessori, kad tėvai – ne vaiko kūrėjai, o jo sergėtojai. Jie turi vaiką ginti ir juo rūpintis.

Montessori sistema pagrįsta saviuklos, savimokos, savikūros principais ir aktyvia vaiko laisve, ribojant ją tvarkos, teisingumo ir socialinių santykių principais. Šiuo atveju dar vienas svarbus tėvų uždavinys – paruošti vaikui prasmingus užsiėmimus.

M. Montessori labai aiškiai atsako tėvams, kurie klausia, nuo ko pradėti auklėti vaiką, – nuo savęs, nuo persiauklėjimo, nuo savo pedagoginių žinių turtinimo. Pirmiausia ji pataria įsisąmoninti vieną tiesą, kad auklėjimas – tai ne vaiko treniravimas ar formavimas, o išmintingas vadovavimas, neprimetant vaikui savo valios ir nepaliekant jo likimo valiai. Antra, būtina suvokti, jog vaikas nėra mažas suaugėlis. Jis nėra suaugusiojo kopija. Savo senąją auklėjimo sampratą tėvai privalo keisti. Jie turi galvoti apie tokį auklėjimą, kuris atitiktų augančio ir bręstančio žmogaus fizinius bei dvasinius poreikius, jo prigimtinius vystymosi dėsnius.

M. Montessori labai didelį dėmesį skiria motinai, motiniškumo jausmui. Ji mano, kad motiniškumas – labai prasminga misija, kuriai keliami ypatingi uždaviniai. Motina privalo pakilti virš

savo instinktyvių jausmų ir tapti motina auklėtoja, kuri sąmoningai ir išmintingai rūpintųsi savo vaiko dvasine kultūra.

Dar S. Šalkauskis pabrėžė tėvo ir motinos solidarumo būtinybę auklėjant vaiką, teigdamas, jog auklėjimui turi įtakos tėvo vyriškumas ir motinos moteriškumas. Ypač pabrėžiamas motinos vaidmuo ir jos asmeninė atsakomybė, nes, kaip nurodo S. Šalkauskis, yra labai glaudus fiziologinis, psichologinis bei dorinis ryšys tarp vaiko ir motinos, todėl juos sieja didelė meilė. Kartu ir įspėjama, kad būtent šioje meilėje glūdi didžiausias pavojus, kurio išvengti galima tik šią prigimtį dovana palenkus aukštesniems gyvenimo tikslams. Pasak M. Montessori, asmenybės suskilimas, vaiko ligos, jo išgyvenimai kyla iš sutrikdyto vaiko dvasinio vystymosi, netikšios šeimos atmosferos, ir svarbiausia – tinkamo motiniško auklėjimo stokos.

M. Montessori pastebi, jog kartais vaiko padėtis šeimoje panaši į būklę žmogaus, neturinčio nei savo namų, nei pilietinių teisių. Dažnai vaikas tėvams tik trukdo, vaikščiodamas iš vieno kampo į kitą, nerasdamas sau vietos ir užsiėmimo. Tėvai, naudodamiesi savo, suaugusiųjų, teisėmis ir nesuteikdami vaikui jokių teisių, gali su vaiku elgtis pagal savo norus - jį žemindami, įžeidinėdami, bausdami. M. Montessori teigia, kad suaugusysis dažnai valdo vaiką, nes jaučia tam turįs teisę vien dėl to, kad yra suaugęs. Jei vaikas bandytų priešintis, tai būtų tik jo „psichinio vientisumo“ gyvybinė reakcija arba nesąmoninga jo suspaustos dvasios reakcija“ (Montessori, 2000, p. 212).

Kita priežastis, trukdanti vaikams augti, – egoistiškas motinų nenoras, kad jų vaikai taptų dideli. Jei motinos egoistiškai laiko prie savęs vaikus, tai jie ilgainiui tampa silpni ir priklausomi. Pasiaukojimas vaikams turi būti kilnus, kai vaikais ne tik rūpinamasi, bet ir jais pasitikima. „Toks pasiaukojimas apima ir tikėjimą vaikų geresne, stipresne prigimtimi, ir meilę jiems. Jis prasideda nuodugniu savimeilės naikinimu, džiaugsmu matyti mažuosius nepriklausomus nuo mūsų ir vis sėkmingiau tvarkančius savo gyvenimą (nors tai ir atskiria mus nuo vaikų)“ (Fisher, 1992, p. 66).

M. Montessori pažymi, jog tėvų daromos klaidos trukdo pažinti vaiką, jį suprasti. Negalima net pradėti kalbėti apie auklėjimo pažangą, kol nebus pakeistos gyvenimo nuostatos. Jeigu tėvų nuostatos nesikeičia, jei ir toliau jie daro tų pačių klaidų, tai patys tampa visų vaiko sunkumų tiesiogine priežastimi, sukelia kliūčių, su kuriomis patiems tenka susidurti. Taip suaugusieji patenka į padėtį be išėties.

M. Montessori požiūris į ugdymo ypatumus šeimoje sulaukė atgarsio S. Šalkauskio šeimyninio auklėjimo pedagogikoje. Mokslininkas, ypatingai vertindamas šeimą, teigia: „Šeima dažnai auklėja naujas kartas visuomeniniu atžvilgiu visai savaimingai, iš vienos pusės, savotišku auklėjamuoju instinktu, o iš antros pusės, savo faktiniu svoriu, t. y. susidariusia joje nuotaika ir praktikuojamais joje

pavyzdžiais. Dažnai, o gal ir dažniausiai, savaiminga šeimos įtaka esti žymiai didesnė, negu sąmoningai vykdomo tėvų auklėjimo sėkmingumas“ (Šalkauskis, 1989, p. 11).

Suaugusiojo misija, pabrėžia M. Montessori, – įkvėpti vaiką veikti. Reikia būti ramiam ir kiekvieną veiksmą atlikti lėtai, kad vaikas galėtų stebėti ir mokytis. Mokslininkė sako, kad „ramybė, lėti ir santūrus veiksmai, mūsų veikla – tai normalaus vaiko požymiai“ (Montessori, 2000, p. 135).

Kaip pastebi M. Montessori, suaugusįjį labiausiai trikdantis dalykas – pirmasis vaiko darbo, veiklos instinkto pasireiškimas. Suaugęs žmogus draudžia vaikui patekti į suaugusiųjų gyvenimą, nesuprasdamas, jog taip jis slopina vaiko vystymąsi. Mokslininkė ir čia randa išeitį – ji pataria tėvams parengti aplinką taip, kad „būtų priimami aukštesnieji vaiko pasireiškimai. Jei jiems būna paruošta aplinka, savo pasaulyje jie imasi labai sudėtingų visuomeninių funkcijų“ (Montessori, 2000, p. 126-127). Suaugusysis pyksta ir dėl to, kad vaikas viską daro labai lėtai, nepriimtinu jam tempu: šukuojasi lėtai, rengiasi nevikriai ir t.t. Užuoat padėjęs reikštis svarbiausiems vaiko psichiniams poreikiams, suaugusysis pavaduoja jį atlikdamas veiksmus, kuriuos vaikas nori atlikti pats. Taip suaugusysis užtveria vaikui visus veiklos procesus ir pasidaro galingiausia kliūtimi jo raidai.

M. Montessori barjeriais žmogaus kelyje vadina tuos dalykus, kurie dar vaikystėje vaikui galėjo nesisekti. Žmogus visą gyvenimą gali neišvengti tų barjerų, jų vengti, nepasitikėti savimi. Kad taip neatsitiktų, pedagogai, tėvai ir darželio auklėtojos privalo nedaryti išankstinių išvadų ir nepagrįstų sprendimų, nesakyti vaikui: „tu vis tiek nieko nesugebi“ arba „šito tu nemoki“. Reikia stengtis suprasti vaiką ir jam padėti.

M. Montessori ypatingą dėmesį skiria vaiko rankai, laiko ją tarpininke tarp veiksmo ir minties. Ji pastebi, jog vaiko rankos gali būti net šiurkščiai mušamos, kad tik nieko neliestų. Suaugusiajam vaiko veiksmai atrodo neturintys logiško tikslo, tačiau vaikui pirmiausia būdingi elementarūs judesiai, kuriuos mokslininkė laiko pirmaisiais bandymais dirbi, veikti. Autorė pastebi, jog šie negrabūs veiksmai, atlikti nevikrių rankų, gali būti laikomi pirmaisiais darbštaus žmogaus bandymais. Vaikas labai atsargiai gali nešioti brangiausius porcelianinius puodelius, nes mato, kaip atsargiai visa tai daro tėvai, reikia jam tik leisti. Reikia leisti vaikui atlikti tuos darbus, kurie jį traukia, taip lavės mažylio psichiką.

M. Montessori, kalbėdama apie vaiko savarankiškumo ugdymą, pateikia išraiškingą palyginimą su luošiu, kuris dėl kūno trūkumų negali nusiauti batų, ir princo, kuriam dėl socialinės padėties negalima pačiam nusiauti, teigdama, jog jų abiejų padėtis vienoda. Į panašią padėtį motinos įstumia savo vaikus, užsegdamos sagas, užraišiodamos raištelius, vaikus aprengdamos ir nuprausdamos, maitindamos kaip didžiausius nevykėlius. Tėvų įsitikinimas, kad lengviau padaryti pačiam, negu kankintis mokant atlikti vienus ar kitus veiksmus, stumia vaikus į luošio padėtį. Taigi motinos,

norėdamos gero, ne tik pavaduoja vaiką, bet ir kėsinasi į jo gyvenimą, pastebi D. C. Fisher (Fisher, 1991, p. 67).

Vienas pagrindinių montessorinio ugdymo principų – laisvė drausmėje. Tėvams dažnai sunku suprasti, kaip laisvas vaikas gali būti drausmingas. M. Montessori mano, kad drausmingas ne tas vaikas, kuris sėdi ramiai ir dirbtinai tyli, bet tas, kuris veikdamas ir judėdamas sugeba valdytis, vadovautis tam tikromis taisyklėmis. Ugdant montessoriniu metodu, drausmei palaikyti būtina reikalinga paruošta aplinka. Tėvai dažnai laisvės neskiria nuo palaidumo ir savivaliavimo, todėl laikosi savų „drausmės principų“. Absoliučios laisvės idėją smerkė ir pati M. Montessori. Tokią laisvę ji laikė žalojančia vaiko dvasią ir vedančia į palaidumą. Laisvė turi turėti ribas, kurias teikia paruošta aplinka, pasirinkimo principas ir tam tikros taisyklės. Suteikęs vaikui laisvę, būti nuošalyje taip pat nereikia. Kol vaikas visko išmoks ir taps savarankiškas, tėvai turi būti šalia ir viską jam paaiškinti. Suprantama, daugiau dėmesio skirdami vaiko gyvenimui, tėvai neišvengs ir tam tikrų nepatogumų.

Susidūręs su kliūtimis, vaikas ima priešintis. Kuo mažesnis vaikas, tuo reakcijos būna stipresnės: riksmas, daužymasis, kritimas ant žemės, užsidarymas savyje, baimė, nerviniai priepuoliai ir pan. Suaugusieji, nesuvokdami tikrų priežasčių, mano, jog tos reakcijos nepagrįstos, vadina tokį vaiko elgesį kaprizingu. Iš dvasinio sąmyšio atsiranda dvasinės kančios. Todėl yra svarbu pažinti jautriuosius vaiko vystymosi laikotarpius ir taikytis prie jų. M. Montessori pastebi, kad vaikui gali atsirasti net ir psichikos sutrikimų, kai suaugusieji slopina natūralią, spontanišką veiklą, jo dvasios proveržius. Ligos, kurių priežastys glūdi vaikystėje, yra sunkiausiai pagydomos. Net ir tokie bruožai, kaip godumas, žiaurumas, agresyvumas, kvailumas, valdžios troškimas ir kiti, formuojasi vaikystėje. Taigi vaikystė, pasak M. Montessori, tiek polinkių sirgti, tiek charakterio savybių formavimosi laikmetis. Kadangi vaikystė – pats imliausias laikotarpis žmogaus gyvenime, todėl šiuo metu pirmiausia būtina saugoti vaiką nuo netinkamos aplinkos, laikytis saugos principo.

M. Montessori, kalbėdama apie tėvus, išskiria du kraštutinumus, į kuriuos jie yra linkę. Pedagogė sako, kad tėvai yra arba per griežti savo vaikui, arba suteikia visišką laisvę. Pirmieji reikalauja besąlygiškai paklusti jų valiai ir autoritetui, antrieji – tenkina visas vaiko užgaidas. Dėl perdėto rūpinimosi suaugusysis tampa vaiko vergu. Jis stengiasi išugdyti vaiko paklusnumą, o kai to pasiekia, vaikas ima nuo jo priklausyti ir tampa arba visiškai pasyvus, arba ypatingai įžūlus. M. Montessori pabrėžia, kad tikrasis auklėjimo kelias yra tarp tų dviejų kraštutinumų - vidurio kelias.

Žalinga vaikui yra ir per didelė meilė. Ji gali virsti pataikavimu ir lepinimu. Kuo daugiau vaikui bus nusileidžiama, tuo vaikas taps reiklesnis. Gali būti taip, kad suaugusysis taps vaiko įnorių vykdytoju, jo vergu, o vaikas – nesavarankišku individu, nesugebančiu atskleisti savo galių.

Suaugusysis negalvoja, kad vaikui reikia sukurti specialią gyvenimo aplinką, nesusimąsto, kad jam yra būtina veikla ir darbas. Vaikui neleidžiama gyventi aktyviai, jis laikomas tik bejėge būtybe. Tėvai turi ugdytis gebėjimą vaiką suprasti, jie turi būti jo pagalbininkai. Vaiko asmenybės raidai turi padėti stipri suaugusiojo asmenybė, kuri galėtų ir atleisti vaikui, suprasti jo silpnybes.

Montessori kelia tėvams tam tikrus reikalavimus, sąlygojančius ugdymo vienovę namuose ir ugdymo įstaigoje:

Pasiruošimas būti vaiko auklėtojais, o ne mokytojais;

Vaiko, jo dvasinio gyvenimo pažinimas, jautrumas dvasiniams poreikiams;

Pagarba vaikui, kaip asmeniui, nuo pat gimimo dienos;

Nuoseklumas ir pastovumas būnant, elgiantis, kalbant su vaiku;

Tiesos ir tvarkos meilė;

Kantrumas, kai vaiko judrumas erzina;

Punktualumas ir pažadų tesėjimas;

Sąmoningas kalbėjimas, o ne beprasmis plepėjimas;

Savo neigiamų emocijų pažinimas ir valdymas;

Savo klaidų pripažinimas, gebėjimas atsiprašyti;

Santūrumas, gebėjimas nesivelti į ginčą su vaiku iškilus nuomonių skirtumui;

Sugebėjimas trumpai ir aiškiai atsakyti į vaiko klausimus;

Tėvų nuomonių, požiūrių vaiko auklėjimo klausimais suderinimas;

Vengimas ginčytis prie vaiko, gebėjimas atsiradusius nuomonių skirtumus spręsti vaikui negirdint, abipusė tėvų pagarba.

Fizinių ir moralinių bausmių nebuvimas;

Tėvai - auklėtojai tenkina vaiko dvasinius poreikius, o ne jo užgaidas. „Duok vaikui, kas reikalinga, o ne tai, ko jis prašo, bet ir nebūk griežtas kaip kirvis, tarkis su vaiku,“ - kartoja mokslininkė Froebelio išmintingą patarimą tėvams;

Gilus skirtumo tarp laisvės ir palaidumo, drausmės ir dresūros supratimas. Auklėjimas – ne dresiravimas.

Tėvai turi paruošti tinkamą aplinką vaiko dvasinių ir protinių galių vystymuisi, darniai įvesdami tautinius ir dvasinius elementus (Matulaitytė – Keturakienė, 2002).

M. Montessori norėtų, kad būtų dvi aplinkos ir du skirtingi pasauliai: vaiko ir suaugusiojo. Nuo pat gimimo mažylis turi savo poreikius ir į juos būtina atsižvelgti. Pirmojo vaiko gyvenimo etapo kančios daro įtaką visam žmogaus gyvenimui. Vaikas – akylas stebėtojas, jis labai tiksliai fiksuoja net smulkiausias detales. Jis pastebi dalykus, kurių suaugusysis nemato. Kas suaugusiajam atrodo nieko

verta, vaikui gali būti labai svarbu. Kiekvienas vaikas turi savo individualų pasaulį. Vaiko ir suaugusiojo mąstymo būdai skiriasi. Todėl, pažymi M. Montessori, suaugusysis ir vaikas vienas kito nesupranta. M. Montessori vaiko lūpomis kreipiasi į tėvus: „Būkite kaip švyturiai, kurie nušviečia man kelią, būkite kaip didieji laivai, kurie saugo ir palydi kelyje, tada aš tikrai ir laimingai pats surasiu savo uostą“ (Mūsų vaikas, 1990, p. 1).

Apibendrinant derėtų pabrėžti, kad tėvai, pasirinkę Montessori ugdymo sistemos principais auklėti savo vaiką, turi visų pirma ją suvokti, įsigilinti į Montessori ugdymo filosofiją patys ir tik tuomet taikyti ją praktiškai. Svarbu yra laikytis esminių Montessori sistemos principų – gerbti vaiką, suteikti veiklos ir pasirinkimo laisvę ir pan. Taip pat tėvai turi negriauti to, ką vaikas įgyja Montessori ugdymo įstaigoje, o išlaikyti vieningus vaiko auklėjimo, mokymo reikalavimus. Tik domėdamiesi Montessori pedagogine sistema, laikydamiesi jos nuostatų, bendraudami su ugdymo įstaiga, tėvai užtikrins sėkmingą ugdymą.

2. 3. Šeimos ir darželio sąveika

Geranoriška šeimos ir darželio pedagogų sąveika – viena pagrindinių sąlygų, nulemiančių ugdymo sėkmę. Šeima ir vaikų darželis – tarsi dvi institucijos, sujungtos vienu ir tuo pačiu ugdomuoju objektu – vaiku (Litvinienė, 2002).

D.Kahn ir E. Hisson knygoje „A Parents Introduction to Montessori Preschool“ tėvams sakoma: „juk reikia vaikams duoti, bet ne pataikauti; tarnauti, bet ne patarnauti; suteikti laisvę, bet ne betvarę, nuolatinį visa ko leidimą. Darželis – natūralus šeimos, namų auklėjimo priedas, kuris padeda išlaikyti ugdyme reikiamą balansą“ (Kahn, Hisson, 1981). Tėvai ir pedagogai turi dirbti kartu, palaikyti vieni kitus, taikydami Montessori metodą. Darželis nėra izoliuota įstaiga, jo poveikis pastebimas bendradarbiaujant. Tėvai, vaikai ir pedagogai – viena visuma, kiekvienas jų – atskira detalė. Geriausias rezultatas gaunamas, kai visos dalys sujungiamos į visumą, siekiant bendro tikslo ir glaudžiai bendradarbiaujant. M. Montessori sako, kad bendradarbiauti – tai visų pirma reiškia negadinti namie to auklėjamojo darbo, kuris dirbamas ikimokyklinėje įstaigoje, t.y. namuose elgtis taip, kaip to reikalaujama iš vaikų darželyje: nesikeikti, nesibarti, nesimušti, susitvarkyti, gerbti kitą ir t.t.

Yra daugybė būdų, padedančių šeimai ir pedagogams derinti lūkesčius, siekti vaiko ugdymo vientisumo, dalyvauti ugdymo procese, rodyti iniciatyvą, spręsti kylančias problemas, mokytis vieniems iš kitų. Taikomos įvairios bendradarbiavimo formos: susitikimai, susirinkimai, atvirų durų dienos, vaikų veiklos stebėjimas, tėvų kvietimas į įvairius darželio renginius ir pan. Tėvų ir auklėtojų

susitikimai vyksta ne tik susirinkimų metu. Jie pasimato kiekvieną rytą, vakarą. Ryte auklėtoja turėtų išsiaiškinti, kaip vaikas jautėsi namuose, kokios nuotaikos vakar grįžo iš darželio, ką pasakojo apie save, savo veiklą grupėje. Vakare, priešingai, – tėvai turėtų būti informuojami apie tai, ką vaikai veikė darželyje, ko išmoko, ką sužinojo, kokių rūpesčių, išgyvenimų buvo, kaip valgė ir pan. Abipusis bendravimas ir tarpusavio pagalba turi vykti nuolat. Tėvai galėtų stebėti vaikų darbą grupėse, dalyvauti rengiant didaktinę medžiagą, ruošiant aplinką. Įstaiga savo ruožtu galėtų rengti šeimos konferencijas, rašyti su vaikais laiškus tėvams ir kt. Daugelyje montessorinių darželių toks bendradarbiavimas vyksta, nors yra ir sunkumų.

Dirbant su tėvais labai didelis dėmesys turėtų būti skiriamas jų dalyvavimui darželio veikloje: įvairiuose renginiuose, šventėse, koncertuose, išvykose, ekskursijose. M. Montessori siūlo įtraukti tėvus į programėles – kartu su vaikais šokti, dainuoti, kelti inkilėlius, lenktyniauti ir pan.

Vaikui susirgus ar šiaip neatvykus, ryšiai su darželiu nenutrūksta. Teiraujamosi apie vaiką, rūpinamasi jo gyvenimu, akcentuojama, kad jo labai laukia auklėtoja ir vaikai. Taigi vaikas nuo darželio neatpranta.

Vaiko raidos plėtra, praktinio darbo įgūdžiai turi dominti ne tik auklėtoją, bet ir tėvus. Tiek pedagogai, tiek ir tėvai turi domėtis pedagogikos, psichologijos naujovėmis, periodiniais leidiniais, įvairiais tyrimais ugdymo srityje ir kt. Tyrimai sako, jog tėvams rūpi ne abstrakčios teorinės žinios, o praktiniai patarimai, nurodymai, kurie padėtų konstruktyviai veikti viena ar kita kryptimi. Tai paliudija ir D. Petrutytė, teigdama, jog žinojimas, kad nežinai svarbių, esminių dalykų, – tai jau žingsnis į tam tikrą pažangą (Petrutytė, 1993). Minėta, jog ugdymo vienovės pirmiausia siekiama bendradarbiaujant, kai ugdytinių pokyčius pedagogai stebi darželyje, o tėvai – namuose. Ir vieniems, ir kitiems labai svarbūs yra pokyčiai, susiję su vaiko brandumo, psichinių, fizinių, socialinių savybių, gebėjimo bendrauti, mąstymo ir kt. pasikeitimais. Tad vėliau tėvams ir auklėtojoms kartu reiktų aptarti, palyginti ir įvertinti juos.

M. Montessori akcentuoja, jog auklėtoja, kalbėdamasi su vaikais apie tai, ką jie veikė vakar, turi klausimus formuluoti taip, kad jie neišpasakotų šeimos asmeninio gyvenimo įvykių, kurių nereikia žinoti pašaliniesiems. Reikia kalbėtis apie santykius su tėvais, teirautis, ar vaikai padėjo tėvams, ar pasakė, ko išmoko darželyje, ir pan. Vieši šeimos įvykiai, šventės, ypač liečiančios vaikus, kaip krikštynos, vardadieniai ir kt., yra tinkamas bendrų pašnekesių objektas ir turi būti pačių vaikų papasakojami. Tokie pokalbiai su vaikais yra labai naudingi ugdymo aspektu: padeda **ugdyti kalbą**, esti naudingi auklėjimo atžvilgiu. Auklėtoja, neleidama kalbėti apie namų įvykius, apie kaimynus ir parinkdama tinkamą geram pašnekesiui temą, moko vaikus, kaip dera šnekėti, kuo reikia rūpintis ir kas svarbiausia gyvenime, kelia vaikus į aukštesnį gyvenimo suvokimo lygį (Montessori, 1992, p. 77).

M. Montessori įstaigoje tam tikra taisykle tampa teiginys, tvirtinantis, jog montessorinio metodo auklėtoja turi dirbti ne tik su vaikais, bet ir su tėvais. Montessori „Vaikų namuose“ ant sienos iškabintos taisyklės, kurių laikytis reikia ne tik vaikams, bet ir tėvams. Jose kalbama apie tai, kad motina turi išleisti savo vaikus į darželį **švarius** ir privalo **bendradarbiauti** su direktore. Pastebėta ir tai, kad tėvai, kurie naudojami „vaikų namais“, nieko nemoka. Jie tik turi atlikti tam tikras būtinas pareigas: nurodytu laiku atvesti į paskirtą vietą švariai nupraustus ir aprengtus vaikus bei ypatingai gerbti mokytoją ir visus kitus „Vaikų namuose“ dirbančius asmenis, taip pat turi padėti vedėjai auklėti vaikus. Apsidraudžiant yra iškeltos ir vaikų šalinimo sąlygos: iš „vaikų namų“ šalinami tie vaikai, kurie atvedami purvini, nenuprausti, kurie yra nepataisomi; kurių tėvai negerbia dirbančių „Vaikų namuose“ asmenų arba apskritai blogu savo elgesiu ardo auklėjimo darbą (Montessori, 1992).

Šiandien M. Montessori „namai“, t.y. ugdymo įstaigos, šiek tiek pasikeitusios, tačiau savo esmę, svarbiausius principus, tikslus ir reikalavimus yra išlaikiusios.

Nors darželio pedagogai yra tikri savo srities specialistai, tėvai taip pat turi puikiai žinoti, ko jie nori savo vaikams ir kokių tikisi sulaukti rezultatų. Tyrimai rodo, jog tėvai gali ypač pagerinti darželio veiklą, jei jiems suteikiama galimybė pareikšti savo poziciją, nuomonę. Padėdami darželiui planuoti ir vykdyti programą, jie skatinami gerai atlikti savo kaip tėvų funkcijas. Tėvai ir pedagogai turi būti tarsi sąjunga, nes juos jungia vienas ir tas pats objektas – vaikas. Šeimos narių ir darželio darbuotojų glaudus bendradarbiavimas padeda geriau pažinti vaiką, atskleisti jo gebėjimus, mąstymą. Toks bendradarbiavimas yra tvirta pagalba tėvams ir pedagogams – galima pasidalinti turima patirtimi, teorinėmis žiniomis, savo pastebėjimais, nuomonėmis, idėjomis.

Taigi svarbu, kad Montessori ugdymo principų būtų laikomasi tiek ugdymo įstaigoje, tiek namuose. Kad būtų išlaikomas vientisumas, daug dėmesio turėtų būti skiriama pedagogų ir tėvų bendradarbiavimui – informacijos perdavimui, konsultavimuisi. „Tik tėvams ir pedagogui kartu dirbant sistemingai bei nuosekliai, galima pasiekti svarbiausią Montessori pedagogikos tikslą – išugdyti vaiką fiziškai ir dvasiškai brandžia asmenybe“ (Baužytė, 2002, p.69).

2. 3. 1. Šeimos pagalba darželiui

M. Montessori pabrėžia, kad tokiuose vaikų namuose, kokie buvo jos įsteigti, motinos galėjo ramiai palikti savo vaikus, jie buvo pasitinkami su didžiausiu malonumu. Bet tai tėvams nesumažino vaikų ugdymo rūpesčių ir pareigų naštos.

Mokslininkė, remdamasi savo patirtimi, daug negerų dalykų pastebi šeimoje. Jos nuomone, šeima tebėra labai atsilikusi ir dažnai tebegaubiama prietarų. Vaiko ugdymo darbą tėvai patiki darželiui, patys nesikišdami, neprisiimdami jokios atsakomybės už auklėjimą ir už patį vaiką. Kita vertus, tėvai žiūri į vaiką kaip į nuosavą daiktą, su kuriuo gali elgtis taip, kaip jiems patinka. Tėvams dažnai vaikas yra tik miela, bet bereikšmė būtybė.

Daugelio patirtis ir supratimas, kas yra ugdymas, remiasi tuo, ką gera ar bloga jie gavo patys, būdami vaikai. Tradicinė ugdymo sistema darė už vaikus tai, ką jie turėjo daryti patys: mąstyti, svarstyti, spręsti problemas, nugalėti sunkumus. Tą patį daugelis tėvų šiandien daro su savo vaikais, primesdami savo valią, ignoruodami vaiko prigimtį, paralyžuodami jo veiklą, stabdydami vystymąsi. Tuo tarpu M. Montessori iškelia vaiko prigimtį, pateikia naują vaiko sampratą. Štai čia ir yra galimybė susikirsti ugdymui šeimoje ir M. Montessori darželyje. Jei tėvams būdingas autoritarinio vadovavimo stilius, jie siekia užvaldyti vaiką, primesti jam savo pažiūras, nuomonę, net pomėgius. Tuo tarpu M. Montessori siekia vaikui duoti laisvę, pirmiausia akcentuodama laisvą veiklą, kurią tėvai dažnai nori riboti. Ypatingai svarbia ji laiko mažo vaiko veiklos laisvę, kartu su ja ir mąstymo bei gyvenimo laisvę. Ir kada vaikas darželyje gali laisvai veikti, o tai neleidžiama šeimoje, jis nesupranta, kas vyksta. Ugdymo vienovė svarbi vientisos asmenybės vystymuisi, kitaip bus gyvenamas dvigubas gyvenimas. Vaiko dvasioje atsiras sumaištis, nesupratimas, kas gera, kas bloga. Ugdymo vientisumas įneša vidinę ramybę, susivaldymą, nulemia vaiko brandą. Kitu atveju vaikas gali užaugti dvilype asmenybe. Todėl labai svarbu, kad šeimos gyvenimo taisyklės būtų suderintos su M. Montessori darželio gyvenimo taisyklėmis.

Psichologai tvirtina, kad pirmieji penkeri vaiko gyvenimo metai yra labai reikšmingi jo psichikos vystymuisi, tolimesnei asmenybės brandai. Todėl labai svarbu, ko ir kaip jis yra mokomas, kaip auklėjamas. Vaiką su aplinkiniu pasauliu pirmiausia jungia tėvai ir pedagogai. Kokį aplinkinį pasaulį jie geba pateikti vaikui, tokį šis ir priima. Todėl jie turi pateikti panašų aplinkos supratimą, kad vaikas rastų susikaupimą ir harmoniją ir namuose, ir darželyje. Visi asmenys, kurie dalyvauja vaiko ugdymo procese, taikant Montessori metodą, yra labai svarbūs, nes jie turi įtakos vaiko dvasiniam vystymuisi (Bukantaitė, 2001).

M. Montessori akcentuoja dvi tėvų pareigas - fizinę ir moralinę rūpinimąsi vaiku. Tuo tarpu tėvai dažniausiai rūpinasi tik vaiko fiziniu augimu, jo fizine sveikata, netenkindami dvasinių poreikių. Jie elgiasi taip nežinodami, kokią skriaudą daro vaikui. M. Montessori lygina vaiko galvosėną su kempine, sugeriančia vandenį. Dažnai tėvai elgiasi neapgalvotai ir nederamai, o vaikas tai mato ir viską kopijuoja. Tėvai nori, kad vaikas laikytų tiesa visa, ką jie jam sako ir ko reikalauja. Tačiau jei vaikas pastebi, kad patys tėvai taip nesielgia, kitą kartą jis tokių reikalavimų nepaisys. Taip vaikas pradeda negerbti tėvų nuomonės, laiko

juos veidmainiais, viena sakančiais, o kita darančiais. Tėvai vaikus baudžia, užgaulioja, gąsdina, riboja pramogas ir kt. Dažnai grasinantis balso tonas ir bausmės naudojamos net išsilavinusiose šeimose. Taigi tėvai elgiasi taip, kaip neturėtų elgtis. Suaugusieji turėtų įvertinti ir apgalvoti kiekvieną vaiko akivaizdoje sakomą žodį, kiekvieną savo veiksma, nes vaikas yra akylas stebėtojas ir mėgdžiotojas. Kita vertus, vaikas kaupia savyje gėrį ir meilę. „Turime išmokyti į vaiką žiūrėti ne tik kaip į mažą, malonų daiktą, kurio valia yra daugiau ar mažiau mūsų pavergta, bet kaip į drąsą būtybę, trokštančią atskleisti savo gabumus, kurie skiriasi nuo mūsų ir nuo bet kurios kitos gyvos būtybės“ (Fisher, 1992, p. 67).

Tėvams būtina pasirūpinti, kad vaikas į ikimokyklinę įstaigą ateitų švarus ir tvarkingas, o taip pat tėvai turi jam padėti laikytis tvarkos ir namuose. Dar svarbiau yra rūpintis vaiko auklėjimu namuose, laikantis Montessori principų – taip tėvai tikrai gali padėti pedagogams.

Tėvai turi paisyti M. Montessori iškeltų reikalavimų aplinkai, kad vaikas namuose, kaip ir darželyje, turėtų laisvą priemonių ir veiklos pasirinkimą. Priemonės ir daiktai, kuriais vaikas naudojasi namuose, turi turėti ugdomąją paskirtį, atitikti M. Montessori principus. Mokslininkė pabrėžia, jog vaiko augimui ir vystymuisi turi įtakos jį supantys daiktai, kuriuos būtina priderinti prie vaiko ūgio bei pajėgumo. Tinka lengvi baldai, kad vaikas galėtų juos perstatinėti, žemos spintelės, pasiekiamos jo ūgiui, žemos pakabos drabužiams, šepetys grindims šluoti trumpa rankena, lengvai nuimami rūbai ir pan. Būtent tokia aplinka skatina vaiko aktyvumą. O svarbiausia, kad vaiką suptų ne brangūs, bet estetiškai patrauklūs daiktai. Montessori pažymi, jog grožis slypi ne prabangoje, o linijų ir spalvų harmonijoje, paprastume, natūralume. Pedagogė reikalauja sukurti tokią aplinką ir namuose. Taigi tėvų namuose turi būti natūrali aplinka, kadangi ji turi didelį poveikį ugdymui.

Taikydami Montessori metodą namuose, tėvai turėtų atskleisti vaikams atradimo džiaugsmą, o ne skatinti paviršutinišką mokymąsi išsimenant ir atkartojant. Pažangos siekimas – ilgas, atsargus ir atsakingas darbas. Vaiko pasiekimai – tai ne konkursas, ne pasirodymas prieš draugus, gimines. Tai kelias, kuriuo eidamas jis atranda save. Argumentuoti ir teisingi D. Petrutytės pastebėjimai, jog būtina stengtis suprasti vaiko veiklos kelią, jo pastangas tapti sąmoningu žmogumi. Reikia padėti jam netrukdam ir neblaškant, bet švelniai ir sumaniai patarnaujant ten, kur reikia pagalbos (D. Petrutytė, 1993).

M. Montessori ypatingai pabrėžė šeimos ir darželio ugdymo vientisumą, kalbėdama apie panašų režimą namuose ir auklėjimo įstaigoje. Tėvai turi domėtis, ką vaikas veikia darželyje, lankytis grupėje ir stebėti jo užsiėmimus, kad galėtų visa tai su vaiku pratęsti namuose. Jei vaikas namuose susidurs su kitokia veikla, aplinka, visiškai skirtingu elgesiu ar reikalavimais, jo ugdymas nebus sklandus. Būtina namuose elgtis taip, kaip to reikalaujama iš vaikų darželyje. Taip pat tėvai dažnai nori, kad auklėtojų

darbas darželyje kompensuotų auklėjimo šeimoje trūkumus ir spragas, žalingą aplinkos poveikį. Tačiau kad tų spragų tėvai išvengų, jie turi paisyti ugdymo vienovės.

Kitas bendradarbiavimo aspektas – „motinos turi bent kartą per savaitę tartis su direktore – paaiškinti jai apie savo vaikus ir gauti naudingų direktorės patarimų dėl kūdikio sveikatos ir auklėjimo“ (Montessori, 1992, p. 39). To reikalavo M. Montessori savo vaikų namuose. Tėvai turi suvokti, koks svarbus jų vaiko ugdymui yra ryšys tarp jų ir pedagogų. Tik palaikydami nuolatinį ryšį, tardamiesi su auklėtojomis, jie gali tinkamai ugdyti vaiką. M. Montessori pastebi, jog tėvai turi įsidėmėti: ne auklėtojos pareiga bent kartą per savaitę kreiptis į tėvus, o tėvų pareiga pabendrauti su pedagogais. Čia veikiama pagal tokį principą: tu turi mokėti užsitarnauti malonumą didžiulis savo mažų vaikų mokykla namuose (Grabauskienė, 2000).

Taigi būtina suprasti, kad vaiko auklėjimas nėra vien pedagogų rūpestis. Kokybiškas vaiko ugdymas bus tik tada, kai bus laikomasi vienodų reikalavimų darželyje ir šeimoje. Tėvai turi būti aktyvūs ugdymo proceso dalyviai – tiesiogiai dalyvauti ugdyme, stengtis praturtinti ugdymo procesą naujomis idėjomis, rekomendacijomis. Vaiko vystymasis bus sklandus, jei tėvai gebės perimti esmines Montessori sistemos nuostatas ir stengsis jas taikyti namuose, o šeimą ir darželį jungs bendras tikslas – vaiko ugdymas.

2. 3. 2. Darželio informacija tėvams

Šeima yra pagrindinis vaiko ugdytojas ir pedagogai jai turi skirti didelį dėmesį. Kiekviena šeima turi savo tradicijas, pomėgius ir, žinoma, perteikia juos vaikams. Kai kuriose Montessori grupėse organizuojamos tėčio ir mamos popietės, kurių metu sudaroma galimybė tėvams artimiau susipažinti su paruošta aplinka ir pagrindiniais M. Montessori ugdymo principais. Siekiama, kad formuotųsi pozityvus šeimos požiūris į ikimokyklinio ugdymo įstaigą. Montessorinio auklėjimo principų laikymasis šeimoje yra prielaida sėkmingam darbui grupėje (Blauzdienė, 2000).

Montessori darželis pirmuoju savo uždaviniu privalo laikyti tėvų švietimą jų vaikų pažinimo klausimais. Patariama organizuoti paskaitas ar sistemingus vaiko auklėjimo kursus. Taigi pirmiausia darželis turi padėti tėvams pažinti vaiką, jo plėtros dėsnius. Po to sektų metodiniai nurodymai, patarimai, kaip siekti ugdymo vienovės šeimoje ir darželyje.

Darbas su šeima planuojamas, atsižvelgiant į dienos aktualijas, darželyje atliekamų tyrimų duomenis, Montessori teorinius principus, naujausią literatūrą. Kai kuriuose Montessori darželiuose

vyksta konsultacijų, paskaitų ciklai. Sistemingai stebima vaikų adaptacija darželyje, mokykloje, siekiant ugdymą modeliuoti pagal individualią vaiko raidą ir poreikius. Minėta, jog tėvams sudaromos sąlygos stebėti vaikų veiklą darželyje, - vyksta motinų, tėvų popietės, konsultacijos, pokalbiai, diskusijos, kurių metu, viena vertus, stebimi vaikai, kita vertus, ieškoma ugdymo vienovę įkūnijančių būdų.

Taigi tėvai stebi vaikų ir auklėtojų bendradarbiavimo pobūdį, jų tarpusavio sąveiką grupėje; patys dalyvauja užsiėmimuose, diskusijose teikia pasiūlymus, pageidavimus; analizuoja anketines apklausas, stebėjimus, dalijasi savo patirtimi apie vaiko savijautą darželyje arba pradėjus lankyti mokyklą (Jaudzemaitė, 2000).

M. Montessori apibūdina ir direktorės pareigas bei vaidmenį bendradarbiaujant su tėvais. Direktorė taip pat turi būti pasiruošusi patarnauti tėvams, jos, kaip išauklėto ir civilizuoto asmens, gyvenimas turi būti pavyzdys ir tėvams, ir jų vaikams.

Montessori darželio pedagogai pastebi, jog būtina dirbti su vaikų tėvais ir tai nėra sudėtinga. Viena, tėvų įtaka labai reikšminga vaikui, kita vertus, ji dažnai stichiška, menkai susijusi su tinkamu ugdymu. Pedagogai turi ieškoti kelių į auklėtinių tėvų sąmonę, kad galėtų juos palenkti pozityvia kryptimi. Pirmiausia pedagogai turi pelnyti tėvų pasitikėjimą, supratimą bei norą padėti darželiui ugdyti vaiką, sąveikauti. Bet vien bendri susirinkimai šiuo atžvilgiu maža tegali padėti. Reikia ieškoti grupinio, o dar geriau individualaus darbo formų. Sąveika su tėvais stiprėja, kai stengiamasi tėvams duoti tai, ką iš jų pačių norima gauti; kai mėginama įsiklausyti į jų problemas, rodomas geranoriškumas jų vaiko atžvilgiu, kai jiems nenurodinėjama. Ryšys stiprėja, kai siekiama atskleisti tėvų pajėgumą ar net pranašumą atskirose jų vaiko ugdymo srityse, dalijamasi sukaupta ugdymo patirtimi.

D. Tilindienė, tirdama tėvų požiūrį į M. Montessori metodu dirbančias įstaigas, pastebėjo, kad dauguma tėvų nurodė, jog norėtų iš darželio gauti daugiau pedagoginių žinių. D. Tilindienė, remdamasi savo tyrimais, daro išvadą, kad tėvai neturi pakankamai žinių ir yra pasirengę bendradarbiauti su darželio pedagogais, priimti jų siūlomus sprendimus, siekiant vieningo ir kokybiško vaikų ugdymo (Tilindienė, 2000).

Taigi darželio darbuotojai turi ieškoti būdų, kaip efektyviau bendrauti su vaikų tėvais, palaikyti ryšius, tartis aktualiais ugdymo vienovės klausimais, padėti tėvams įgyti psichologinių, pedagoginių, metodinių žinių. Darželis skatina tėvus perimti Montessori ugdymo įstaigoje diegiamus principus ir jais vadovautis ugdant vaiką. Pedagogai kartu su tėvais užtikrina auklėjimo kryptingumą ir vientisumą.

2.4. Ugdymo vientisumo problema

Šeimą ir darželį turi sieti bendras tikslas – vaikas, jo ugdymas. Siekiant šio tikslo svarbu, kad vyrautų abipusis supratimas, pagarba ir nuoširdumas. Būtent tėvams ir pedagogams vieniems kitus suprantant, ugdomi vaikai yra laimingi.

Šiandien tarp šeimos ir ugdymo įstaigos nėra didelės dermės. Skiriasi pirmiausia tėvų ir Montessori įstaigos ugdytojų filosofinės pažiūros. Skirtingai suprantama gyvenimo prasmė – tėvai daugiau supranta gyvenimo prasmę vaiko asmens aspektu, o M. Montessori gyvenimo prasmę sieja su įtaka supančiai aplinkai, su platesniais tikslais.

Taip pat tėvai ir pedagogai skirtingai vertina vaikus ir jų gebėjimus. Todėl tai galėtų paskatinti pedagogus, rengiant šeimos konferencijas, kalbėti apie vaikų ugdymo ir dvasinės plėtros problemas. Kad tėvų ir auklėtojų vertinimai nesutampa, rodo Kauno pradinės mokyklos – darželio „Žiburėlis“ pedagogių atliktas tyrimas: tėvai mano, kad jų vaikas „pilnas idėjų“, o auklėtojos nuomonė buvo priešinga. Pedagogų nuomone, vaikai pasitiki savimi, o tėvai tai neigė. Tėvai ir vaikų tvarkingumą, savarankiškumą, veiklumą vertino prasčiau negu pedagogai. Šis tyrimas paskatino pedagogus dažniau rengti šeimos konferencijas, per kurias verta aptarinėti vaiko ugdymo, jo pažinimo problemas. Tyrimas taip pat parodė, jog skirtingi tėvų ir pedagogų vertinimo kriterijai. Reikia pastebėti, jog pradinė mokykla – darželis „Žiburėlis“ montessoriniu metodu dirba daugiau nei dešimt metų. M. Montessori, siekdama ugdymo vienovės šeimoje ir ugdymo įstaigoje, akcentuoja skirtumus:

- Tėvai ne tik neatsižvelgia į vaiko poreikius, interesus, bet iš viso juos ignoruoja, nepripažįsta, o darželyje stengiamasi vaikui suteikti pasirinkimo laisvę, leisti pačiam spręsti;
- Suaugusysis galvoja ne apie tai, kaip geriau vaikui, o apie tai, kaip geriau jam pačiam. Darželyje stengiamasi ieškoti vaikui reikšmingų problemų sprendimo būdų. Šeimoje vaikas dažnai perima suaugusiųjų problemas, kenčia nuo netinkamo aplinkinių elgesio ir palaipsniui jame nebelieka tų sielos ypatybių, kurias atsinešė gimdamas. Montessoriniame darželyje stengiamasi vaiką apsaugoti nuo blogybių, nuo jam dar neaktualių problemų. Žmogaus sielą D. Petrutytė vadina nuostabiu indu, į kurį viskas, kas patenka, virsta arba sveika ir kūrybinga, arba liguista ir griaušančia energija. Svarbu, kuo tas indas bus pripildomas (Petrutytė, 1993).
- Montessorinėje aplinkoje kiekvienas daiktas turi pastovią vietą, viskas yra surūšiuota, paisoma tvarkos principo. Namuose dažnai vaikas be jokios drausmės apsikrauna žaislais, juos laužo, suvelia ir meta į krūvą, nepaisoma tvarkos principo, vaiko jautrumo tvarkai.

- Tėvai siekia vaiko individualybę padaryti kuo tobulesnę ir pageidauja, kad vaikas juos mėgdžiotų. Tuo tarpu M. Montessori auklėtoja supranta, kad, būdama vaikui „modeliu“, ji gali paveikti dar nesusiformavusią vaiko sielą, todėl ši pedagogė atsisąžada būti jo dėmesio centre, kaip reikalauja ir M. Montessori.

Kartais tėvai savo ypatingu rūpinimusi sukuria vaikams šiltnamio sąlygas. Taip gali būti sunaikintas veiklos potraukis, natūralus vaiko savarankiškumo siekimas, savigarba ir įgimtas polinkis saviuoklai. M. Montessori pastebi, jog vaikas pajėgus ir ankstyvoje vaikystėje daug ką suvokti be didelių pastangų, be prievartos, be prigimto žmogiško orumo pažeminimo. Jis tobulybės siekia savo paties pastangomis. Tuo tarpu tėvai, atvirkščiai, vaiko tobulybės siekia savo pastangomis. M. Montessori pateikia tylų vaiko prašymą: „Aš pats! Padėkite man pačiam veikti tobulėjimo linkme!“ Tėvai neturėtų aiškinti vaikui, kad viena ar kita priemonė, daiktas ar net reiškinys turėtų būti įdomus. D. Fisher siūlo motinoms nuolat stebėti vaiko dvasinę „nuotaiką“, kad pačios matytų, kuo vaikas domisi. Auklėtojo uždavinys – panaudoti vaiko susidomėjimą ten, kur jis jį rodo, o ne veltui kreipti susidomėjimą ta linkme, kur jis priešinasi (Fisher, 1992).

Tėvai trumparegiškai nepasitiki vaiko prigimtimi, akiai ir klaidingai įsitikinę, kad vaiką būti paklusnų ir tvarkingą privers tik išorinis spaudimas, tuo tarpu paklusnumo, priklausomybės, tvarkos poreikiai prigimtiniai.

Išanalizavus M. Montessori mokymą apie šeimą, ugdymo ypatumus šeimoje ir kai kuriuos šiuolaikinio šeimyninio ugdymo sunkumus, galima išskirti keletą svarbiausių šeimoje daromų klaidų:

- Vaikas į save ir į aplinką žiūri suaugusiojo akimis, nes savo vertinimo sistemos dar neturi. Kai tėvai nuolat vaiką kritikuoja, jis pradeda jaustis blogas, vėliau net nesistengia ką nors daryti geriau ar būti paklusnus, nes „blogi vaikai elgiasi blogai“. Jis pradeda tyčia netvarkyti žaislų, daiktų, ima rodyti savo kaprizus ir dar labiau išdykauti, norėdamas tėvus paerzinti. Todėl vaiką būtina dėmesingai stebėti, sudaryti sąlygas jo veiklai, demokratiškai jam vadovauti. Tėvai turi žinoti, kad vaikas nėra blogas iš prigimties, jis yra tyrinėtojas, eksperimentuotojas, valdomas spontaniškų norų. Svarbu kreipti dėmesį ne į blogą elgesį, o į gerus poelgius, nors M. Montessori pasisakė prieš skatinimus ir bausmes. Tad dėmesio skyrimas vaikui turėtų būti suprantamas ne kaip ypatingas skatinimas, o kaip gerų santykių išraiška.
- Tėvai dažnai neturi laiko ar noro atsakyti į vaikų keliamus klausimus arba atsako tik paviršutiniškai, – taip slopinamas vaiko protinis veiklumas.
- Tėvai, derindami žodžius su veiksmais, turi parodyti, ką su daiktais daryti. Tėvų aiškinimas – gera žodžių ir veiksmų derinimo pamoka. Taip pat tėvai dažnai moko vaiką mandagumo. Tačiau mažas vaikas mokosi ne iš kalbų, bet iš tėvų elgesio.

- Vaiką išbarus ar nubaudus, būtina atsiprašyti. Jis yra žmogus, todėl ir atsiprašymas turi išreikšti pagarbą asmeniui. Atsiprašyti vaiko užtenka trumpai, paprastai, nuoširdžiai. Gražaus ir gero elgesio vaikas mokosi ne iš žodinių pamokų, o iš suaugusiųjų veiksmų, jų poelgių. Atsiprašydami suaugusieji pripažįsta, kad negerai pasielgė, ir parodo vaikui, kad jį gerbia. Jei jie taip elgsis ir gebės atsiprašyti, nepraras autoriteto vaiko akyse. Su vaiku reikia elgtis kaip su kitu lygiaverčiu žmogumi.
- Montessorinėje aplinkoje kiekvienas daiktas turi savo pastovią vietą, viskas yra surūšiuota. Namuose dažnai vaikas apsikrauna žaislais, juos laužo, netvarkingai meta į krūvą. Tėvai turėtų gana anksti pradėti pratinti vaikus iš daugelio žaislų ar daiktų pasirinkti vieną ir tik tvarkingai padėjus jį į vietą imti kitą. Kadangi vaikas trokšta tvarkos, tėvų padedamas jis išmoks tvarkingai elgtis.
- Tėvai dažnai priperka vaikams žaislų, ima mokyti, kaip su jais žaisti, parodo, kaip naudotis mažyčiais indais, kaip sūpuoti lėles. Lygiai taip pat pasielgusi M. Montessori įsitikino, kad žaislai yra nereikšmingi vaiko gyvenime, ir jis juos renkasi tik tuomet, kai neturi nieko geresnio (Montessori, 2000). Visai kitokia montessorinių priemonių paskirtis. Kiekviena motina turi suprasti, kad Montessori priemonės skirtos ne žaidimui ir net ne mokymui, o tam, kad vaikas pats išmokytų mokytis savarankiškai. D. Petrutytės pastebėjimus turėtų įsidėmėti kiekviena šeima: „Ne žaislais apverskime vaikus, - jie labai greit sunaikinami ir išmetami į šiukšlyną, - bet parūpinkime jiems žemės sklypą, kur mažieji galėtų gyventi ir dirbti su mažais patraukliais įrankiais!“ (Petrutytė, 1993, p. 179). Taigi ne žaislai, ne žaidimas domina vaiką, o aktyvi veikla.
- Dažnai tėvai svarbiausiu dalyku laiko prabangą – gražiai ir brangiai vaiką rengti, pirkti jam tik brangiausius daiktus. Toks kai kurių šeimų noras suteikti kuo prabangesnę aplinką rodo, kad trūksta vaiko psichikos supratimo ir pažinimo. Prabangūs daiktai neatstos aplinkos jaukumo ir geros priežiūros. Dažnai vaikui kuriama puošni aplinka, tačiau ji jo netraukia. Nepasotinamą, kenksmingą norą turėti daug žaislų vaikui įperša suaugusieji, tuo kenkdami vaiko asmenybės vystymuisi. Net ir turėdamas daugybę žaislų, jis ieško bendravimo, dėmesio, meilės, nes jos negali atstoti patys brangiausi daiktai (Jankauskienė, 2000). Turtingi vaikai visko gauna per daug, jiems nusibodę turėti visokių daiktų ir juos sunku sudominti daiktais. Šie vaikai ima daiktus vieną po kito, bet nežino, ką su jais veikti, o vystymąsi skatina būtent veikla, veikimas su daiktais. Tokie vaikai nemoka išlikti ramūs, jų judesiai yra betiksliai. Jie negerbia daiktų ir nemoka su jais elgtis, nemoka susikaupti. Pradėję darbą, tuoj pat meta ir ima kitą daiktą be jokio tikslo. Jie negali sutelkti dėmesio jokiai ilgesnei veiklai, neturi nei atkaklumo, nei iniciatyvos. Ir apskritai, „mūsų laikas, skiriamas vaikams, yra kur kas puikesnė dovana nei materialūs dalykai...“ (Wolf, 1978, p. 62).

Tėvams dažnai nesuvokiama, kaip vaikas gali būti nepriklausomas, savarankiškas. Jiems atrodo, kad vaikas visada turi priklausyti nuo jų. Jam neleidžiama būti savimi – viskas paduodama, visos

kliūtys iš kelio pašalinamos. Tačiau vaikas gali būti savarankiška ir pakankamai stipria asmenybe. Jis gali pats savarankiškai rasti sau užsiėmimą, norimą veiklą, gebėti pakovoti už savo poreikius. O nuo savarankiškumo prasideda ir paklusnumas. M. Montessori ne kartą pabrėžė, jog kuo vaikas yra savarankiškesnis, tuo jis ir paklusnesnis. Todėl ne paklusnumo vaiką reikia mokyti, o savarankiškumo. Motina, kuri pati viską už vaiką daro, yra tarnaitė, o toji motina, kuri padeda vaikui veikti pačiam, yra auklėtoja, – ne kartą akcentuoja Domicelė Petrutytė, M. Montessori bendramintė.

Taigi tėvai, nepažindami, nesuprasdami vaiko, nesuvokdami jo interesų, poreikių bei polinkių, padaro daug klaidų, kurios veikia augančią asmenybę. Kad tėvai suprastų montessorinio metodo pagrindines idėjas, M. Montessori pagarbą dvasiniams dalykams, ypatingą pagarbą vaikui, kaip suaugusio žmogaus kūrėjui, juos reikia papildomai šviesti. Perimdami Montessori ugdymo filosofijos savitumą, jos originalumą, tėvai visų pirma turi pasikeisti patys ir pakeisti požiūrį į vaiką. Tik tuomet šeima bus pajėgi kartu su darželiu siekti ugdymo vientisumo, jo vienovės.

3. UGDYMO VIENTISUMO REALIZAVIMAS ŠEIMOJE IR DARŽELYJE

3. 1. Tyrimo organizavimas, metodai ir eiga

Tiriamieji

Tiriamieji yra pedagogai, kurie dirba Montessori metodu, ir tėvai, kurių vaikai lanko montessorines ugdymo įstaigas.

Tyrimo objektas – būtent šių dviejų grupių ugdymo vientisumas.

Montessorinės įstaigos ir grupės veikia septyniolikoje Lietuvos miestų. Vientisa Montessori sistema dirba penkios Lietuvos įstaigos: viena – Vilniuje, viena – Klaipėdoje, viena – Kėdainiuose ir dvi – Kaune.

Siekiant ištirti ugdymo vientisumo realizavimą šeimoje ir darželyje, buvo stengiamasi, kad tyrimas apimtų kuo daugiau montessorinių įstaigų iš skirtingų Lietuvos miestų.

Tyrimo dalyvavo šių montessorinių įstaigų pedagogai:

Vilniaus miesto „M. Montessori metodo centro“ pedagogės, lopšelių-darželių „Pasaka“, „Pasakaitė“, „Varpelis“, „Žirmūnėlis“ grupių auklėtojos. *Iš viso apklausoje dalyvavo 18 Vilniaus miesto pedagogių.*

Kauno miesto Pirmojo vaikų lopšelio-darželio bei lopšelių-darželių „Girinukas“, „Liepaitė“, „Gintarėlis“, „Linėlis“, „Varpelis“ auklėtojos, taip pat menų darželio „Etiudas“ bei Aleksoto darželio-mokyklos pedagogės. *Iš viso apklausoje dalyvavo 23 Kauno miesto pedagogės.*

Klaipėdos miesto lopšelio-darželio „Puriena“, darželio-mokyklos „Pabiručiai“, taip pat Klaipėdos apskrities sutrikusio vystymosi kūdikių namų pedagogės. *Iš viso apklausoje dalyvavo 18 Klaipėdos miesto pedagogių.*

Kėdainių miesto darželio „Vyturėlis“, mokyklos-darželio „Vaikystė“ montessorininkės. *Iš viso apklausoje dalyvavo 5 Kėdainių miesto pedagogės.*

Mažeikių miesto lopšelių-darželių „Linėlis“, „Bitutė“, „Berželis“, „Saulutė“ montessorinių grupių pedagogės. *Iš viso apklausoje dalyvavo 12 Mažeikių miesto pedagogių.*

Alytaus miesto lopšelių-darželių „Šaltinėlis“ ir „Boružėlė“ auklėtojos. *Iš viso apklausoje dalyvavo 3 Alytaus miesto pedagogės.*

Taip pat Kretingos miesto vaikų darželio „Eglutė“ 5 auklėtojos, dirbančios M. Montessori metodu, Panevėžio miesto lopšelio-darželio „Pušynėlis“ 5 montessoriškai dirbančios pedagogės, Šiaulių

miesto „Vaivorykštės“ vaikų globos namų 6 pedagogės, Druskininkų miesto lopšelio-darželio „Bitutė“ 2 auklėtojos, Marijampolės miesto lopšelio-darželio „Šaltinėlis“ 2 pedagogės, Radviliškio miesto darželio-mokyklos „Eglutė“ 4 montessorinės grupės pedagogės, pagal M. Montessori sistemą dirbančio Plungės miesto lopšelio-darželio „Rūtėlė“ 2 auklėtojos, Akmenės miesto lopšelio-darželio „Gintarėlis“ 1 auklėja, Skuodo miesto vaikų lopšelio-darželio 2 pedagogės, Tauragės vaikų reabilitacijos centro-mokyklos „Pušėlė“ 1 montessorinės grupės pedagogė, Visagino miesto lopšelio-darželio „Šaltinėlis“ 1 auklėja.

Tyrimo dalyvavo šių montessorinių grupių ugdytinių tėvai:

Vilniaus miesto „M. Montessori metodo centrą“, lopšelių darželius „Pasaka“, „Pasakaitė“, „Varpelis“ lankančių vaikų tėvai. Iš viso buvo apklausti 58 Vilniaus miesto montessorinės grupės lankančių vaikų tėveliai.

Į pateiktų anketų klausimus atsakė 10 Kauno miesto lopšelio-darželio „Linelis“ vaikų tėvų, taip pat 4 Klaipėdos miesto darželio-mokyklos „Pabiručiai“ tėvai, 4 Kėdainių miesto darželio-mokyklos „Vaikystė“ tėveliai, 4 Mažeikių miesto lopšelių-darželių „Bitutė“ lankančių vaikų tėvai. Tyrimo taip pat dalyvavo 10 Druskininkų miesto lopšelio-darželio „Bitutė“ tėvelių ir 4 Alytaus miesto lopšelio-darželio „Šaltinėlis“ montessorinių grupių tėvai.

Kadangi daugiausiai montessorinių įstaigų yra stambiausiuose Lietuvos miestuose – Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Kėdainiuose, Mažeikiuose, todėl ir anketos tėvams buvo išsiųstos pirmiausia būtent į šių miestų įstaigas. Tačiau nesulaukus reikiamo atsakymų skaičiaus, anketos buvo siunčiamos dar kartą jau į kitus miestus, pasirenkant tuos, iš kurių buvo gauta daugiausia pedagogų atsakymų. Taigi tėvams anketos dar buvo siunčiamos į Druskininkus ir Alytų.

Tyrimas buvo atliekamas nuo 2006 metų sausio iki 2006 metų kovo mėnesio.

Tyrimo metodai

Darbe buvo taikomi šie tyrimo metodai:

1. Teoriniai: M. Montessori mokslinių darbų, filosofinės, psichologinės ir pedagoginės literatūros teorinė analizė.

2. Empiriniai: Tiriamųjų anketavimas, gautų duomenų lyginamoji analizė, sintezė.

Tyrimas atliktas 2006 metų sausio - 2006 metų kovo mėnesiais. Remiantis M. Montessori sistemos principais, buvo parengta beveik analogiška tyrimo anketa, kuri pateikta pedagogams ir tėvams. Anketa, skirta tėvams, sudaryta iš 15 klausimų (žr. 1 priedą), anketa pedagogams – iš 18 klausimų (žr. 2 priedą). Anketos klausimai buvo suskirstyti į 6 blokus. Pirmas blokas (1, 2, 3 - pedagogams ir tėvams, 4 - tik pedagogams) – tai bendrieji klausimai, nusakantys pedagogų, tėvų ir jų

vaikų charakteristikas; antras blokas (4 - tėvams, 5 - tėvams ir pedagogams) – tai M. Montessori pedagoginės sistemos suvokimo klausimai; trečias blokas (6, 7, 8, 12, 14) – pedagogų ir tėvų požiūrį į vaiką nusakantys klausimai, ketvirtas blokas (9, 10) – vaiko aplinką šeimoje ir darželyje apibūdinantys klausimai; penktas blokas (11, 13) – vaiko veiklos pasirinkimo klausimai ir paskutinis blokas (tėvams – tik 15, pedagogams – 15, 16, 17, 18) yra skirtas nustatyti, kaip M. Montessori principai įgyvendinami šeimoje ir darželyje.

3. Statistiniai: Tyrimo duomenų statistinė analizė bei skaičiavimai buvo atlikti naudojant MS Excel, SPSS - 11,5 versijos programinius paketus. SPSS programos pagalba siekiama išsiaiškinti koreliacinius ryšius tarp svarbiausių nagrinėtų tyrimo klausimų (žr. 7 ir 8 priedus).

Tyrimo eiga

Darbas atliktas keliais etapais:

Pirmajame etape buvo analizuojama filosofinė, psichologinė ir pedagoginė literatūra. Apžvelgta teorinė medžiaga, nagrinėjanti Montessori auklėjimo darželyje ir šeimoje ypatumus, leido tiksliau suformuluoti tyrimo problemą, tikslus ir uždavinius bei parengti teorinę darbo dalį.

Antrajame etape buvo kuriama konstruojamojo tyrimo metodika, atliktas tyrimas, kurio tikslas – išanalizuoti ugdymo vientisumo Montessori darželyje ir šeimoje ypatumus. Tyrimo metu montessorinių grupių respondentai tėvai turėjo atsakyti į 15 klausimų, tarp kurių 1 atviras ir 14 uždarų (žr. 1 priedą). Montessori metodu dirbantiems pedagogams reikėjo atsakyti į 18 klausimų: jų tarpe į 3 atvirus ir 15 uždarų (žr. 2 priedą). Skirtingi buvo tik keli anketos klausimai: tėvų buvo klausiama, ar jie yra susipažinę su M. Montessori sistema, kai tuo tarpu pedagogų to nebuvo klausiama, nes jie, dirbdami Montessori metodu, privalo turėti žinių apie šią sistemą. Taip pat pedagogams pateiktoje anketoje klausimų buvo trimis daugiau. Paskutiniais jiems pateiktais klausimais siekta išsiaiškinti, ar jie pastebi ugdymo vientisumo problemų ir dėl ko, jų nuomone, tos problemos kyla.

Trečiajame etape buvo atlikta gautų tyrimo duomenų statistinė analizė, apibendrinami tyrimo duomenys.

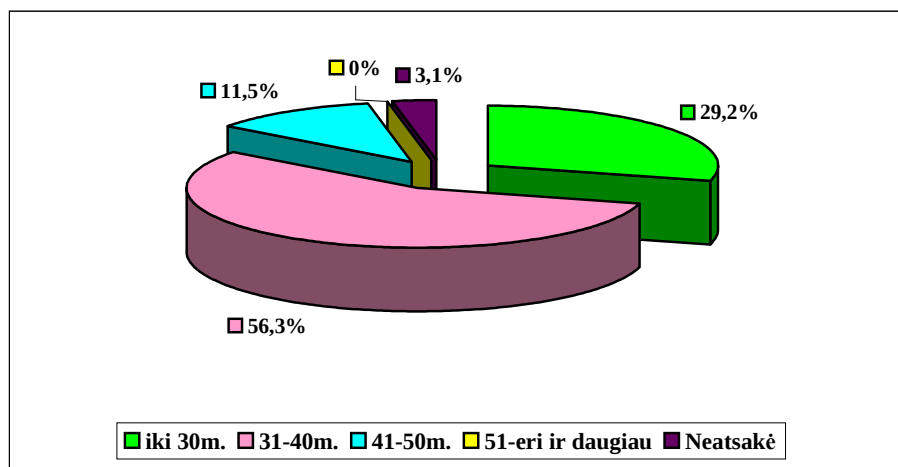
3.2. Tyrimo rezultatai ir jų analizė

3. 2. 1. Tiriamųjų charakteristika

Tyrime dalyvavo 110 Lietuvos montessorinių ugdymo įstaigų pedagogų ir 85 šias įstaigas lankančių vaikų tėvai.

Remiantis Lietuvos M. Montessori asociacijos 2000 metų leidinio „Montessori pasaulis“ pateiktais duomenimis, Lietuvoje pagal Montessori sistemą turėtų dirbti 185 pedagogai, todėl anketos buvo išsiųstos į absoliučiai visas montessorines įstaigas Lietuvoje, siekiant į tyrimą įtraukti visus šių grupių pedagogus. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad nuo 2000 metų jau praėjo nemažai laiko ir Lietuvoje M. Montessori metodu dirbančių įstaigų situacija galėjo pasikeisti, atsakymai buvo gauti daugiau nei iš pusės mūsų šalyje šiuo metodu dirbančių auklėtojų. Reikia suprasti ir tai, jog ne visi pedagogai turi noro ir laiko dalyvauti kasmet studentų atliekamuose tyrimuose, todėl dalyvavusiųjų skaičius sumažėjo ir dėl šios priežasties.

Didžioji dauguma tyrimo respondentų tėvų (58) tikslingai buvo pasirinkta iš Vilniaus miesto, kur Montessori sistema plačiausiai diegiama, galvojant ir apie tai, kad būtent Vilniuje tėvai gali gauti visus anksčiau išleistus žymios pedagogės M. Montessori darbus, periodinius leidinius, daugiausiai šviečiamosios literatūros apie M. Montessori ugdymo filosofiją. Kitaip sakant, bandant nuspėti tyrimo rezultatus, buvo viliamasi, jog ugdymo vientisumo problemų Lietuvoje bus rasta nedaug, kadangi tėvai turi visas galimybes nuodugniai susipažinti su M. Montessori metodu ir taikyti jį šeimoje. Iš kitų miestų tyrime dalyvavo 25 tėvai.

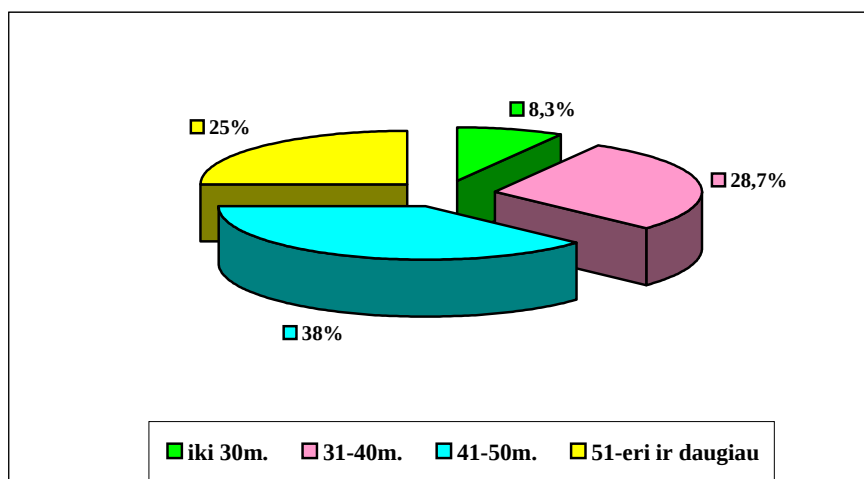

1pav. Tiriamųjų tėvų amžius

Kaip rodo 1 paveikslėlyje pateikti tyrimo duomenys, didžioji dauguma respondentų tėvų yra 31–40 m. amžiaus (56,3%), trečdalis tėvų – iki 30 m. amžiaus, šiek tiek daugiau nei dešimtadalį, t.y. 11,5% sudaro tėvai, kurių amžius 41–50 m.

Pažvelgus į vyraujančių respondentų amžių, galima daryti prielaidą, jog jaunesni tėvai dar nėra spėję pakankamai išsilinti ir suvokti M. Montessori sistemos, kuriai perprasti kartais reikia daugelio metų. Viena jauna Vilniaus miesto „Pasakos“ vaikų lopšelio-darželio mama sakė, jog nors ir vedanti savo vaiką į Montessori darželį antrus metus, tačiau kai kurių Montessori sistemos principų dar nėra perpratusi, o kai kuriems net nepritarianti. Jai, pavyzdžiui, dar nesuvokiama, kaip galima nusileisti bendraujant iki vaiko lygio; mamos nuomone, ji turi būti vaikui autoritetas ir jo veiklos organizatorė.

Taigi akivaizdu, kad yra šeimų, kuriose jaunesnio amžiaus tėvai nesilaiko ugdymo vientisumo reikalavimų, nevisiškai suvokia M. Montessori sistemos principus, nepaiso pedagogų pastangų auklėti vaiką montessoriškai.

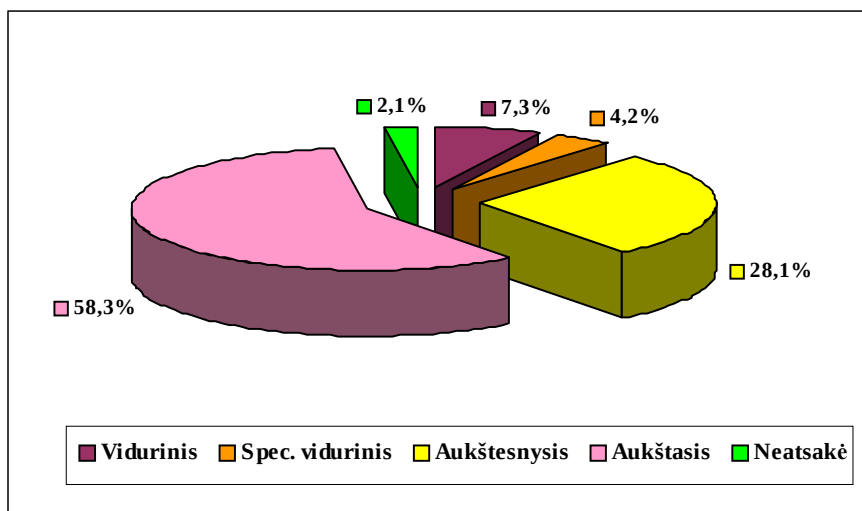

2 pav. Tiriamųjų pedagogų amžius

Didesnės dalies pedagogų (38 %) amžius yra 41–50 m., beveik po trečdalį pedagogų yra pasiekę 31–40 m. ir 51–erių metų amžiaus ribą, tik 8,3% dirbančių pedagogų yra iki 30 m. amžiaus. Tai rodo 2 paveikslėlyje pateikti duomenys.

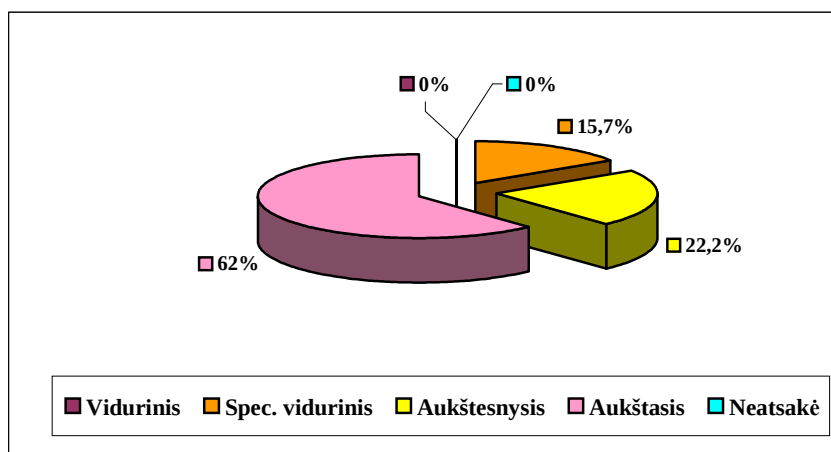
Šie duomenys atskleidžia, kad dauguma Montessori darželio pedagogų yra vyresni už tėvus, sukaupę daug patirties dirbdami M. Montessori sistema. Jaunam pedagogui, atėjusiam dirbti ir pradėjusiam taikyti M. Montessori metodą, neužtenka tik teoriškai žinoti visus M. Montessori sistemos principus. Problemos neišsprendžiamos ir taikant šią sistemą praktikoje. M. Montessori pedagoginė koncepcija turi būti gerai suvokta – visa tai ateina per ilgą patirtį dirbant su vaikais ir tuo pačiu metu studijuojant šį metodą.

Apibendrinant galima teigti, kad M. Montessori darželiuose dirba pedagogai, per daugelį metų išstudijavę, įsigilinę ir suvokę M. Montessori sistemą tiek teoriškai, tiek praktiškai. Šie pedagogai suvokia taip pat ir ugdymo vientisumo svarbą, jie gali suteikti tėvams informacijos, kaip laikytis M. Montessori ugdymo vientisumo principo šeimoje.

3 pav. Tiriamųjų tėvų išsilavinimas

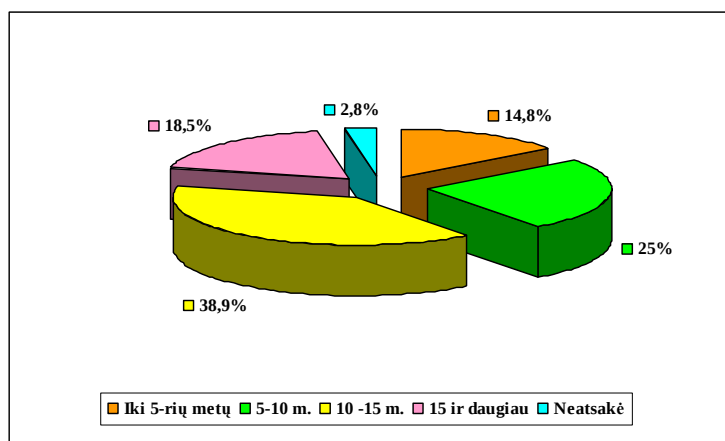
Tyrimo duomenys, pateikti 3 paveikslėlyje, rodo, kad didesnioji dalis tėvų (58,3%), ugdančių savo vaikus Montessori sistema, turi aukštąjį išsilavinimą. Beveik trečdalis montessorinių įstaigų vaikų tėvų yra įgiję aukštesnįjį išsilavinimą. Mažiau nei dešimtadalį (7,3%) sudaro tėvai su viduriniu išsilavinimu, o pačią mažiausią dalį (4,2%) sudaro spec. vidurinį išsilavinimą turintys tėvai. Tad šie duomenys leidžia teigti, jog savo vaikus į Montessori darželį dažniausiai leidžia labiau išsilavinę tėvai.

4. pav Tiriamųjų pedagogų išsilavinimas

Duomenys, kurie buvo gauti siekiant nustatyti tiriamųjų pedagogų išsilavinimą, parodė, jog didžioji dalis pedagogų (62%), kaip ir tėvų, yra įgiję aukštąjį išsilavinimą (žr. 4 pav.) Nors Lietuvoje pedagoginiam darbui su vaikais pedagogai turi būti baigę aukštąjį universitetinį mokslą, tačiau šiek tiek daugiau nei penktadalis (22,2%) dirbančių pedagogų turi aukštesnįjį išsilavinimą, o 15,7% pedagogų – spec. vidurinį išsilavinimą.

Taigi dauguma pedagogų, dirbančių M. Montessori sistema, turi aukštąjį išsilavinimą, žymiai mažiau montessoriškaikais vaikus ugdančių pedagogų, kurie jo neturi.

5pav. Tiriamųjų pedagogų darbo stažas montessorinėje grupėje

Norint įvertinti pedagoginio darbo patirtį montessorinėse grupėse, buvo klausama, koks pedagogų darbo stažas dirbant M. Montessori metodu.

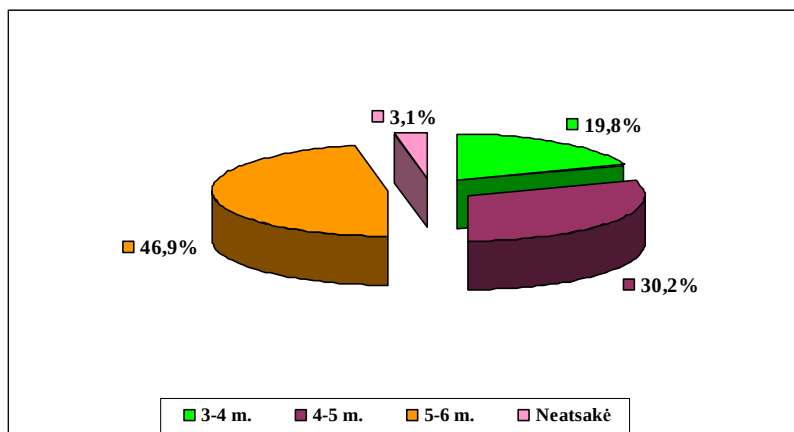
Išanalizavus tyrimo duomenis, galima konstatuoti, jog didžiausia auklėtojų dalis, t.y. 38,9%, turi nuo dešimties iki penkiolikos metų pedagoginį stažą montessorinėse grupėse, kaip rodo 5 paveikslėlis. Atsižvelgiant į tai, jog Montessori sistema Lietuvoje pradėjo plisti tik prieš 15 metų, šie pedagogų montessorinio stažo pasiskirstymo duomenys rodo dirbančiųjų šia sistema pastovumą.

Penkerių-dešimties metų darbo stažą turi ketvirtadalis pedagogų, o beveik penktadalis (18,5%) pedagogų montessorinėje įstaigoje yra išdirbęs 15 ir daugiau metų. Mažiausiai yra auklėtojų, dirbančių šiose grupėse ne daugiau kaip 5 metus (14,8 %).

Tyrimo metu atlikta koreliacinė analizė parodė, kad egzistuoja absoliutus ryšys tarp pedagoginio darbo stažo ir pedagogų amžiaus ($r = 0,465$; $p < 1E-06$). Be abejo, kuo ilgiau yra išdirbęs pedagogas, tuo jis yra brandesnis amžiaus (žr. 7 priedą).

Apibendrinant galima teigti, jog didesnė dalis tiriamųjų pedagogų jau daugelį metų dirba montessorinėse grupėse. Pradedančiųjų pedagogų yra mažiausia, tai galima paaiškinti tuo, jog visgi montessorinių įstaigų ir grupių Lietuvoje yra nedaug, todėl pradėję dirbti pedagogai darbo vietas

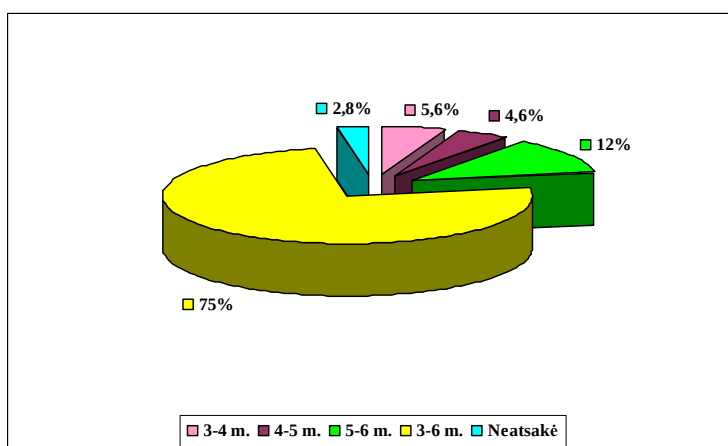
nekeičia, o jauniems pedagogams laisvų darbo vietų šiose įstaigose retai atsiranda. Be to, ne taip sparčiai plėtojasi M. Montessori metodo tinklas Lietuvoje, todėl naujų darbo vietų susikuria taip pat nedaug. O norint perprasti šios sistemos ugdymo filosofiją ir pačios M. Montessori atradimus, reikia nemažai laiko ir pastangų. Todėl galima manyti, jog patyrę pedagogai ugdymo vientisumo svarbą labai gerai suvokia ir padeda šį principą įgyvendinti tėvams šeimoje.

6 pav. Tiriamųjų tėvų vaikų amžius

Buvo norima sužinoti, kokio amžiaus vaikai lanko Montessori darželį. Tėvų buvo klausiama, kokio amžiaus yra jų vaikas. Kaip rodo tyrimo duomenys, pateikti 6 paveikslėlyje, beveik pusė (46,9%) tėvų veda į darželį 5-6 m. amžiaus vaikus. Daugiau nei ketvirtadalis šeimų į M. Montessori darželį leidžia 4–5 m. ir 3-4 m. amžiaus vaikus.

Tėvai pabrėžė, jog jei leidžia vieną savo vaiką į šį darželį, tai leidžia ir antrą, ir trečią, dažnai rekomenduoja šią įstaigą savo draugams bei artimiesiems. Tad galima manyti, jog kiekvienais metais tokiose šeimose ugdymo vientisumo principui įgyvendinti atsiranda vis palankesnės galimybės.

7 pav. Pedagogų, dirbančių pagal Montessori sistemą, vaikų grupės amžius

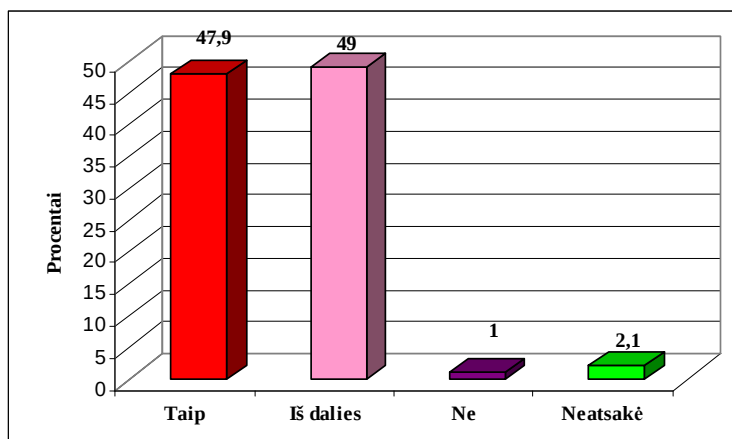
Siekiant nustatyti, su kokio amžiaus vaikais dirba pedagogai, buvo klausiama, kokio amžiaus yra jų grupės vaikai.

Tyrimo duomenys, pateikti 7 paveikslėlyje, rodo, kad daugiausia pedagogų (trys ketvirtadaliai) dirba su 3-6 m., t.y. mišraus amžiaus, vaikų grupėmis. Šiek tiek daugiau nei dešimtadalis apklaustųjų pedagogų turi vyresnių vaikų, nuo 5 ir 6 m. amžiaus grupes. Šie vaikai sudaro jau aukštesnę raidos pakopą arba priešmokyklinės grupes. Nedidelė dalis pedagogų dirba su 3-4 m. amžiaus vaikais (5,6%), taip pat su 4-5 m. amžiaus vaikais (4, 6%).

Taigi analizuojant grupių formavimo ypatumus pastebėta, jog didesnė dalis montessorinių grupių yra mišrios, o atskirai ugdomi tik vyresnieji vaikai, einantys į priešmokyklinės grupes. Tad šis tyrimas tik dar kartą patvirtina V. Gasparkaitės 2000m. atlikto tyrimo rezultatus, taip pat A. Čitavičiūtės (2004) tyrimo rezultatus, jog montessorinės grupės Lietuvoje sukomplektuotos remiantis M. Montessori koncepcija, išskiriant asmenybės vystymosi pakopas.

3. 2 .2. Pedagogų ir tėvų M. Montessori sistemos suvokimas

Norint ugdyti vaiką pagal M. Montessori sistemą, neužtenka susipažinti su šia sistema paviršutiniškai; reikia žinoti ir remtis pagrindiniais šio metodo principais: gerbti vaiko asmenybę, puoselėti įgimtas jo galias, leisti laisvai pasirinkti veiklą tvarkingoje mokymo aplinkoje.

8 pav. Tėvų susipažinimas su M. Montessori sistema

Buvo svarbu sužinoti, ar tėvai yra susipažinę su M. Montessori sistema. Analizuojant tyrimo rezultatus, išryškėjo, jog beveik pusė tėvų nurodė esą susipažinę (47,9%) , o kita pusė (49%) pažymėjo, jog yra susipažinę iš dalies (žr.8 pav). Tai rodo, jog tėvai vaikus į Montessori darželį veda neatsitiktinai, jie patys domisi šios sistemos principais.

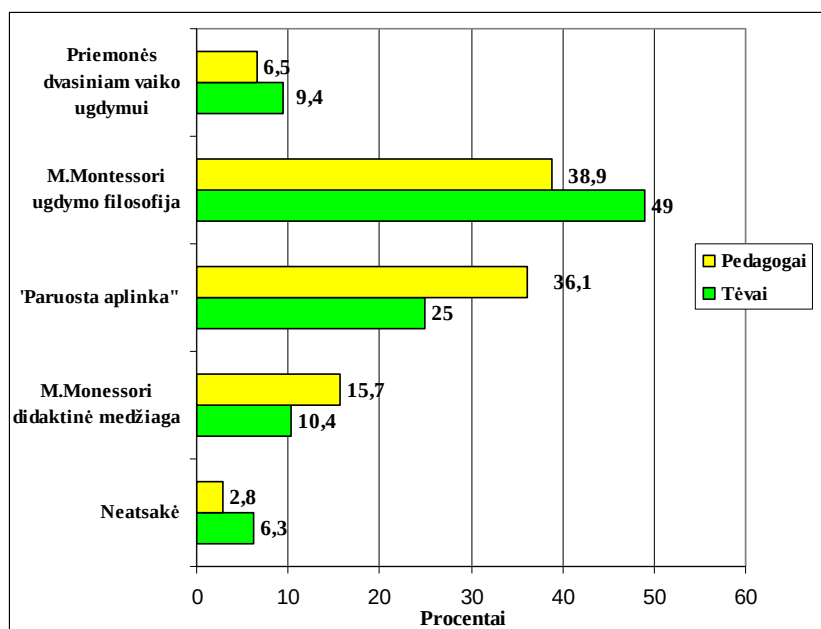
Galima daryti prielaidą, jog tie tėvai, kurie nurodė esantys susipažinę su M. Montessori ugdymu, vaikus į šį darželį veda neatsitiktinai, jiems imponuoja pati sistema.

Kita grupė tėvų, kurie atsakė esantys iš dalies susipažinę su Montessori sistema, rodo, jog tėvai yra tikrai susidomėję šiuo ugdymo metodu, tačiau dėl laiko stokos, dažno skubėjimo ar kitokių priežasčių nėra pakankamai įsigilinę į šios sistemos ugdymo filosofiją, taikymo metodiką ir kt.

Pastebėta ir tokių tėvų (1%), kurie nieko nežino apie M. Montessori sistemą, vaikus leidžia į tokio tipo darželį atsitiktinai.

Apibendrinant galima daryti prielaidą, jog beveik pusė M. Montessori darželį lankančių vaikų tėvų neauklėja vaiko namuose pagal M. Montessori principus. Kadangi tėvai nevisiškai susipažinę su Montessori sistema, tai reiškia, jog tokiose šeimose ugdymo vientisumo principo yra laikomasi tik iš dalies.

M. Montessori ugdymo sėkmę sąlygoja tinkama aplinka, gerai pasirengęs mokytojas, mokslinė medžiaga. Tačiau M. Montessori ypač pabrėžia, jog svarbiausia jos metode – filosofinis šios sistemos supratimas. A. Grabauskienė taip pat nurodo, jog „svarbiausias M. Montessori sistemos dalykas – ne jos didaktinė medžiaga, bet pati dvasia, požiūris į vaiką kaip į žmogų, o ne ugdymo objektą“ (A. Grabauskienė, 1997, p. 12).

9 pav. Ką tėvai ir pedagogai labiausiai vertina M. Montessori sistemoje

Tyrime ir buvo siekiama išsiaiškinti, ką tėvai ir pedagogai laiko kertiniu, svarbiausiu M. Montessori sistemos dalyku, o ką vertina mažiau. Beveik pusei (49%) tėvų atrodo, kad M. Montessori ugdymo filosofija yra svarbesnė už visas kitas šios koncepcijos sudėtinės dalis (žr. 9 pav.). Iš esmės panašūs ir pedagogų vertinimai - 38,9% pedagogų svarbiausiąja dalimi laiko Montessori ugdymo filosofiją. Taip pat matyti, kad ir darželyje, ir šeimoje, „paruošta aplinka“ laikoma labai svarbia. Tiesa, pedagogų vertinimai čia aukštesni, – tai nurodo net 36,1% pedagogų ir ketvirtadalis tėvų. Kitaip sakant, darželyje daugiau dėmesio kreipiamas į paruoštą vaiko aplinką, nei šeimoje.

M. Montessori didaktinė medžiaga ir tėvų, ir pedagogų suvokiama kaip mažiau svarbi. Tai nurodo apie šeštadalis (15,7%) pedagogų ir šiek tiek daugiau nei dešimtadalis (10,4%) tėvų. Taip pat beveik dešimtadalis tėvų ir 6,5% pedagogų mažiausiai vertingomis šioje sistemoje laiko priemonės dvasiniam vaiko ugdymui. Atsižvelgiant į tai galima teigti, jog ir pedagogai, ir tėvai jau yra supratę, kad auklėjant montessoriškai ne taip svarbu priemonės, svarbesnis yra pačios sistemos supratimas, požiūrio į vaiką pakeitimas.

Tyrimo metu domėtasi, ar priklauso nuo amžiaus tai, ką tėvai ir pedagogai labiausiai vertina M. Montessori sistemoje. Statistinė duomenų analizė pagal respondentų amžių išryškino pagrindinius skirtumus (žr. 3 priedą):

Daugiau kaip pusė pedagogų, kurių amžius iki 30 metų, labiausiai M. Montessori sistemoje vertina didaktinę medžiagą, trečdalis – paruoštą aplinką. Tuo tarpu net pusė tokio amžiaus tėvų didžiausią dėmesį skiria Montessori ugdymo filosofijai. 31-40 metų respondentams, kaip ir 41-50 metų pedagogams ir tėvams, taip pat labai svarbi šios sistemos ugdymo filosofija. Taip pat trečdaliui tokio amžiaus tėvų ir pedagogų neatskiriamą Montessori sistemos dalis – paruošta aplinka. Didaktinę medžiagą ir priemonės ir pedagogai, ir tėvai laiko mažiau svarbiomis.

Taigi jaunesni tėvai, taikydami Montessori metodą namuose, suvokia, jog reikalingos žinios ir šios sistemos filosofinis supratimas, tačiau nepakankamai įvertina paruoštos aplinkos svarbą. Iš to galima spręsti, kad jaunose šeimose nesilaikoma vieningo ugdymo Montessori metodu reikalavimų.

Kartu reikia pripažinti, kad tėvų ir pedagogų išsilavinimas taip pat gali įtakoti jų požiūrį į svarbiausius Montessori sistemos dalykus. Statistinė duomenų analizė pagal respondentų išsilavinimą (žr. 4 priedą) parodė, kad visų išsilavinimo lygių pedagogai beveik vienodai vertina paruoštą aplinką ir M. Montessori ugdymo filosofiją. Tuo tarpu tėvai su aukštesniu išsilavinimu labiausiai vertina M. Montessori ugdymo filosofiją, o žemesnį išsilavinimą turintys tėvai – paruoštą aplinką. Atsižvelgiant į tai galima teigti, jog žemesnio išsilavinimo šeimose ugdymo vientisumo principą įgyvendinti kliudo didesnis dėmesys ne M. Montessori ugdymo filosofijai, o paruoštai aplinkai.

3. 2. 3. Pedagogų ir tėvų požiūris į vaiką

Norint nustatyti ir palyginti, kam šeimoje ir darželyje teikiama pirmenybė auklėjant vaiką, ir tėvams, ir pedagogams buvo pateiktas klausimas, ką jie laiko svarbiausiu dalyku vaiko auklėjime.

1 lentelė. Tėvų ir pedagogų nuomone, kas vaikui yra svarbiausia

Tiriamieji	Išraiška	Šeimos materialinė gerovė	Kokybiškas medicininis aptarnavimas	Gera vaiko priežiūra/saugumas	Kvalifikuoti pedagogai	Pilnavertė mityba	Dorinis vaiko ugdymas	Žaidimai	Veikla už ikimokyklinės įstaigos ribų ;	Kita
Pedagogai	sk.	33	20	98	86	43	80	24	6	13
	%	30,6	18,5	90,7	79,6	39,8	74,1	22,2	5,6	11,7
Tėvai	sk.	27	19	79	68	59	52	16	14	11
	%	28,1	19,8	82,3	70,8	61,5	54,2	16,7	14,6	11,5

Kaip rodo duomenys, pateikti 1 lentelėje, didžiajai daliai respondentų svarbiausia yra gera vaiko priežiūra, saugumas, – tai pažymėjo 90,7% pedagogų ir 82,3% tėvų. Net 79,6% pedagogų ir 70,8% tėvų pažymėjo, kad labai svarbu yra kvalifikuoti pedagogai. Be abejo, pedagogai suvokia, jog dirbdami pedagoginį darbą, jie turi siekti kuo aukštesnės kvalifikacijos, o tėvai nori, kad jų vaiką auklėtų geriausiai pasirengę pedagogai. Antra vertus, tai savo ruožtu gali reikšti, jog tėvai visą vaiko auklėjimą priskiria pedagogams, o patys prie vaiko auklėjimo mano galintys prisidėti mažiau.

Pedagogai, suvokiantys M. Montessori sistemą, supranta, kad dorinis vaiko ugdymas – vienas svarbiausių vaiko ugdymo uždavinių. Tai pažymi net 74,1% pedagogų ir tik truputį daugiau nei pusė (54,2%) tėvų. Tėvų požiūriu, už dorinį vaiko ugdymą yra svarbesnė pilnavertė mityba. Tai tik patvirtina, jog tėvai rūpinasi daugiau fizine vaiko vystymosi dalimi, o dorinis ir dvasinis vaiko ugdymas jiems neatrodo toks svarbus. Tuo tarpu pedagogai labiau rūpinasi dvasiniu vaiko pasauliu, o pilnavertė vaiko mityba jiems, žinoma, atrodo svarbi, tačiau mažiau reikšminga. Toliau pagal svarbumą

pedagogų ir tėvų vertinimo kriterijai iš esmės nedaug skiriasi. Pavyzdžiui, šeimos materialinės gerovės svarbą pažymėjo šiek tiek daugiau nei trečdalis pedagogų ir 28,1% tėvų. Tiesa, analizuojant toliau, galima pastebėti skirtumą tarp vaiko veiklos ir sveikatos rūpybos. Pedagogams svarbiau yra žaidimai su vaiku (22,2%) ir mažiau svarbi medicininė vaiko priežiūra. Tuo tarpu beveik penktadaliui tėvų kokybiškas medicininis aptarnavimas yra svarbesnis už žaidybines veiklas. Ir tėvams, ir pedagogams mažiausiai reikšminga atrodo vaiko veikla už ikimokyklinės įstaigos ribų, nors beveik trigubai daugiau tėvų mano, kad vaikai pasisemia naujų įspūdžių ir geros patirties, išėję už darželio ribų. Tai pažymi 14,6% tėvų ir tik 5,6% pedagogų.

Daugiau nei po dešimtadalį ir vienu, ir kitų respondentų pažymėjo galbūt jiems asmeniškai svarbius vaiko ugdymo dalykus, anketoje tai parašydami prie atsakymo „kita“. Didesnė dalis pedagogų akcentuoja darnią šeimą, šiltus šeimos narių santykius, šeimos dvasines vertybes. Keli pedagogai pažymėjo, kad vaikui yra labai svarbūs sugebantys jam tarnauti tėvai. Pedagogai taip pat nori, kad tėvai vaiką priimtų tokį, koks jis yra, be jokių išlygų. Natūralu, kad svarbiais dalykais pedagogai laiko kokybišką ugdymą, ypač meninį, vaiko kūrybiškumo skatinimą, paruoštą aplinką, kurioje svarbu saugumas ir gera psichologinė atmosfera.

Tuo tarpu tėvai, prirašydami savo pastebėjimus, taip pat nurodė, kad jiems svarbu vaiko psichologinė atmosfera ne tik šeimoje, bet ir darželyje. Įdomu ir tai, jog būtent tėvams labai rūpi, kad nebūtų prieštaravimų, kraštutinių namuose ir švietimo įstaigoje, kad visur vyrautų pusiausvyra ir harmonija, o svarbiausi dalykai būtų meilė, pagarba vaikui. Taip pat tėvai pirmenybę teiktų tokiems darželiams, kur vyrauja geri pedagogų ir vaikų santykiai. Tėvai mano, jog daugiau dėmesio reikėtų skirti tam, kad jų vaikas nuolat gautų naujų žinių, informacijos, tuo pačiu ir jo dvasinės vertybės būtų ugdomos, kad vaikas veiktų paruoštoje aplinkoje.

Taigi palyginus pedagogų ir tėvų tyrimo duomenis pastebėta, jog ir tėvams, ir pedagogams svarbiausia, kad vaikas būtų saugus ir gerai prižiūrimas. Pedagogai labiau rūpinasi vaikų doriniu ugdymu ir skatinančia vaiko intelektą bei kūrybą veikla, o tėvams svarbesnė yra gera vaiko mityba ir kokybiškas medicininis aptarnavimas. Tėvams svarbu vaiko santykiai su pedagogu, gera ir jauki darželio atmosfera. O tuo tarpu pedagogų nuomone, vaikams ypatingai reikšmingas yra geras šeimos klimatas.

Taip pat atlikta tiriamųjų tėvų duomenų koreliacinė analizė nustatė, kad egzistuoja statistiškai reikšmingas ryšys tarp geros vaiko priežiūros/saugumo ir vaiko amžiaus ($r = 0,22$; $p < 0,02$) (žr. 8 priedą). Be abejonės, tėvams visada rūpi gera vaiko priežiūra darželyje, nežiūrint į tai, kokio amžiaus yra jų vaikas, tačiau galima daryti prielaidą, kad kuo didesnis vaikas, tuo labiau tėvams rūpi jo saugumas, saugus buvimas už namų ribų.

Tiriamųjų tėvų duomenų koreliacinė analizė parodė, kad egzistuoja statistiškai reikšmingas ryšys tarp dorinio vaiko ugdymo ir tėvų išsilavinimo ($r = 0,23$; $p < 0,02$) (žr. 8 priedą). Atsižvelgiant į tai galima teigti, kad kuo aukštesnis yra tėvų išsilavinimas, tuo labiau jiems rūpi vaiko dorinis ugdymas, tuo daugiau dėmesio ir pastangų jie tam skiria. Tiriamųjų pedagogų duomenų koreliacinė analizė statistiškai reikšmingų ryšių nenustatė.

Taigi, kaip rodo koreliacinė analizė, pedagogų išsilavinimas ugdymo vientisumui įtakos neturi. Tačiau tėvų supratimas apie vaiko ugdymą priklauso ir nuo išsilavinimo. Todėl galima daryti išvadą, jog labiau išsilavinusioje šeimoje ugdymo vientisumo principas yra įgyvendinamas geriau.

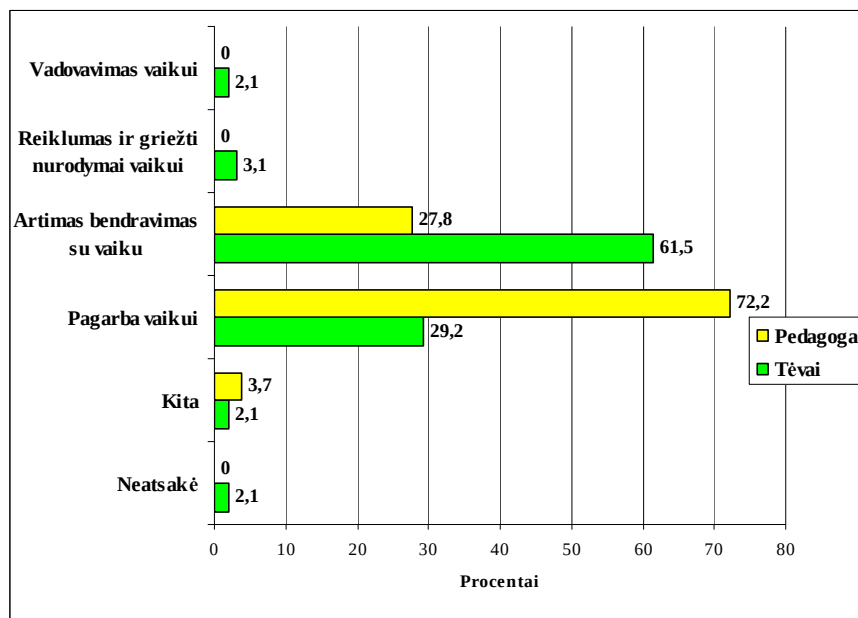
Koreliacinis reiškimumo lygmuo, nustatytas tiriant tėvų duomenis, parodė, kad yra labai ryškus ryšys tarp veiklos už ikimokyklinės įstaigos ribų ir geros vaiko priežiūros/saugumo ($r = -0,27$; $p < 0,007$) (žr. 8 priedą). Kadangi tarp įverčių ryšys yra atvirkštinis, galima daryti prielaidą, jog, tėvų nuomone, veikla darželyje vaikui yra saugesnė, nei veikla už ikimokyklinės įstaigos ribų. Taip pat, tiriant pedagogų duomenis, yra nustatytas ryškus ryšys tarp veiklos už ikimokyklinės įstaigos ribų ir pedagoginio darbo stažo ($r = -0,26$; $p < 0,006$) (žr. 7 priedą). Įdomu pastebėti, kad ryšys taip pat yra atvirkštinis, ir galima daryti prielaidą, kad kuo didesnis pedagoginio darbo stažas, tuo labiau pedagogai teikia pirmenybę užsiėmimams darželyje nei išvykoms, ekskursijoms, pasivaikščiavimams ir pan. už ikimokyklinės įstaigos ribų.

Apibendrinant šiuos koreliacinius duomenis galima teigti, kad tėvai, labiau rūpindamiesi vaiko saugumu nei kitais dalykais, mažiau pritaria tam, kad vaikas dažnai būtų už darželio ribų. Tuo tarpu šiuo atveju brandesnio amžiaus pedagogų nuomonė skiriasi; taigi ugdymo vienovės šiuo klausimu nėra.

Siekiant detaliau išanalizuoti auklėjimo šeimoje ir darželyje ypatybes, verta atkreipti dėmesį į jų priklausomybę nuo išsilavinimo. Atlikta statistinė duomenų analizė pagal tiriamųjų išsilavinimą rodo, jog visų išsilavinimo lygių tėvams ir pedagogams svarbiausia yra gera vaiko priežiūra, saugumas (žr. 4 priedą). Pedagogai labai svarbiu dalyku laiko vaiko dorinį ugdymą, o tėvai šio ugdymo per daug neakcentuoja. Spec. vidurinį išsilavinimą turintys tėvai už dorinį ugdymą labiau vertina šeimos materialinę gerovę, aukštesnį išsilavinimą turintys tėvai – pilnavertę vaiko mitybą.

Nagrinėjant gautus rezultatus amžiaus aspektu, atsiskleidė savitos tendencijos. Statistinė duomenų analizė pagal respondentų amžių (žr. 3 priedą) parodė, kad nesvarbu kokio amžiaus tėvai bebūtų – daugiausia reikšmės jie teikia gerai vaiko priežiūrai ir saugumui, taip pat pilnavertei mitybai, šeimos materialinei gerovei. Iki 30 metų pedagogams taip pat tai svarbiausia, tačiau jiems labiau negu tėvams rūpi dorinis vaiko ugdymas ir žaidimai. Taip pat pastebėta, kad kuo vyresni pedagogai, tuo labiau jie rūpinasi vaiko doriniu ugdymu.

Taigi tokie prieštaravimai tarp šeimos ir ugdymo įstaigos tik patvirtina, kad tėvai ir pedagogai auklėja vaiką, skirtingai suvokdami vaiko poreikius ir tai, kas jam svarbiausia, - tai savo ruožtu reiškia, jog ugdymo vientisumo principo čia nesilaikoma.

10 pav. Tėvų ir pedagogų požiūris į vaiko auklėjimo ypatumus

Siekiant nustatyti, kokių pagrindų šeimoje ir darželyje grindžiamas auklėjimas, buvo paklausta tėvų ir pedagogų, kas jiems yra svarbiausia auklėjant vaiką. Tyrimo duomenys, pateikti 10 paveikslėlyje, rodo ryškų skirtumą tarp šių dviejų respondentų grupių, kai kalbama apie pagarbą vaikui ir artimą bendravimą su juo. Pedagogai žino vaiko unikalumą ir jaučia jam pagarbą, – tai pažymi beveik trys ketvirtadaliai (72,2%) pedagogų. Tuo tarpu tik apie trečdalį (29,2%) tėvų mano, jog vaikui reikalinga ypatinga pagarbą, būtina paisyti ir gerbti jo norus ir pageidavimus.

Tėvų požiūriu, daug svarbiau už pagarbą vaikui yra artimas bendravimas su juo, – tai nurodo net 61,5% tėvų. Tuo tarpu auklėtoja su vaiku nesistengia bendrauti taip artimai, – tai nurodė tik 27,8% pedagogų. Montessoriška auklėtoja su vaiku bendrauja tik tiek, kiek to reikalauja pats vaikas.

Įdomu pastebėti, jog tėvai, auklėdami vaiką, kartais jam vadovauja (tai pažymėjo 2,1% respondentų) ir mano, kad vaikui kartais reikalingas reiklumas ir griežti nurodymai – tai nurodė 3,1% respondentų. Pedagogai šių būdų visiškai netaiko.

Likusi dalis pedagogų (3,7%) akcentuoja meilės vaikui ir sąlygų ugdymuisi sudarymo svarbą. Pedagogų nuomone, geri šeimos tarpusavio santykiai turi labai didelės reikšmės auklėjimui. Vaikas, kaip žinoma, mokosi iš aplinkinių, sekdamas tėvų pavyzdžiu. Tėvai nurodo, jog jiems yra svarbus

vaiko emocinis ir intelektualnis ugdymas, tačiau būtinas ir reiklumas, tik, kaip jie nurodo, „ne per griežtas“. Tėvai rūpinasi, kad vaikas žinotų taisykles ir pagal jas elgtųsi.

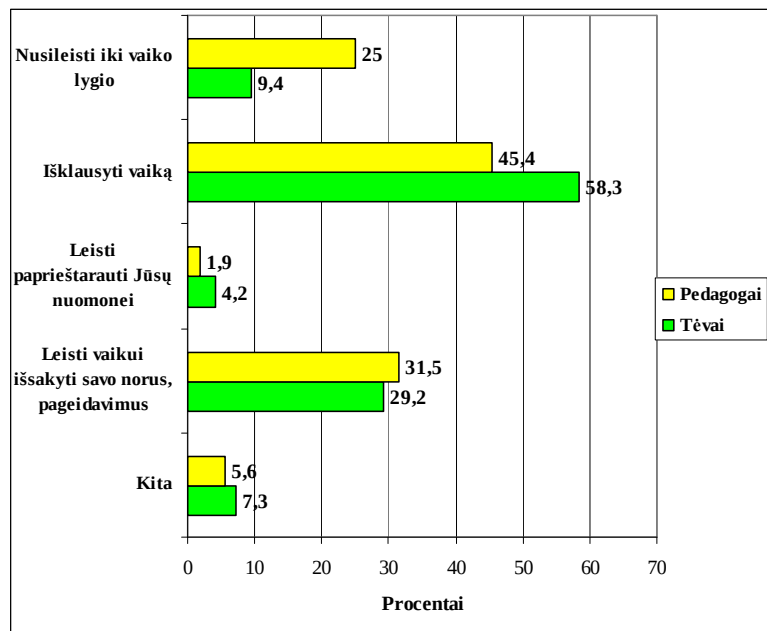
Norėta išsiaiškinti, ar tėvų ir pedagogų požiūris į vaiko auklėjimo ypatumus gali skirtis priklausomai nuo jų amžiaus. Atlikta statistinė duomenų analizė pagal tiriamųjų amžių rodo, kad iki 30 m. amžiaus pedagogams, kaip ir 31-40 m. pedagogams, svarbiausia yra pagarba vaikui ir artimas bendravimas su juo (žr. 5 priedą). Tuo tarpu tokio amžiaus tėvams yra svarbu vaikui nustatyti taisykles, ugdyti vaiko asmenybę. Reiklumas ir nurodymai labiau būdingi jaunesniems tėvams, pedagogams tai visiškai nebūdinga. Artimas bendravimas su vaiku svarbesnis 41-50 m. tėvams.

Tyrimo metu buvo domėtasi, ar tėvų ir pedagogų požiūrį į vaiko auklėjimo ypatumus nulemia jų išsilavinimas. Statistinė duomenų analizė pagal tiriamųjų išsilavinimą rodo, kad visų išsilavinimo lygių respondentai dažnai reiškia pagarbą vaikui pagarbą, spec. vidurinį išsilavinimą turintys tėvai neretai vaikui vadovauja (žr. 6 priedą).

Apžvelgus statistinę duomenų analizę galima teigti, kad reiklumo ir griežtų nurodymų vaiko ugdyme laikosi tik aukštesnįjį ir aukštąjį išsilavinimą turintys jaunesnio amžiaus tėvai. O žemesnio išsilavinimo tėvams, taip pat visų išsilavinimo lygių pedagogams, nesvarbu, kokio amžiaus bebūtų, ugdymo vientisumo šeimoje ir darželyje įgyvendinimui svarbu, kad tėvų ir pedagogų reikalavimai vaikui būtų vieningi. Tuo tarpu tyrimo duomenys rodo, jog ugdymo vientisumo nėra labai paisoma, nes tėvai (priešingai negu auklėtojos darželyje) namuose dažniau yra reiklūs ir griežti vaikui, labiau vadovauja jo veiklai.

Taigi pastebėta, jog pirmiausia ugdymo vientisumas šeimoje ir darželyje susikerta dėl skirtingo tėvų ir pedagogų požiūrio į bendravimą su vaiku. Montessoriška auklėtoja su vaiku bendrauja tik tiek, kiek to reikalauja pats vaikas. Tuo tarpu tėvai su vaiku bendrauja labai daug, tačiau anaipol nėra aišku, ar šeimose bendraudami jie išklauso vaiką ir paiso jo teisių, ar bendrauja tik todėl, kad mano esant reikalinga visada būti šalia vaiko ir jam padėti, patarti iškilus sunkumams, arba dar prasčiau – nuolat prižiūrėti ir kontroliuoti. Antras dalykas, dėl kurio šeimos ir darželio auklėjimas susikerta, - požiūris į auklėjimą; pedagogai labiau pasitiki vaiku, yra ne įsakinėtojai, bet vadovai, padėjėjai, patarėjai. Tuo tarpu tėvai dar nori vaiką formuoti, manydami, kad jie patys privalo rodyti vaikui, kaip kiekvienu atveju elgtis.

M. Montessori sukeičia vietomis tradiciškai nusistovėjusius vaiko ir ugdytojo vaidmenis: vaikas turi būti veiklos centre, mokytis vienas, laisvai pasirinkdamas veiklą. Tuo tarpu suaugusysis beveik nieko vaiką nemoko, tik būna šalia. Tai neretai suaugusiesiems atrodo nesuprantama.

11 pav. Pedagogai ir tėvai apie vaiko teises

Nustatant, ką tėvams ir pedagogams reiškia vaiko teisės, buvo klausiama, kaip jie šias teises supranta. Analizuojant tyrimo rezultatus, išryškėjo, jog didžioji dalis (58,3%) pedagogų supranta, kad dvasinei ir psichologinei vaiko savijautai labai svarbu, ar randama laiko išklausti, ką vaikas sako. Tai rodo 11 paveikslėlis. Truputį mažiau nei pusė tėvų, paisydami vaiko teisių, stengiasi išklausti vaiką, atsižvelgdami į jo norus ir pageidavimus. Taigi ir tėvai, ir pedagogai svarbiausia laiko vaiko teisę būti išklaustom.

Labai panašiai abi respondentų grupės vaiko teises suvokia kaip leidimą vaikui išsakyti savo norus ir pageidavimus – tai pažymėjo maždaug trečdalis pedagogų (31,5%) ir beveik tiek pat tėvų (29,2%). „Stengiasi nusileisti iki vaikų lygio“ – pažymėjo ketvirtadalis pedagogų, o tėvams tai padaryti sunkiau sekasi – tik mažiau nei dešimtadalis jų (9,4 %) supranta, kad vaiko teisės neatsiejamos nuo to, ar bendravimas bus tinkamo lygio. Įdomu pastebėti, jog vienas respondentas (iš tėvų) anketoje užbraukė žodi „nusileisi“ ir užrašė „pakilti iki vaiko lygio“. Tai įrodo, jog visgi yra tėvų, kurie labai pagarbiai bendrauja su vaiku. Tačiau daugeliui tėvų „nusileisti iki vaiko lygio“ yra sunkiausia, nes jie mano esantys daug išmintingesni, protingesni už vaiką. Būtent „nusileisdami iki vaiko lygio“ ar „nusižemindami vaikui“ jie patys jaučiasi pažeminti.

Leidimą prieštarauti suaugusiųjų nuomonei nedaugelis tėvų ir pedagogų suvokia kaip vaiko teises. Matyt, pedagogai ir tėvai beveik visada įsitikinę savo skleidžiamų tiesų teisingumu.

Respondentams turint galimybę pateikti savo atsakymo variantą ir pažymėti jį kaip „kitą“ atsakymą, aptikta įdomių pastebėjimų. Pedagogams vaiko teisės - tai meilė ir priėmimas vaiko tokio, koks jis yra; vaiko kaip asmenybės pripažinimas; vaiko kultūros, asmenybės plačiaja prasme suvokimas, leidimas jam patirti, išgyventi vaikystę; leidimas veikti aplinkoje, būti nepriklausomam. Pedagogas taip pat nori būti vaikui vyresniu draugu, kurio nuomonė vaikui būtų svarbi. Tuo tarpu tėvai skirtingai nei pedagogai suvokia vaiko teises. Jiems vaiko teisės „tai ir yra vaiko teisės“ arba pastangos suprasti ir nesmerkti vaiko. Tėvai nesupranta, kaip galima nusileisti iki vaiko lygio, tiesa, kartais gali su vaiku bendrauti tik kaip su sau lygiu. Tėvams atrodo, jog vaiko teisės yra ne vaiko nuomonės gerbimas, bet ir visų jo norų pildymas. Tačiau M. Montessori sako, kad „visų vaiko norų pildymas veda vaiką į išlepimą“.

Taigi toks skirtingas vaiko teisių suvokimas tarp tėvų ir pedagogų rodo, jog šeimoje ir darželyje gyvenami skirtingi gyvenimai, laikomasi skirtingų taisyklių. Todėl akivaizdu, jog ugdymo vientisumo principo laikytis nepavyksta.

Tyrimo metu atlikta koreliacinė analizė parodė, kad egzistuoja absoliutus atvirkštinis ryšys tarp gebėjimo išklausti vaiką ir leidimo vaikui išsakyti savo norus, pageidavimus (pagal pedagogų duomenis ($r = -0,45$; $p < 1E-06$) (žr. 7 priedą), pagal tėvų duomenis ($r = -0,52$; $p < 1E-06$) (žr. 8 priedą). Tai savo ruožtu leidžia daryti prielaidą, kad tiek pedagogai, tiek tėvai sugeba išklausti vaiką, bet jiems neužtenka kantrybės dar ir leisti vaikui išsakyti savo norus, pageidavimus, jau nekalbant apie tų norų pildymą. Akivaizdu, kad ugdymo vienovės šiuo klausimu nėra laikomasi nei darželyje, nei šeimoje.

Tyrimo metu nustatyta, kad yra statistiškai reikšmingas ryšys tarp gebėjimo nusileisti iki vaiko lygio ir pedagoginio darbo stažo montessorinėje grupėje ($r = 0,20$; $p < 0,02$) (žr. 7 priedą). Vadinasi, kuo didesnis yra pedagoginio darbo stažas montessorinėje grupėje, tuo dažniau pedagogas sugeba „nusileisti iki vaiko lygio“, tai reiškia – priimti vaiką tokį, koks jis yra, ir bendrauti su juo kaip su lygiaverčiu žmogumi. Taip pat nustatytas statistiškai reikšmingas ryšys tarp gebėjimo nusileisti iki vaiko lygio ir dorinio vaiko ugdymo ($r = 0,19$; $p < 0,04$). Tuo pagrindu daroma prielaida, kad pedagogų, dirbančių pagal M. Montessori sistemą, gebėjimas „nusileisti iki vaiko lygio“ teigiamai veikia vaiko dorinį ugdymą.

Taigi koreliacinė analizė rodo, jog ugdymo vientisumas, kaip ir vaiko teisių suvokimas, labiau įgyvendinamas tų pedagogų, kurie dirba Montessori metodu ilgiau. Tuo tarpu nei tėvų montessorinė patirtis, nei jų suvokimas, kad reikia nusileisti iki vaiko lygio, neigalina ugdymo vienovės laikytis ir šeimoje.

2 lentelė. Drausmės palaikymo darželyje ir šeimoje būdai

Tiriamieji	Išraiška	Parodote, kaip atlikti darbus ir užduotis	Baudžiate už netinkamą elgesį	Komentuojate vaiko netinkamą elgesį	Liepiate daryti tik tai, ką Jūs leidžiate	Sudominate vaiką įvairia veikla (darbu)	Pamokote ir taisote vaiko klaidas	Vadovaujate vaiko veiklai	Kita
Pedagogai	sk.	95	1	17	2	104	49	13	1
	%	88	0,9	15,7	1,9	96,3	45,4	12	0,9
Tėvai	sk.	72	17	45	7	62	73	7	0
	%	75	17,7	46,9	7,3	64,6	76	7,3	0

M. Montessori teigia, jog drausmę lemia vaiko susidomėjimas daiktais, kurie jį supa. Spontaniškas vaiko dėmesys daiktui – drausmės kulminacija. “Kai tik vaikai randa kokį nors įdomų daiktą, staiga dingsta netvarka ir baigiasi betikslė jų proto klajonė” (M. Montessori, 2000, p. 208).

2 lentelėje pateikti duomenys rodo, jog norėdami palaikyti drausmę, daug pedagogų (96,3%) stengiasi sudominti vaiką įvairia veikla (darbu). Kadangi tyrime buvo prašoma pasirinkti kelis pateiktus atsakymus, antruoju pagal dažnumą drausmės palaikymo būdu pedagogai pasirinko parodymą, kaip atlikti darbus ir užduotis (88%). Tam pritaria taip pat trys ketvirtadaliai tėvų (75%).

Reikia pažymėti, kad daugiau nei pusė (64,6%) tėvų sudomina vaiką įvairia veikla (darbu), trys ketvirtadaliai (75%) tėvų parodo, kaip atlikti darbus ir užduotis; taip pat pamoko ir taiso klaidas (76%). Taigi daugiausia tėvų – šiek tiek daugiau nei du trečdaliai – drausmę palaiko mokydami vaiką ir taisydami jo klaidas. Tuo tarpu mažiau nei pusė pedagogų (45,4%) taiko šį būdą. Tad tėvai daug dažniau negu pedagogai linkę mokyti vaiką ir taisyti jo klaidas. Taip pat šiek tiek mažiau nei pusė (46,9%) tėvų, palaikydami drausmę namuose, komentuoja vaiko netinkamą elgesį; tai daro žymiai mažiau nei penktadalis (15,7%) pedagogų.

M. Montessori griežtai pasisako prieš bausmes. Pedagogės nuomone, vaikui reikia konstruktyvios veiklos ir konkrečių klausimų, o ne bausmių, pagyrimų ar abstrakčių žodžių. Žvelgiant į

tyrimo duomenis, įdomu pastebėti, kad griežtesnes priemones, tokias kaip baudimą už netinkamą elgesį, palaikant drausmę, taiko beveik penktadalis tėvų (17,7%). Tuo tarpu pedagogai tokios draudimo priemonės netaiko beveik visai (0,9%).

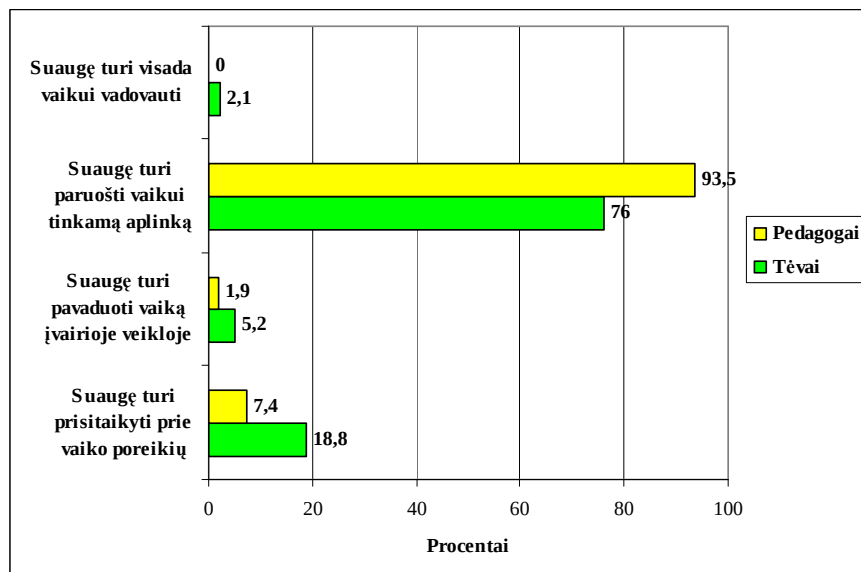
Tyrimo duomenys rodo, jog tik 1,9% pedagogų drausmę bando palaikyti paliepimais. Tuo tarpu beveik dešimtadalis (7,3%) tėvų, nesuvokdami, kad paliepimu drausmės palaikyti neįmanoma, vaikui kažką veikiant liepia daryti tik tai, ką jie patys leidžia. Kita vertus, tėvams svarbiausia – pamokyti vaiką ir taisyti jo klaidas.

Apibendrinant galima daryti išvadą, jog šeimoje ir darželyje drausmės klausimu ugdymo vienovės nėra, nes namuose drausmę tėvai vis dar grindžia autoriteto jėga, aklu paklusnumu, nurodymais, ką ir kaip vaikui daryti. Tuo tarpu pedagogai suvokia, jog vienintelis būdas išlaikyti vaiką drausmingą – sudominti jį patinkančia veikla.

Tyrimo metu nustatyta, kad egzistuoja labai ryškus ryšys tarp pedagogų gebėjimo parodyti vaikams, kaip atlikti darbus ir užduotis, ir praktinių užsiėmimų su vaikais ($r = 0,25$; $p < 0,007$) (žr. 7 priedą). Taip pat nustatytas statistiškai reikšmingas ryšys tarp tėvų gebėjimo parodyti vaikams, kaip atlikti darbus ir užduotis, ir tėvų amžiaus ($r = 0,22$; $p < 0,02$) (žr. 8 priedą). Tokie tyrimo rezultatai rodo, kad kuo vyresni yra tėvai, tuo daugiau demesio, laiko, kantrybės ir pastangų jie skiria savo vaikams. Nuo pedagogų amžiaus tai nepriklauso. Todėl galima teigti, jog ugdymo vientisumo principas, palaikant drausmę, dažniau įgyvendinamas vyresnių tėvų šeimose.

Tyrimo metu atlikta koreliacinė analizė parodė, kad egzistuoja statistiškai reikšmingas ryšys tarp pedagogų skiriamų bausmių už netinkamą elgesį ir vaiko laisvos veiklos ($r = 0,19$; $p < 0,04$) (žr. 7 priedą). Galima daryti prielaidą, kad dažniausiai pedagogai nubaudžia vaikus už netinkamą elgesį, kai vaikai laisvai žaidžia, nes dažniausiai laisva vaikų veikla asocijuojasi su išdykavimu. Beje, įdomu pabrėžti, kad tyrimo metu buvo nustatytas labai ryškus ryšys tarp bausmių už netinkamą vaiko elgesį ir šeimos materialinės gerovės ($r = 0,31$; $p < 0,001$) (žr. 8 priedą). Atsižvelgiant į tai, galima tik daryti prielaidą, kad materialiai geriau aprūpintose šeimose vaikai dažniau yra baudžiami už netinkamą elgesį ir galbūt dažniau patiria smurtą.

Tokie koreliacinės analizės duomenys patvirtina ugdymo vientisumo drausmės aspektu nebuvimą, nes šeimose (ypač gerai materialiai apsirūpinusiose) vaikui sudrausminti taikomos bausmės, o pedagogai niekad vaikų už netinkamą elgesį nebaudžia; darželyje net neiškyla tokių situacijų, kad vaikas būtų nedrausmingas.

12 pav. Tėvų ir pedagogų požiūris į suaugusiojo ir vaiko tarpusavio santykius

Pirmiausia, anot M. Montessori, suaugusysis turi žiūrėti į vaiką su pagarba ir supratimu. Kita suaugusiojo pareiga – sukurti tinkamą aplinką ir netrukdyti, o taktiškai padėti vaikui formuoti savo asmenybę. Tyrimo duomenys rodo, jog beveik absoliuti dauguma (93,5%) pedagogų ir 76% tėvų mano, kad gerus tarpusavio santykius galima pasiekti tinkamai vaikui paruoštoje aplinkoje, kai suaugusiųjų ir vaikų pasaulis, veikla ir aplinka nesikerta, kai kiekvienas turi asmeninę gyvenimo ir pasirinkimo laisvę.

Prisitaikymą prie vaiko poreikių M. Montessori traktuoja pirmiausia kaip pagalbą vaiko vystymuisi, antra, kaip pagalbą jam prisitaikant prie fizinių aplinkos sąlygų ir prie visuomenės reikalavimų. “Prisitaikymas reiškia saugumą, pasitenkinimą ir dvasinę pusiausvyrą, kuri užtikrina vaikui saugumą”(D. Petrutytė, 1993, p. 43). Analizuojant tyrimo duomenis, pastebėta, kad beveik penktadalis (18,8%) tėvų linkę prisitaikyti prie vaiko poreikių, tuo tarpu mažiau nei dešimtadaliui (7,4%) pedagogų to padaryti nepavyksta. Tyrimo duomenys, pateikti 12 paveikslėlyje, taip pat rodo, kad 5,2% tėvų ir 1,9% pedagogų mano, kad turi vaiką įvairioje veikloje pavaduoti.

Analizuojant tyrimo rezultatus, išryškėjo, kad 2,1% tėvų mano, jog santykiuose su vaiku suaugusysis turi vadovauti, būdamas autoritetu, privalo vaiką vesti paskui save.

Apibendrinant tyrimo rezultatus, galima daryti prielaidą, jog harmoningus santykius ir šeimoje, ir darželyje siekiama palaikyti per vaikui paruoštą aplinką. Patebėta, jog tėvai daugiau negu pedagogai linkę kištis į vaiko veiklą, ne visiškai pasitikėdami vaiko sėkme ir jėgomis. Tuo tarpu ugdymo vientisumui įgyvendinti reikalingas vienodas – tėvų ir pedagogų – pasitikėjimas vaiku ir jo jėgomis.

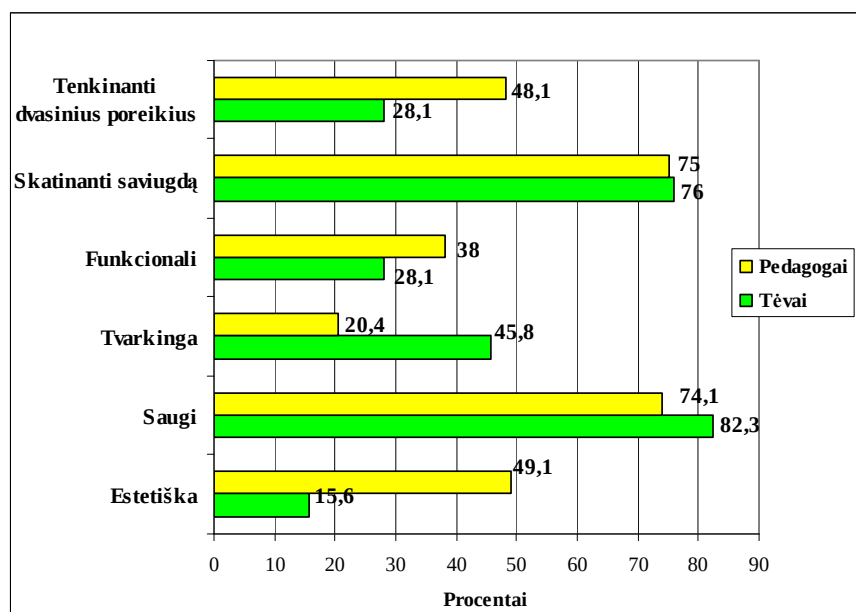
Analizuojant koreliacinius ryšius, nustatyta, kad yra statistiškai reikšmingas ryšys tarp suaugusiojo (tėvų) vadovavimo vaikui ir paliepimo daryti tik tai, ką suaugusysis leidžia ($r = 0,23$; $p < 0,01$) (žr. 8 priedą). Pedagogai nemano, jog suaugusieji turi visada vadovauti vaikui. Taigi čia taip pat ugdymo vientisumas šeimoje ir darželyje susikerta – tėvai dažnai vaikui vadovauja, leisdami daryti tik tai, ką jie nurodo; pedagogai vaikui nevadovauja, leidžia veiklą rinktis pačiam.

Tyrimo metu nustatyta, kad egzistuoja statistiškai reikšmingas ryšys tarp prisitaikymo prie vaiko poreikių ir vaiko galimybės paprieštarauti suaugusiojo nuomonei ($r = 0,22$; $p < 0,02$) (žr. 8 priedą). Taigi tėvų prisitaikymas prie vaiko poreikių nebūtinai gali reikšti, jog jie labiau nei pedagogai suvokia vaiko norų ir poreikių tenkinimo svarbą. Atvirkščiai, tai gali reikšti, jog tėvai prisitaikymą prie vaiko poreikių supranta kaip nuolatinį patarnavimą vaikui, bet kokių jo norų ir užgaidų paisymą.

Koreliacinio ryšio reikšmingumo lygmuo parodė, kad yra statistiškai reikšmingas ryšys tarp darželyje vaikui paruoštos aplinkos ir vaiko savarankiškumo ugdymo ($r = 0,19$; $p < 0,04$) (žr. 7 priedą). Tuo tarpu statistiškai reikšmingų ryšių tarp vaiko savarankiškumo ir šeimos paruoštos aplinkos narasta. Tai leidžia manyti, kad šeimoje nepaisoma Montessori darželio reikalavimų ugdyti vaiką adekvačiai, netgi „sunaikinami“ vaiko savarankiškumo įgūdžiai, kuriuos vaikas įgyja būdamas darželyje.

3. 2. 4. Vaiko aplinka šeimoje ir darželyje

M. Montessori aplinkai skyrė daug dėmesio. Ji teigia, jog vaikams reikalinga tokia aplinka, kurioje jie jaustųsi saugūs, mylimi, aprūpinti.

13 pav. Pedagogų ir tėvų keliami reikalavimai vaiko aplinkai

Analizuojant tyrimo duomenis, visų pirma galima pastebėti, kad tėvų ir pedagogų samprata apie aplinkos paruošimą vaikui skiriasi (žr.13 pav.). Tėvai svarbiausiu aplinkos kriterijumi laiko saugumą – tai pažymi 82,3% tėvų. Pedagogams taip pat svarbu, kad aplinka būtų saugi (74,1%), tačiau, jų manymu, svarbiausias paruoštos aplinkos bruožas – aplinka turi skatinti saviugdą. Tai nurodė net trys ketvirtadaliai (75%) pedagogų. Su tuo sutinka beveik lygiai tiek pat tėvų (76%).

Ganėtinai ryškiai skiriasi tėvų ir pedagogų požiūris į aplinkos estetiškumą ir į tai, kaip aplinka tenkina vaiko dvasinius poreikius. Beveik pusei (49,1%) auklėtojų aktualus aplinkos estetiškumas. Tuo tarpu šis bruožas svarbus tik 15,6% tėvų. Beveik pusė (48,1%) pedagogų mano, jog aplinka turi tenkinti dvasinius vaiko poreikius. Tuo tarpu mažiau nei trečdalis (28,1%) tėvų pažymėjo, jog dvasinių poreikių tenkinimas jiems labai svarbus.

Įdomu, kad tėvams labai aktualu aplinkos tvarkingumas, kas mažiausiai svarbu pedagogams. 45,8% tėvų kaip vieną iš svarbiausių aplinkos ypatumų pažymi tvarkingumą. Tuo tarpu tik penktadalis pedagogų tvarkingumą laiko reikšmingu vaiko vystymosi faktoriumi. M. Montessori kalba apie tokį tvarkingumą, kai visi vaiko daiktai yra sudėlioti į savo vietas, o ne apie tokį, kurį kartais jam siūlo suaugę, – visi daiktai padėti lentynose ir „tvarkingai“ patraukti toliau nuo vaikų. Anot M. Montessori, duoti vaikui rūpestingai paruoštą aplinką – reiškia sukurti naują – vaikų pasaulį.

38% pedagogų sutinka, kad aplinka turi būti funkcionali, kai kiekvienas daiktas aplinkoje turi savo paskirtį, tam pritaria beveik trečdalis tėvų (28,1%). Analizuojant tėvų tyrimo duomenis, nustatytas labai ryškus ryšys tarp funkcionalios aplinkos ir pedagogų kvalifikacijos ($r = 0,29$; $p < 0,003$) (žr. 8 priedą). Tėvų nuomone, aukštos kvalifikacijos pedagogai sugeba paruošti vaikui tinkamą, funkcionalią aplinką, kuri skatintų jo smalsumą, kūrybingumą, savarankiškumą, bendradarbiavimą.

Panašios vertinimo tendencijos pastebimos kalbant apie aplinkos saugumą ir saviugdos skatinimą. Tokią pačią pirmąją sąlygą aplinkai kėlė ir pati M. Montessori. Pedagogė teigė, jog sveika ir stipri asmenybė bręsta tik saugioje aplinkoje.

Tyrimo metu nustatyta, kad egzistuoja labai ryškus ryšys tarp skatinančios saviugdą aplinkos ir pedagoginio darbo stažo montessorinėje grupėje ($r = 0,28$; $p < 0,003$) (žr. 7 priedą). Taip pat nustatytas absoliutus atvirkštinis ryšys tarp saugios vaiko aplinkos ir pedagoginio darbo stažo ($r = -0,24$; $p < 0,0009$). Tokie tyrimo duomenys leidžia daryti prielaidą, kad kuo mažesnis pedagoginio darbo stažas, tuo daugiau pedagogai kreipia dėmesio į aplinkos saugumą, tačiau labiau patyrę pedagogai, ruošdami aplinką grupėje, rūpinasi, kad ji skatintų vaiko saviugdą, domėjimąsi aplinkiniu pasauliu ir kt.

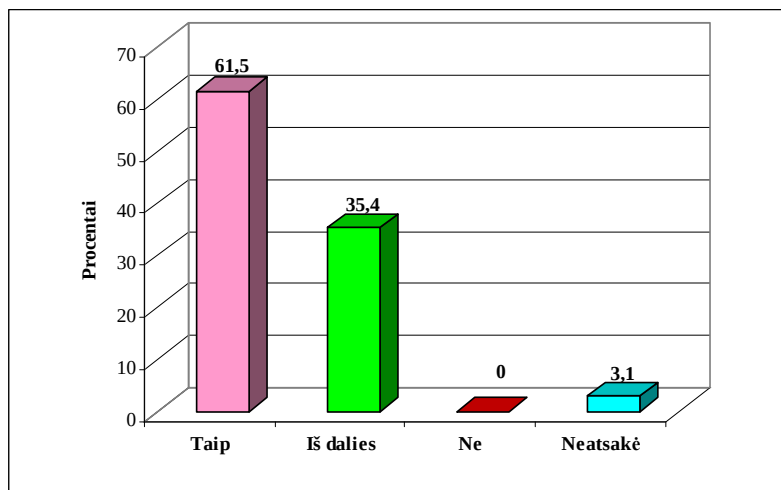
Analizuojant vaiko aplinkai keliamų reikalavimų priklausomybę nuo amžiaus tėvų ir pedagogų požiūriu, statistinė tiriamųjų analizė rodo, kad visi tėvai ir pedagogai, nepriklausomai nuo jų amžiaus,

labiausiai vertina saugią ir skatinančią vaiko saviugdą aplinką (žr. 5 priedą). Vyresniems pedagogams aplinkos saugumas mažiau svarbus; svarbiausia, kad būtų skatinama vaiko saviugda.

Aplinką, skatinančią vaiko dvasinius poreikius, labiausiai vertina vyresnio amžiaus tėvai. Pedagogai šią aplinkos bruožą vertina nepriklausomai nuo amžiaus, tiesa, su amžiumi jų požiūris į tokią aplinką tik stiprėja. Aplinkos funkcionalumas ir estetiškumas labiausiai rūpi 31-40 m. amžiaus tėvams ir pedagogams virš 51-rių m. amžiaus.

Analizuojant tėvų ir pedagogų reikalavimus paruoštai aplinkai išsilavinimo aspektu, gauti tokie rezultatai (žr. 6 priedą). Kaip rodo statistinė duomenų analizė pagal išsilavinimą, tėvai su aukštesniu išsilavinimu labiau vertina aplinką, skatinančią saviugdą, negu kitų išsilavinimo lygių tėvai. Tuo tarpu pedagogai jau su aukštesniu išsilavinimu suvokia tokios aplinkos svarbą. Dvasinius vaiko poreikius tenkinanti aplinka yra svarbi visų išsilavinimo lygių pedagogams, tuo tarpu tokią aplinką labiau vertina aukštesnįjį ir aukštąjį išsilavinimą turintys tėvai. Įdomu pastebėti, kad spec. vidurinį išsilavinimą turintiems tėvams svarbiau yra aplinkos estetiškumas, tvarkingumas, saugumas, mažiau svarbi aplinka, skatinanti saviugdą, visiškai nesvarbi – dvasinius vaiko poreikius tenkinanti aplinka.

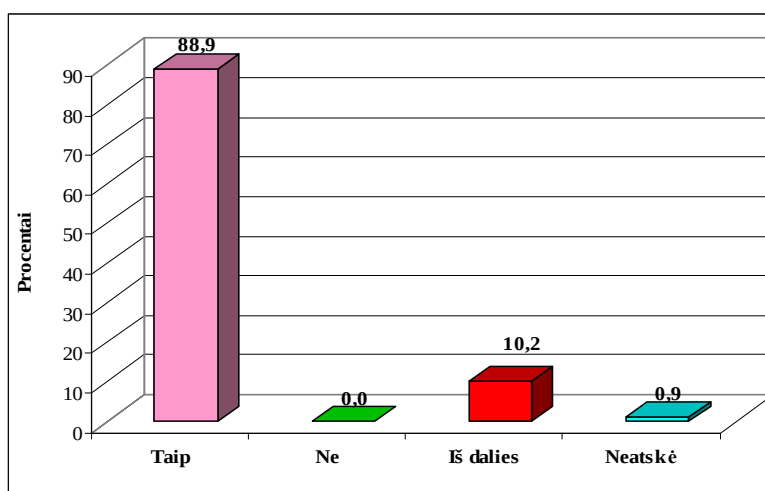
Taigi jau iš šių skirtingų tėvų ir pedagogų požiūrių ryškėja prieštaravimas tarp šeimos ir darželio paruoštos aplinkos suvokimo atžvilgiu.

14 pav. Tėvų nuomonė, ar jų namuose yra specialiai paruošta aplinka vaiko vystymuisi

Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, ką tėvai mano apie savo namų aplinką, kurioje ugdomi, vystosi jų vaikai – ar ji yra paruošta, ar paruošta tik iš dalies, ar visiškai neparuošta. Pastebėta, kad šiek tiek daugiau nei du trečdaliai (61,5%) tėvų teigė namuose turintys vaikui vystytis tinkamą aplinką, o daugiau nei trečdalis (35,4%) – iš dalies paruoštą aplinką, tai rodo 14 paveikslėlis.

Kadangi specialiai paruošta aplinka yra neatsiejama ugdomojo proceso dalis, reikalinga sveikam vaiko vystymuisi, todėl galima teigti, jog šeimose, kur aplinka paruošta tik iš dalies, tėvai nesilaiko Montessori keliamų reikalavimų ne tik paruoštai ugdymo aplinkai, bet ir ugdymo vientisumui, neužtikrindami kryptingo vaiko saviugdos proceso.

15 pav. Pedagogų nuomonė, ar grupėje yra specialiai paruošta aplinka vaiko vystymuisi

Pateikus pedagogams klausimą apie jų grupės aplinką, dauguma respondentų (88,9%) nurodė, jog grupėje vaikai turi tinkamai paruoštą jų vystymuisi aplinką. Tai rodo ir 15 paveikslėlis. Iš dalies tinkamai paruoštą aplinką nurodė dešimtadalis pedagogų (10,2%) (žr. 15 pav.). Be to, tyrimo duomenys parodė, kad yra koreliacinis ryšys tarp vaikui tinkamai paruoštos aplinkos ir pedagogų išsilavinimo ($r = -0,20$; $p < 0,02$) (žr. 7 priedą). Atsižvelgiant į tai, galima teigti, kad pedagogai su žemesniu išsilavinimu nesugeba tinkamai paruošti aplinkos vaikų ugdymuisi, tuo tarpu pedagogai su aukštesniu išsilavinimu sukuria grupėje tinkamai paruoštą aplinką vaikų vystymuisi pagal visus Montessori sistemos principus.

Tad lyginant tėvų ir pedagogų tyrimų duomenis tinkamai paruoštos aplinkos atžvilgiu, ryškėja skirtumai: darželyje specialiai paruošta aplinka labiau pritaikyta vaiko vystymuisi negu namuose. Kita vertus, dešimtadalis pedagogų neviseškai parengia aplinką, tuo pačiu negali suteikti informacijos ir tėvams.

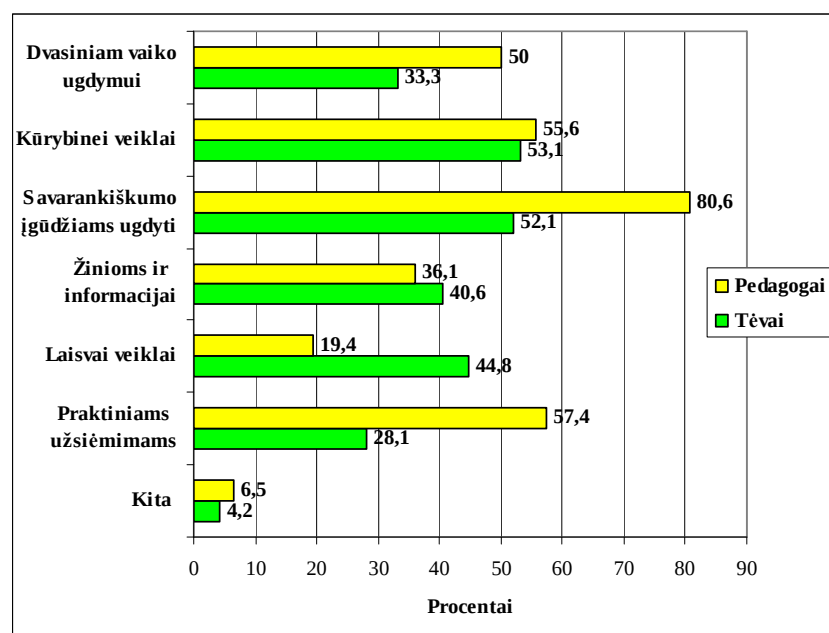
Natūralu, jog Montessori darželyje, atsižvelgiant į pačios M. Montessori reikalavimus, kuriama tinkama aplinka, kad vaikas galėtų sveikai vystytis. Tuo tarpu šiek tiek stebina tai, jog dešimtadalyje grupių tokios aplinkos nėra. Žinant, kad darželyje nėra tinkamos aplinkos vaikui vystytis, galima pagalvoti, jog čia dirbantys pedagogai ir tėvams negali padėti tokią aplinką pasiruošti namuose. Tai reiškia ne tik vientisumo, bet ir paruoštos aplinkos principo nebuvimą.

Tinkamas aplinkos paruošimas yra vienas svarbiausių Montessori pedagogo uždavinių. Todėl dar prieš pradėdama dirbti su vaikais, auklėtoja turi būti išstudijavusi paruoštos aplinkos reikšmę vaiko raidai, taip pat žinoti visus ugdomosios aplinkos ypatumus. Pati auklėtoja, dirbdama savo grupėje, privalo įvertinti, ar paruošta aplinka tenkina vaiko poreikius, būdingus tam tikram amžiui, ar skatina vaiką pažinti aplinką, ją tyrinėti.

Kadangi specialiai paruošta aplinka – labai svarbus M. Montessori sistemos komponentas, pedagogams ir tėvams neadekvačiai suvokiant jos svarbą vaikų ugdyme, susidaro visos sąlygos nesilaikyti ugdymo vientisumo principo.

3. 2. 5. Vaiko veiklos pasirinkimas šeimoje ir darželyje

Norint nustatyti Montessori veiklos vientisumą šeimoje ir darželyje, tėvų ir pedagogų buvo klausama, kokiai veiklai su vaiku jie skiria daugiausia dėmesio.

16 pav. Kokiai veiklai su vaiku daugiausia dėmesio skiria pedagogai ir tėvai

Tyrimo duomenys, pateikti 16 paveikslėlyje, rodo, kad tėvų ir pedagogų veiklos su vaiku pobūdis skiriasi. Analizuojant rezultatus išryškėjo, jog dvasiniam vaiko ugdymui daugiau laiko skiria pedagogai - tai pažymėjo pusė tiriamųjų pedagogų (50%) ir tik truputį daugiau nei trečdalis tiriamųjų tėvų (33,3%). Vadinasi, šeimose daug rečiau pasitaiko situacijų, palankių vaiko dvasiniam ugdymui. Akivaizdūs skirtumai laisvos vaiko veiklos atžvilgiu. Laisvą veiklą toleruoja 44, 8% tėvų ir mažiau nei penktadalis pedagogų. Galima teigti, kad tėvai, užsiėmę savo darbais ir rūpesčiais, dažnai neskiria reikiamo dėmesio vaikui, jo poreikiams, interesams. Jis gali būti neišklausytas ir atstumtas. Tyrimo metu nustatytas labai ryškus ryšys tarp dvasinio vaiko ugdymo ir tėvų amžiaus ($r = 0,28$; $p < 0,004$) (žr. 8 priedą). Toks ryšys rodo, kad kuo vyresni yra tėvai, tuo labiau jiems rūpi dvasinis vaiko ugdymas.

Išanalizuoti koreliaciniai ryšiai taip pat parodė, kad egzistuoja statistiškai reikšmingas ryšys tarp laisvos vaiko veiklos ir pedagoginio darbo stažo ($r = 0,22$; $p < 0,02$): kuo didesnis yra pedagoginio darbo stažas, tuo daugiau pedagogas pasitiki vaiko galimybėmis ir suteikia veiklos pasirinkimo laisvę (žr. 8 priedą).

Analogiškai skirtumai ryškėja ir požiūryje į praktinius užsiėmimus, - 57,4% pedagogų ir 28,1% tėvų suvokia jų svarbą. Gyvenimo praktikos pratimai M. Montessori pedagogikoje vadinami „inteligencijos formavimo instrumentu“. Tai labai svarbi Montessori sistemos sudėtinė dalis. Praktiniai užsiėmimai su vaiku – ne tik jo praktinių įgūdžių ugdymas, bet ir palankus būdas bendrauti su vaiku. Tyrimo duomenys rodo, kad tėvai nesisteningai ir nepakankamai bendrauja su vaiku. Pedagogai savo veikloje su vaiku daugiau laiko skiria Montessori sistemos gyvenimiškiems praktiniams pratimams, leidžia ir moko vaikus atlikti įvairius buities darbus, atitinkančius vaiko sugebėjimus. Tokiu būdu sudaromos sąlygos vaiko įgūdžiams, savarankiškumui formuotis, vaikas įgyja pasitikėjimo savimi.

Analizuojant tyrimo duomenis, išryškėjo skirtumas taip pat tėvų ir pedagogų požiūryje į savarankiškumo ugdymą. M. Montessori teigia, kad tik aktyviai ir savarankiškai veikdamas vaikas brandina savo asmenybę. Pedagogams žymiai svarbesnis nei tėvams yra vaiko savarankiškumo įgūdžių ugdymas. Tai pažymėjo net 80,6 % apklaustų pedagogų ir 52, 1% tėvų.

Tiesa, ir pedagogai, ir tėvai maždaug vienodai vertina kūrybinę veiklą, - 55,6% ir 53,1%; į žinias ir informaciją tėvų (40,6%) ir pedagogų (36,1%) požiūris panašus. 4,2% tėvų leidžia laisvalaikį su vaiku žaisdami, pasivaikščiodami. 6,5% pedagogų praleidžia laisvalaikį su vaiku, intelektualiai jį ugdydami, - jiems svarbus kalbos ugdymas, individualus darbas su vaiku, veikla pagal vaiko poreikius.

Analizuojant tyrimo duomenis, lyginant šeimos ir darželio veiklos su vaiku pobūdį, išryškėja pagrindiniai skirtumai: Montessori darželyje daugiausia laiko skiriama vaiko savarankiškumo įgūdžiams ugdyti, dvasiniam vaiko ugdymui, kūrybinei veiklai ir praktiniams užsiėmimas, ko ir reikalauja M. Montessori sistemos principai. Mažiausiai dėmesio pedagogai skiria laisvai veiklai, taip

pat veiklai, skirtai žinioms ir informacijai įgyti. Tuo tarpu šeimoje nepakankamai dėmesio skiriama savarankiškumo ugdymui. Tėvai labiau akcentuoja kūrybinę veiklą, laisvą vaiko veiklą. Todėl galima teigti, kad šeimoje nėra visiškai laikomasi pagrindinių M. Montessori sistemos principų – dvasinio vaiko ugdymo principo, savarankiškumo bei praktinių užsiėmimų su vaiku principų.

Įdomu pažvelgti, kokiai veiklai su vaiku daugiausia dėmesio skiria tėvai ir pedagogai, priklausomai nuo jų amžiaus. Statistinė duomenų analizė pagal tiriamųjų amžių rodo, jog jaunesni tėvai didesnę dėmesį skiria vaiko žinių ir informacijos įgijimui; tai yra svarbiau vyresnio (41-50 m.) amžiaus pedagogams (žr. 5 priedą).

Tėvai iki 30 m. amžiaus taip pat mažiausiai skatina vaiko savarankiškumo įgūdžius. Tuo tarpu visų išsilavinimo lygių pedagogai vaiko savarankiškumo įgūdžių ugdymą laiko labai svarbiu ugdymo tikslu. Ypač daug dėmesio šiai veiklai skiria virš 51-erių metų amžiaus pedagogai.

Kūrybinė veikla yra svarbiausia tėvams iki 30 m. amžiaus. Šie jauni tėvai kūrybinei veiklai su vaiku skiria daugiausiai dėmesio. Tuo tarpu dvasiniam vaiko ugdymui iki 30 m. amžiaus tėvai skiria mažiausiai dėmesio. Dvasiniu vaiko ugdymu labiausiai rūpinasi vyresnio amžiaus tėvai. Pedagogų tarpe dvasinis vaiko ugdymas laikomas labai svarbiu, o daugiausia dėmesio skiria 41-50 ir virš 50 m. pedagogai.

Taigi jaunesni tėvai, daug dėmesio skirdami vaiko kūrybinei ir laisvai veiklai ir nepakankamai suvokdami savarankiškumo, dvasingumo ugdymo svarbą, neina išvien su darželiu, taip nesilaikydami ugdymo vientisumo principo šeimoje.

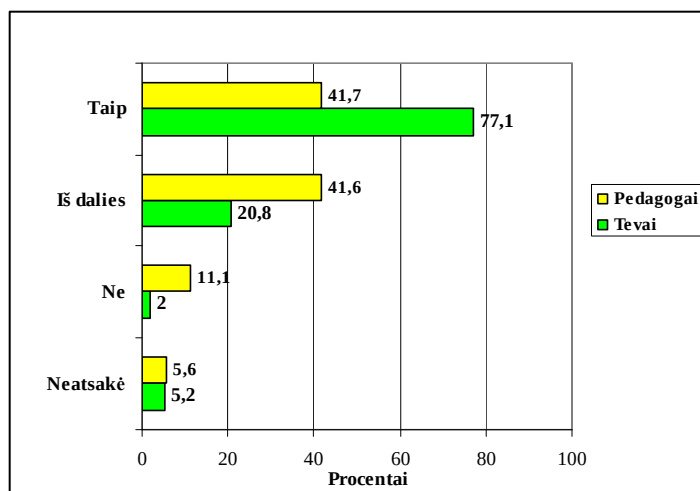
Nagrinėjant gautus rezultatus amžiaus aspektu, atsiskleidė taip pat įdomios tendencijos. Statistinė duomenų analizė pagal tiriamųjų išsilavinimą rodo, kad tėvai su žemesniu išsilavinimu linkę vaikui palikti daug laisvos veikos, mažiau dėmesio skirdami praktiniams užsiėmimams su vaiku, kai tuo tarpu tėvai su aukštesniu išsilavinimu linkę vaiką nukreipti į vienokius ar kitokius užsiėmimus. Panaši tendencija pastebima ir tarp pedagogų.

Kūrybinės veiklos, savarankiškumo įgūdžių svarbą labiausiai suvokia aukštesnįjį ir aukštąjį išsilavinimą turintys pedagogai, spec. vidurinį išsilavinimą turintys tėvai.

Kita vertus, tėvai su viduriniu ir spec. viduriniu išsilavinimu labiau nei turintys aukštesnio lygio išsilavinimą vertina dvasinį vaiko ugdymą.

Taigi tėvų ir pedagogų požiūriuose į veiklą su vaiku ryškėja skirtingos vertybinės nuostatos, galinčios sudaryti nepalankias sąlygas siekti ugdymo vientisumo šeimoje ir darželyje.

M. Montessori mano, kad žaislai nėra reikšmingi vaiko gyvenime. Vaikas juos renkasi, kai neturi geresnio pasirinkimo.

17 pav. Tiriamųjų nuomonė apie tai, ar vaikui reikia žaislų

Norint išsiaiškinti, kaip šeimoje ir darželyje laikomasi M. Montessori požiūrio į žaislus, tėvų ir pedagogų buvo klausiama, ar, jų nuomone, vaikams reikia žaislų ir jei reikia, tai kodėl.

17 paveikslėlyje pateikta tyrimo duomenų analizė rodo, kad tik nedidelė dalis respondentų pritaria M. Montessori nuomonei apie žaislus. Didžioji dalis tėvų (77,1%) teigia, kad vaikui reikalingi žaislai. Daugiau negu trečdalis pedagogų taip pat pažymi, kad vaikui reikalingi žaislai, tačiau labiau reikalingi tie žaislai, kurie yra kokybiški ir naudojami kaip vaiko ugdymo priemonės. Ir tėvai, ir pedagogai mano, kad žaislai ugdo vaizduotę, kūrybiškumą, smalsumą, net gebėjimą susitelkti.

Taigi ir tėvai, ir pedagogai žaislus vertina kaip ugdomąją priemonę. Komentuodami savo atsakymą, tėvai rašė, kad žaislai – gera priemonė saviraiškai, saviugdai; žaislai ugdo vaiko motoriką; žaisdamas vaikas vystosi, lavinasi ir mokosi; žaislai išjudina visus pojūčius; per žaislus ugdomosi vaiko atsakingumas. Tėvų nuomone, žaislų pagalba vaiką galima net pratinti prie darbo ir tvarkos. Tuo tarpu pedagogai daugiau vertina žaislus kaip konkretesnę vaiko fizinio bei socialinio vystymosi priemonę.

Kitiems respondentams atrodo, kad žaislai – vaikystės dalis, kad jų reikalauja vaiko prigimtis. Tačiau M. Montessori kritikuoja tokį požiūrį ir aiškina, kad žaislai yra „nenaudingos aplinkos atspindžiai, kurie negali skatinti kokio nors dvasios susikaupimo ir nepateikia tikslo: tai reiškia duoti vaikui daiktus, kad jis klaidžiotų iliuzijose“ (M. Montessori, 2000, p. 218). Analizuojant komentarus pastebėta, kad vis tik požiūrio, jog žaislai – vaikystės dalis, daugiau laikosi tėvai ir mažiau – pedagogai.

Kaip rodo tyrimo rezultatai, yra beveik po lygiai pedagogų atsakymų, jog vaikui reikia žaislų (41,7%) ir reikia iš dalies (41,6%). Kadangi didžioji dauguma tėvų pritarė, jog vaikui reikalingi žaislai, todėl suprantama, kad atakymą „iš dalies“ pasirinko dvigubai mažiau tėvų (20,8%), lyginant su pedagogų (41,6%) pasirinkimu.

11,1% pedagogų ir tik 2% tėvų mano, kad žaislai vaikui nereikalingi, o veikla su žaislais vaikui nėra prasminga. Anot pedagogų, „juose nėra tikrovės ir todėl dvasia negali išsilaisvinti iš netikrumo jausmo“. Dalis pedagogų mano, kad grupėje pakanka veiklos, kurią teikia paruošta aplinka.

Pedagogai taip pat pastebi, kad vaikas namie turi mėgstamų žaislų ir būdamas grupėje jų pasiilgsta. Kadangi pedagogai pritaria Montessori pasirinkimo principui, todėl leidžia vaikui žaisti su žaislais. Šis pastebėjimas rodo, kad namuose nepaisoma Montessori požiūrio į žaislus.

Pedagogų nuomone, žaislai perkami materialinei, bet ne dvasinei vaiko gerovei sukurti. Pedagogai iš savo praktikos žino - vaikas mieliau imasi tikslingos veiklos nei žaidimų su žaislais.

Svarbu pažymėti, kad tyrimo metu nustatytas statistiškai reikšmingas ryšys tarp vaiko gebėjimo žaisti ir kūrybinės veiklos ($r = 0,20$; $p < 0,04$) (žr. 8 priedą) bei estetiškos aplinkos ($r = 0,23$; $p < 0,01$) (žr. 7 priedą). Tėvų nuomone, žaislai skatina vaiko kūrybiškumą, o anot pedagogų, žaislai daro vaiko aplinką estetišką, gražią, vaikišką, jei paisoma tvarkos principo.

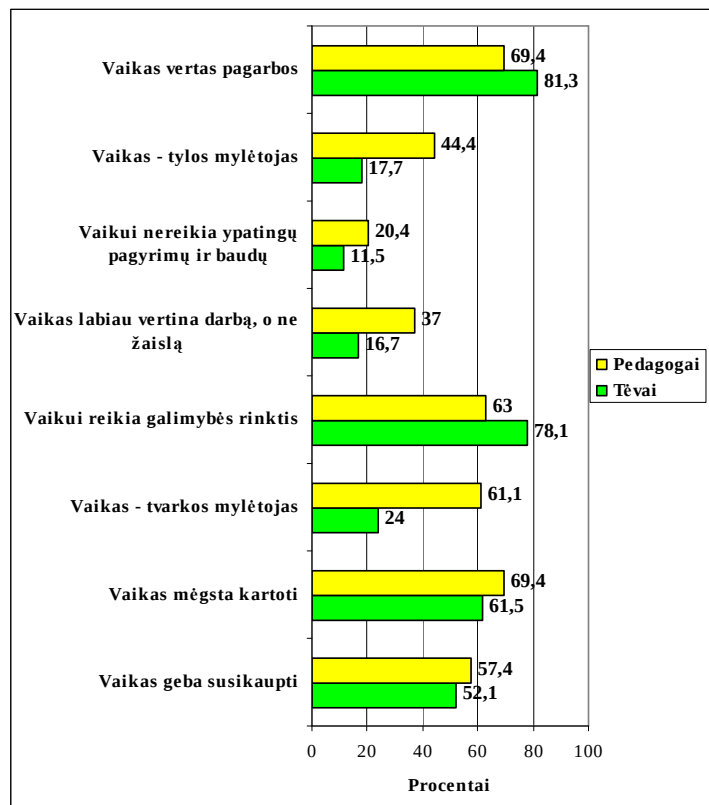
Taigi tiek tėvai, tiek pedagogai pripažįsta, kad vaikui reikalingi žaislai.

- Dvigubai daugiau tėvų nei pedagogų mano, kad žaislai žadina vaiko kūrybiškumą ir vaizduotę.
- Tėvai daugiau vertina žaislus kaip fizinės vaiko raidos skatintojus, pedagogai - kaip socialinio vaiko vystymosi priemonę.
- Šeimoje vaikystės samprata neatsiejama nuo žaislų, o darželyje su žaislais vaikui leidžiama veikti todėl, kad įpratęs šiuos daiktus naudoti namuose, vaikas jų pasiilgsta ir grupėje.
- Darželyje naudojami tik kokybiški žaislai, ir vaikas jais neapkraunamas, tuo tarpu šeimoje tėvai į tai kreipia mažai dėmesio.

Tėvai daug dažniau nei pedagogai vaiko gyvenimo patyrimą sieja su žaislais. Taigi nutolstama nuo Montessori požiūrio į žaislus. Darželis, taikydamasis prie šeimos, išlaiko ugdymo vientisumą žaislų atžvilgiu.

3. 2. 6. Montessori principų įgyvendinimas šeimoje ir darželyje

Kaip jau minėta teorinėje dalyje - montessoriškai vaikas bus ugdomas tada, jei ugdytojai teisingai supras ir tinkamai praktikoje taikys pagrindinius M. Montessori sistemos teiginius, kuriuos pati pedagogė vadina atradimais.

18 pav. Tėvų ir pedagogų Montessori principų suvokimas

Siekiant išsiaiškinti, kokie Montessori teiginiai respondentams yra svarbiausi, buvo prašyta pasirinkti ir pažymėti 3 – 4 jiems labiausiai priimtinius teiginius.

M. Montessori, teigdama, kad vaikas vertas pagarbos, tai aiškina dviem aspektais. Pirmiausia ji pabrėžia pagarbą pačiam vaikui - vaikas turi būti gerbiamas kaip kiekvienas žmogus, kaip asmenybė; kita vertus, akcentuoja pagarbą vaiko veiklai – nereikia trukdyti ir kištis į vaiko veiklą, nes tai trukdo jo dvasiniam ir fiziniam vystymuisi. 18 paveikslėlyje pateikti tyrimo duomenys rodo, jog 81,3% tėvų ir 69,4% pedagogų laiko šį M. Montessori sistemos principą vienu iš pagrindinių: vaikas turi būti gerbiamas be išlygų, bet kokiomis sąlygomis. Tyrimo metu nustatyta, kad pagal tėvų tyrimo duomenis egzistuoja absoliutus atvirkštinis ryšys tarp tokių įverčių, kaip vaikas vertas pagarbos ir bausmių už netinkamą vaiko elgesį ($r = -0,33$; $p < 0,0008$) (žr. 8 priedą). Pagal pedagogų tyrimo duomenis, teiginys „vaikas vertas pagarbos“ koreliuoja su doriniu vaiko ugdymu ($r = 0,20$; $p < 0,03$) (žr. 7 priedą). Tuo tarpu tėvai pagarbos vaikui su doriniu vaiko ugdymu nesieja.

Ir pedagogams, ir tėvams svarbu, kad vaikas turėtų galimybę pasirinkti – tai nurodo daugiau nei trys ketvirtadaliai (78,1%) tėvų ir 63% pedagogų. Reiškia, tėvai ir pedagogai suvokia Montessori principą apie vaiko pasirinkimo laisvę - savarankiškai pasirinkti veiklą, pačiam priimti sprendimus.

Kad vaikas mėgsta kartoti, pritaria 69,4% pedagogų ir 61,5% tėvų. Didžioji dalis tiriamųjų tėvų (52,1%) ir pedagogų (57,4%) panašiai vertina vaiko gebėjimą susikaupti.

Pažvelgus, kaip teiginį „vaikas – tvarkos mylėtojas“ vertina tėvai ir pedagogai, galima suprasti vertinimo motyvus, - tėvai mano, jog vaikai yra netvarkingi iš prigimties ir jokios tvarkos palaikyti jie nesugeba. 61,1% pedagogų supranta, jog vaikas mėgsta tvarką; suvokia Montessori atradimą, kad išorinė aplinkos daiktų tvarka vaikui suteikia vidinę ramybę ir saugumą, nes antraip, anot M. Montessori, „jo paties viduje susidarys netvarka, kuri gali sukelti konfliktus ir kaprizus“.

Tyrimo metu nustatyta, kad egzistuoja absoliutus ryšys tarp teiginio „vaikas – tvarkos mylėtojas“ ir šeimos materialinės gerovės ($r = 0,40$; $p < 3,55E-05$) (žr. 8 priedą). Tai leidžia daryti prielaidą, jog gerai materialiai apsirūpinusiose šeimose tėvai galbūt vaikui ypatingai akcentuoja tvarkos svarbą, siekdami namuose išlaikyti idealią tvarką, tačiau pamiršdami, jog ne vien tvarka vaikui yra svarbiausia.

Panaši tendencija pastebima M. Montessori principo „vaikas labiau myli darbą, o ne žaislą“ vertinime. Daugiau nei dvigubai pedagogų (37%), lyginant su tėvais (16,7%) supranta, jog darbas, o ne žaidimas yra vaiko tikslas, kad vaikas mėgsta prasmingą veiklą. Tuo tarpu tėvai mano, kad dirbdamas vaikas ne lavėja, o nusilpsta, pavargsta, ir tinkamiausia jam veikla – ramus žaidimas.

Kalbėdama apie tai, kad vaikui reikia tylos, M. Montessori jaudindamasi pastebi, jog daugybė žmonių užauga, nepatyrę dvasinės tylos grožio, jos žavumo. Dvigubai mažiau tėvų (17,7%) negu pedagogų (44,4%) vertina tylą, teigdami, kad vaikui nuolat reikia triukšmo, televizoriaus, garsių žaidimų.

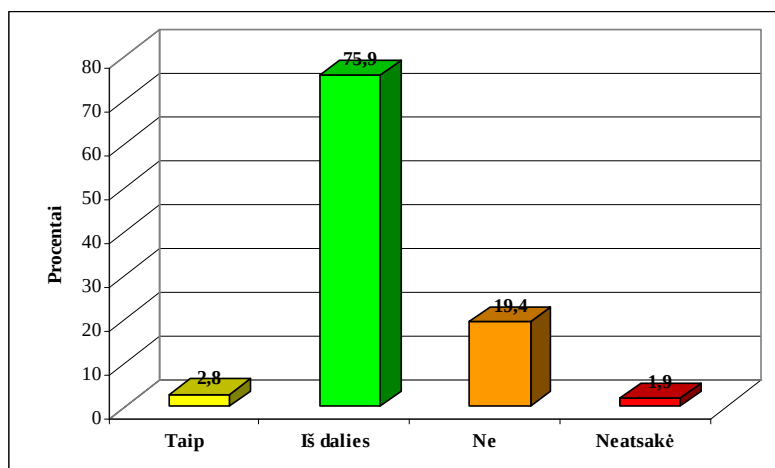
Pedagogai, atsižvelgdami į M. Montessori reikalavimus, savo praktikoje rečiau (20,4%) taiko pagyrimus ir bausmes negu tėvai (11,5%). Iš to sektų prielaida: tinkamai įgyvendinant kitus M. Montessori sistemos principus – veiklos pasirinkimo, kartojimo, darbo, o ne žaidimo, - situacijų, kur reikėtų vaiką bausti ar skatinti, pasitaiko retai. Kitaip tariant, namuose vaikas dažniau, nerasdamas kuo užsiimti, pradeda išdykauoti, tuomet tėvams atrodo, kad be bausmių ar pagyrimų jie neapsieis.

Taigi tėvai, lyginant su pedagogais, M. Montessori sistemos reikalavimus - gerbti vaiką ir leisti jam savarankiškai pasirinkti veiklą - laiko šiek tiek svarbesniais. Tuo tarpu pedagogai labiau supranta, jog vaikas mėgsta kartojimą, tvarką ir tylą, kad vaikui labiau patinka dirbti nei žaisti. Iš esmės tokį pedagogų vertinimą gali lemti tai, jog jie daugiau praktiškai dirba su vaiku, jį nuosekliai stebi, todėl geriau supranta, kas jam patinka ir ką jis geba. Tuo tarpu tėvai, neužsiimdami tokia įvairia veikla su vaiku, nestebėdami jo darbo ir žaidimų, negali pasakyti, ko labiausiai nori jų vaikas.

Taigi tėvai pagal svarbumą išrikiuoja šiuos M. Montessori sistemos atradimus: vaikas vertas pagarbos, vaikui reikia galimybės rinktis, vaikas mėgsta kartoti, vaikas geba susikaupti. Mažiau tėvai

pritaria tam, kad vaikas – tvarkos ir tylos mylėtojas, kad vaikas labiau vertina darbą, o ne žaidimą, kad vaikui nereikia ypatingų pagyrimų ir baudų. Pagal pedagogų vertinimus teiginiai seka tokia tvarka: vaikas yra vertas pagarbos; vaikas mėgsta kartoti; vaikui reikia galimybės rinktis. Beveik vienodai pedagogai vertina teiginius: vaikas – tvarkos mylėtojas, vaikas geba susikaupti.

Tyrimai leidžia teigti, jog nepakankamai siekiama ugdymo vientisumo, nes skiriasi tėvų ir pedagogų požiūriai tų pačių dalykų atžvilgiu. Kadangi Montessori sistemoje svarbiausia yra būtinybė laikytis esminių Montessori sistemos principų, tai ir ugdymo vientisumui išlaikyti reikalingas vienodas šių principų taikymas tiek darželyje, tiek šeimoje. Taigi nors M. Montessori principus ne tik pedagogai, bet ir tėvai daugiau ar mažiau suvokia, tačiau šių principų įgyvendinimas darželyje ir šeimoje skiriasi dėl tėvų skirtingo požiūrio į vaiką, kitokio supratimo apie vaiko poreikius. Todėl, be abejo, ugdymo vientisumas šeimoje ir darželyje bus realizuotas tada, kai Montessori principai namuose ir grupėje bus vienodai taikomi.

19 pav. Pedagogų nuomonė apie vientisumo principo taikymą šeimoje

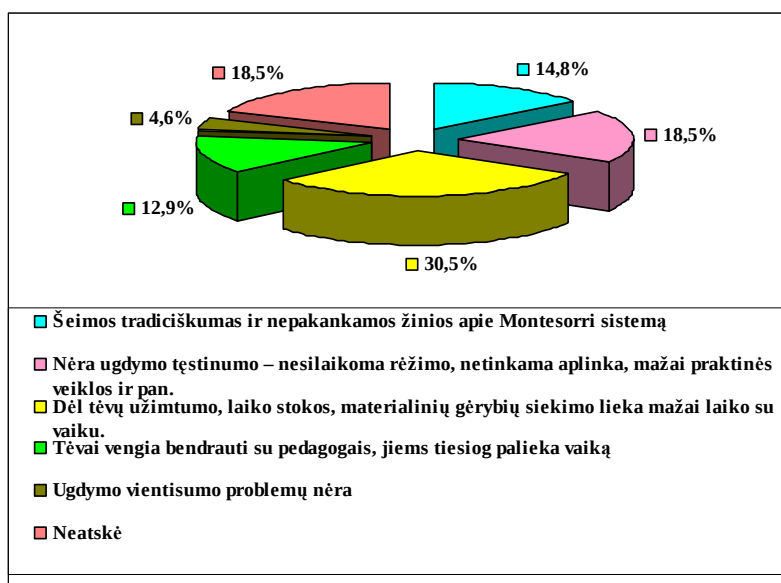
Svarbiausias M. Montessori pedagogikos tikslas – išugdyti vaiką dvasiškai ir fiziškai brandžia asmenybe. Tai galima pasiekti tik tėvams ir pedagogams bendradarbiaujant, siekiant ugdyti vaiką sistemingai ir nuosekliai, laikantis vienodų reikalavimų.

Norint sužinoti, ar tėvai supranta, kaip svarbu yra ugdant vaiką eiti išvien su darželiu, domėtis vaiko veikla darželyje, to buvo klausama pedagogų: ar, jų nuomone, ugdymo vientisumo principas yra taikomas namuose.

Didžioji dauguma (75,9%) pedagogų mano, jog ugdymo vientisumo principas namuose yra taikomas tik iš dalies. Tai rodo 19 paveikslėlis. Beveik penktadalis pedagogų (19,4%) teigia, kad tėvai visiškai nepaiso šio principo. Tuo tarpu tik 2,8% pedagogų sutinka su tuo, kad vaikas yra ugdomas

analogiškai ir darželyje, ir namuose. Tad akivaizdu, kad pedagogų veikla su vaiku darželyje pakankamai skiriasi nuo tėvų auklėjimo namuose.

Taigi pedagogai mato ugdymo vientisumo problemų. Kai tėvai nuosekliai netaiko M. Montessori principų namuose, ugdymas šeimoje ir darželyje susikerta. Kol tėvai nenorės suprasti esminių M. Montessori sistemos principų, kol nepriims žinių iš pedagogų ir nesisistengs tos gautos informacijos taikyti namuose, nuoseklaus vaiko ugdymo nebus.

20 pav. Pedagogų išskirtos ugdymo vientisumo problemos

Buvo siekiama nustatyti, iš kur kyla ugdymo vientisumo problemos. Tuo tikslu pedagogų buvo prašoma išskirti pagrindines ugdymo vientisumo problemas. Visos pedagogų nurodytos problemos buvo surūšiuotos pagal tai, kas tas problemas sukelia. Daugiausiai, t.y. trečdalis (30,5%), pedagogų mano, jog dėl užimtumo, laiko stokos, materialinių gėrybių siekimo tėvams lieka mažai laiko bendrauti su vaiku. Tai rodo ir 20 paveikslėlis. Pedagogų nuomone, tėvai per mažai dėmesio skiria pokalbiams su vaiku, vaikas paliekamas spręsti savo problemas vienas. Tėvai dažnai neturi ne tik laiko, bet ir kantrybės, motyvacijos, noro, pareigingumo. Dar pedagogai pastebi, kad tėvai per mažai dėmesio skiria vaiko dvasiniam pasauliui, jo poreikiams. Taip pat tėvai, pavargę po darbų, vaikus palieka saviugdai, vaikų problemos, lyginant su jų pačių nuovargiu, tėvams atrodo nereikšmingos. Meilę savo vaikui tėvai kompensuoja brangiais žaislais, užmirštami vaiko dvasiniai poreikiai. Taigi pedagogai mano, kad tėvai per daug dėmesio skiria savo materialinei gerovei, ir nelieta laiko bendravimui su vaiku.

Mažiau nei penktadalis (18,5%) pedagogų mano, kad šeimoje nėra ugdymo tęstinumo. Darželyje iš vaiko reikalaujama savarankiškumo, pasitikėjimo savo jėgomis, kai tuo tarpu šeimoje vaikas laikomas maža, bejėge būtybe. Darželyje skatinamas vaiko aktyvumas, pasitikėjimas savimi, tuo tarpu besaikis vaiko lepinimas šeimoje šį pedagogų tikslą tik griauna. Lygiai taip pat pedagogai pastebi, kad tėvai namuose su vaiku nesilaiko jokio dienos režimo – po kelias valandas vaikai žaidžia kompiuteriu, iki vėlumos žiūri televizorių (ir net tada, kai tėvai jau miega). Pedagogams sunku išlaikyti ugdymo vientisumą, kai tėvai išseiginėmis dienomis būdami su vaikais pažeidžia per penkias dienas nusistovėjusį vaiko režimą grupėje. Tada ir vaikai „išmušami iš ritmo“. Kaip jau sakyta, tėvai yra labai užimti, nes daug dirba. To pasekmės - vaikai ateina į darželio bendruomenę be supratimo, kaip elgtis, kas yra nemandagu, nedraugiška; be pareigos suvokimo; labai neteisingai maitinami; jų ugdymą įtakoja namuose žiūrimos netinkamos televizijos laidos, toleruojami besaikiai kompiuteriniai žaidimai, visiškai netinkamos dainos, muzika.

Pedagogai skundžiasi, kad tėvai nekreipia dėmesio į specialų aplinkos paruošimą, kur vaikas turėtų laisvai augti pagal savo prigimtį. Anot pedagogų, namuose nesudaroma tinkama aplinka vaiko savarankiškumo ugdymui, perkama daug žaislų ir kitų ugdymą stabdančių priemonių. Namuose vaikas veikia, gyvena monotoniškoje aplinkoje, uždaroje erdvėje.

Pedagogams taip pat apmaudu, kad tėvai skiria per mažai dėmesio veiklai su vaiku. Greitas tėvų gyvenimo tempas trukdo jiems kartu su vaiku užsiimti praktiniais darbais - vaikas retai kada namuose su mama pjausto daržoves, skalbia, valo dulkes. Tėvams tai atrodo kaip tuščias laiko švaistymas ir gaišinimas. Taip tėvai nesudaro sąlygų vaikui namuose tęsti gyvenimiškų pratimų.

14,8% pedagogų pagrindinė ugdymo vientisumo problema laiko šeimų tradiciškumą ir žinių apie M. Montessori sistemą stoką. Kai kurie pedagogai nurodė, jog ne tik tėvai, bet ir dalis kolegų nepakankamai suvokia M. Montessori ugdymo filosofiją. Tyrimo metu nustatyta, kad egzistuoja statistiškai reikšmingas atvirkštinis ryšys tarp ugdymo vientisumo problemų ir pedagogų kvalifikacijos ($r = -0,19$; $p < 0,04$) (žr. 7 priedą). Tokie tyrimo duomenys leidžia daryti prielaidą, kad ikimokyklinėse įstaigose apskritai trūksta kvalifikuotų, kompetentingų pedagogų, galinčių suteikti teisingą informaciją tėvams. Pedagogai savo ruožtu nurodo, jog tėvams trūksta ne tik elementarių žinių apie M. Montessori pedagoginę sistemą, bet ir pedagoginių, psichologinių žinių ugdymo klausimais. Kita vertus, tėvai kartais neturi ir noro domėtis šia sistema. Reikia pastebėti, jog yra ir kategoriškai šiai sistemai nepritariančių tėvų. Akivaizdu, jog šiose šeimose ugdymo vientisumui neteikiama reikšmės.

Nusistovėjęs tėvų mąstymas sunkiai pasiduoda pokyčiams. Skirtingai nei pedagogai, tėvai mato vaiką tokį, kokiį jie nori matyti, o ne tokį, koks jis yra. Per mažai dėmesio kreipia ir į vaiko poreikius.

Taigi svarbiausia sąlyga vientisumui išlaikyti – kad tėvai būtų susipažinę su M. Montessori pedagogine sistema ir ją pripažintų. Tėvai, norėdami giliau suvokti šio metodo esmę, turėtų dažniau lankytis darželyje, stebėti vaikų veiklą montessorinėje grupėje.

Daugiau nei dešimtadalis (12,9%) pedagogų nejaučia tėvų buvimo darželyje, bendradarbiavimo, domėjimosi vaiku ir jo veikla. Apskritai tėvai visą auklėjimo atsakomybę priskiria ikimokyklinei įstaigai, daugiau tikisi iš pedagogų, o patys nesistengia net pasidomėti, kaip ugdomas jų vaikas. Pedagogai mano, kad vaikas per ilgai paliekamas darželyje, užtektų tik pusės dienos. Taip pat pedagogai mano, kad tėvai nepakankamai dalyvauja ugdymo procese, ne visi tėvai domisi tuo, ką vaikas veikia darželyje, nestebi veiklos grupėje, retai patys čia pasirodo, dažnai vaiką pasiimti atsiųsdami aukles ar vyresnius vaikus. Nuolat skubantys tėvai mažai bendrauja su grupės auklėtoja, kitais pedagogais, neatsižvelgia į darželio ugdymo specifiškumą, pedagogų rekomendacijas. Ugdymo įstaigos siūlo tėvams ir pedagogams dirbti pagal bendrą planą – taip galėtų būti sprendžiama vientisumo problema.

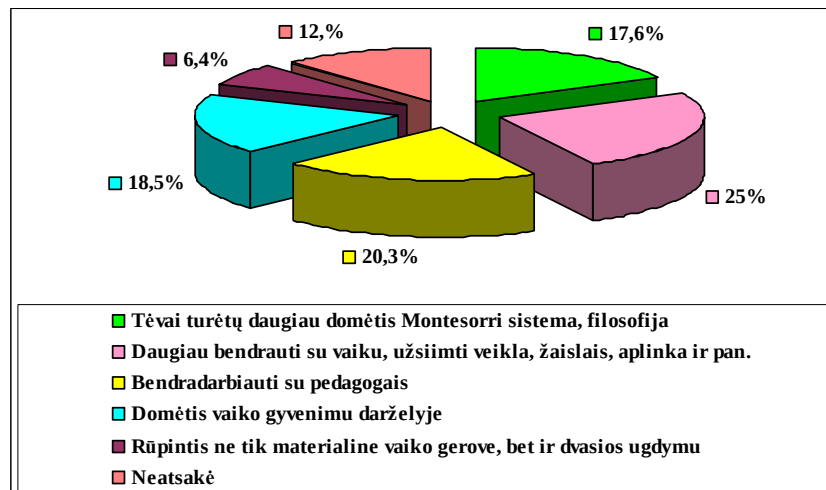
Tik nedidelė dalis pedagogų (4,6%) ugdymo vientisumo problemų nemato. Jų nuomone, aplinką tėvai paruošia taip, kad vaikas sistemingai įgytų naujų žinių ir įgūdžių. Apie kitus reikalingus ugdymo vientisumui dalykus šie respondentai neužsimena. Tuomet galima pagalvoti, kad visa M. Montessori sistema, jų manymu, susideda tik iš paruoštos aplinkos, jos sudėtinių dalių. Toks požiūris leidžia teigti, kad patys pedagogai giliai nesuvokia M. Montessori sistemos, vertina šią sistemą ne kaip ugdymo filosofiją, bet kaip didaktinį metodą.

Bet koku atveju, kai kyla ugdymo vientisumo problemų, pirmiausia kenčia vaikai. Kitaip tariant, kai vaikai šeimoje auklėjami visiškai priešingai negu darželyje, jie išmoksta prisitaikyti, - vienaip elgiasi darželyje, kitaip – namuose.

Taigi galima teigti, jog didelė dalis tėvų nesuvokia ir neįvertina vientisumo svarbos. Gali būti išskiriamos pagrindinės ugdymo vientisumo nebuvimo priežastys:

- Tėvai abejoja M. Montessori sistemos keliamiems reikalavimams.
- Jiems sunku keisti požiūrį į vaiką ir matyti jame savarankiškai besiformuojančią asmenybę, kaip tai yra daroma darželyje.
- Šeimoje nėra ugdymo tęstinumo: tėvai nesilaiko darželyje nustatyto režimo, nepratęsia su vaiku darželyje pradėtos veiklos, neturi vaikui tinkamai paruoštos aplinkos.
- Dėl užimtumo ir laiko stokos tėvai labiau domisi vaiko materialiniu aprūpinimu, o ne dvasiniais jo poreikiais.

- Tėvai nepakankamai dalyvauja ugdymo procese, nėra glaudaus bendradarbiavimo su pedagogais.

21 pav. Ugdymo vientisumo palaikymo būdai

Po to, kai pedagogai nurodė, anot jų, svarbiausias ugdymo vientisumo problemas, buvo prašoma parašyti, kam, jų nuomone, tėvai turėtų skirti daugiau dėmesio, kad ugdymas ir darželyje, ir šeimoje būtų vientisas.

Ketvirtadalis tiriamųjų (25%) pedagogų teigė, kad tėvai turėtų daugiau bendrauti su vaiku, užsiimti su juo įvairesne veikla, kurti tinkamą jam vystytis aplinką. Tai rodo ir 21 paveikslėlis. Anot jų, tėvai ne itin domisi vaiko ugdymu, tinkama aplinka, pagarba vaikui. Tėvai privalo daugiau laiko praleisti su vaiku ir jį ugdančiais žmonėmis – žaisti, skaityti, atlikti įvairius darbus, tiesiog leisti laiką kartu. Pedagogai pažymi, kad namuose būtina tinkamai parinkti žaislus, kurie turėtų ugdomąją paskirtį, ar pasiūlyti vaikui priemones, kurios atitiktų Montessori principus. Taip pat pedagogai iškelia vieną pagrindinių reikalavimų aplinkai – tėvai turėtų sudaryti tokias sąlygas, kad vaikas galėtų rinktis, kad jaustų tėvų supratimą ir pagalbą. Ypatingai pedagogai akcentuoja pagarbą vaikui, leidžiant jam savarankiškai apsirengti, susitvarkyti, suteikiant galimybę rinktis.

Šiek tiek daugiau nei penktadalis pedagogų (20,3%) pasigenda bendravimo su tėvais, domėjimosi, išklausymo, susitarimo. Tėvai turėtų daugiau bendrauti su pedagogais, grupės auklėtoja. Pedagogai galėtų padėti tėvams įsigilinti į M. Montessori sistemą, jos ugdymo filosofiją, teikti pedagogines konsultacijas. Pedagogai ne kartą pastebėję, jog pasiimdami vaikus tėvai pirmiausia klausia, ką vaikas valgė darželyje, o ne kaip jam sekėsi, ką jis naujo išmoko, kaip dieną praleido. Tad daroma prielaida, kad tėvai per mažai dėmesio skiria vaiko dvasiniam ugdymui, pasitikėjimui savimi,

per mažai sudaro sąlygų laisvai vaiko veiklai, savarankiškumo ugdymui. Taip pat daugiau dėmesio turi būti skiriama ir abipusiam tėvų bei pedagogų bendradarbiavimui.

Šiek tiek mažiau nei penktadalis (18,5%) pedagogų iškelia tęstinumo problemą. Ugdytojai mano, jog tėvai per mažai domisi vaiko gyvenimu darželyje. Anot pedagogų, tėvai turėtų jausti didesnę atsakomybę už vaikų auklėjimą, o ne tik priskirti visą vaiko ugdymo darbą auklėtojai. Be abejo, pirmiausia tėvai turėtų aktyviai dalyvauti sudarant vaikui individualias programas, vertinant jo gebėjimus ir pasiekimus. Tėvams derėtų stebėti ir vertinti vaiko veiklą darželyje ir tai testuoti namuose. Jie turi žinoti, ką vaikas veikia, kuo užsiima darželyje, kad gebėtų panašų režimą išlaikyti namuose ir taip tęsti pedagogų pradėtą darbą.

Maždaug šeštadalis (17,6%) pedagogų, išskirdami ugdymo vientisumo problemas, mano, kad tėvai turėtų daugiau dėmesio skirti savišvietai, labiau domėtis šia sistema, gilintis į M. Montessori ugdymo filosofiją. Daugelis tėvų, pastudijavę M. Montessori darbus, gali neteisingai suprasti, pavyzdžiui, ką reiškia vaikui duoti laisvę, tuomet jie gali leisti vaikui savivaliauti. Todėl labai svarbu jiems padėti, kad tėvai teisingai suvoktų Montessori ugdymo filosofiją.

6,4% pedagogų teigia, kad tėvai turėtų daugiau rūpintis ne materialine vaiko gerove, bet dvasios ugdymu. Remdamiesi savo patirtimi pedagogai pastebi, kad neretai tėvai, atėję į grupę, teiraujasi, ką vaikui reikia nupirkti, kokių priemonių trūksta grupės veikloje. Tuo tarpu darželio ar jų vaiko problemos jiems neatrodo svarbios. Tai reiškia, kad tėvai nepakankamai domisi vaiko poreikiais, per mažai dėmesio teikia pačiam vaikui, retai su juo bendrauja, jį išklauso. Vaikas privalo jaustis saugus ir mylimas, ir tai galima padaryti ne lepinant jį naujais žaislais ar perdėtai globojant, bet gerbiant vaiką kaip asmenybę, bendraujant su juo kaip su sau lygiu, skiriant jam daugiau dėmesio ir savo laiko.

Taigi siekiant ugdymo vientisumo darželyje ir šeimoje, tėvams ir pedagogams būtinas glaudus tarpusavio bendravimas ir bendradarbiavimas:

- Tėvai turėtų labiau įsigilinti į vaiko poreikius ir galimybes, daugiau laiko praleisti kartu su vaiku – bendrauti, užsiimti įvairia veikla.
- Tėvai turėtų būti ugdymo proceso dalyviai: daugiau bendrauti ir bendradarbiauti su pedagogais, siekiant bendrų vaiko auklėjimo tikslų.
- Tėvai privalo aktyviau domėtis vaiko veikla darželyje, kad galėtų namuose tęsti tai, kas pasiekta darželyje.
- Tėvai turėtų domėtis Montessori ugdymo sistema, daugiau dėmesio skirti šios sistemos filosofinėms studijoms.
- Namuose būtina rūpintis ne tik materialine vaiko gerove, bet ir vaiko dvasios ugdymu.

IŠVADOS

- M. Montessori atskleidė naują vaiko sampratą. Jos metodą išgarsino atradimas, kad vaikas pats yra savos individualios asmenybės kūrėjas, jos ugdytojas.
- Teorinė M. Montessori sistemos analizė atskleidė, jog pagrindiniai šios sistemos ugdymo ypatumai – tai pagarba vaiko asmenybei, laisvas veiklos pasirinkimas, vaikui vystytis tinkamai paruošta aplinka. Vienas pagrindinių M. Montessori pedagoginės sistemos principų – šeimos ir darželio ugdymo vienovė.
- Ugdymo metodų vientisumas M. Montessori darželyje ir šeimoje yra neatsiejama šios sistemos ugdomojo proceso grandis, turinti įtakos ir kokybiškam ugdymui, ir harmoningam asmenybės vystymuisi.
- Vienas pagrindinių veiksnių, turinčių įtakos ugdymo vientisumo principo įgyvendinimui M. Montessori darželyje ir šeimoje, yra tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, siekiant bendrų ugdymo tikslų ir stengiantis išlaikyti vieningus vaiko auklėjimo bei mokymo, lavinimo reikalavimus.
- Šeima, taikydamosi prie darželio, išlaiko ugdymo vientisumą M. Montessori sistemos vertinimo atžvilgiu. Tyrimu nustatyta, kad pedagogai ir tėvai svarbiausiu dalyku M. Montessori pedagoginėje sistemoje laiko šios sistemos ugdymo filosofiją, mažiau svarbiu – priemonės ir didaktinę medžiagą.
- Analizuojant tėvų ir pedagogų požiūrį į vaikų ugdymo ypatumus, išryškėjo, jog šeimoje nepakankamai siekiama ugdymo vientisumo, kadangi skiriasi tėvų ir pedagogų požiūriai tų pačių dalykų atžvilgiu: pedagogams svarbiausia - pagarba vaikui, tėvams - artimas bendravimas su vaiku; pedagogams yra svarbesnis vaiko dvasinis ugdymas ir kompetentingi pedagogai; tėvams - gera vaiko mityba ir kokybiškas medicininis aptarnavimas; pedagogams svarbiausia, kad vaiko aplinka darželyje būtų saugi, estetiška, tenkintų dvasinius vaiko poreikius, skatintų vaiko saviugdą; tuo tarpu šeimoje daugiau rūpinamasi, kad vaiko aplinka būtų saugi ir

tvarkinga; taip pat pedagogai daugiausia dėmesio skiria vaiko dvasiniam ugdymui, savarankiškumo įgūdžiams, kūrybinei veiklai ir praktiniams užsiėmimams, tuo tarpu šeimoje vaikai daugiau užsiima laisva ir kūrybine veikla.

- Pedagogai išskiria tokias pagrindines ugdymo vientisumo problemas: 1) šeimos tradiciškumas ir nepakankamos žinios apie M. Montessori sistemą 2) ugdymo tęstinumo nebuvimas – režimo nesilaikymas, paruoštos tinkamos aplinkos neturėjimas, praktinės veiklos šeimoje trūkumas 3) tėvų užimtumas, laiko stoka, materialinių, o ne dvasinių gėrybių siekimas 4) nepakankamas tėvų dalyvavimas ugdymo procese, nenorėjimas ir vengimas bendrauti su pedagogais. Pedagogų nuomone, ugdymo vientisumo principo šeimose tik iš dalies yra laikomasi.
- Nustatyta, kad ugdymo vientisumo darželyje ir šeimoje problemas išspręsti padėtų: 1) didesnis tėvų domėjimasis M. Montessori sistema ir jos ugdymo filosofija 2) įsigilinimas į vaiko poreikius, dažnesnis ir artimesnis bendravimas su vaiku, bendra veikla 3) bendravimas ir bendradarbiavimas su pedagogais, buvimas ne tik ugdomojo proceso stebėtojais, bet ir dalyviais 4) domėjimasis vaiko veikla darželyje 5) rūpinimasis ne tik vaiko materialine gerove, bet ir dvasiniu jo ugdymu.
- Apibendrinus išvadas galima teigti, kad iškelta hipotezė - **ugdymo vientisumas šeimoje ir darželyje įgyvendinamas bendrais ugdymo tikslais, metodika ir M. Montessori vienovės principo reikalavimais**, - pasitvirtino iš dalies.

LITERATŪRA

1. Babičienė D. Metodinių sistemų sąlygoti ikimokyklinukų patirties apie save ir pasaulį kaupimo bei panaudojimo ypatumai. Vilnius, 1996.
2. Baužytė E. Pedagogo vaidmuo M. Montessori sistemoje: magistro darbas. Vilnius, 2002.
3. Blauzdienė R. Nėra abejingų vienas kito likimui // M. Montessori idėjų svarba amžių sankirtoje. Kaunas, 2000.
4. Bukantaitė D. Kaip nustatyti M. Montessori metodo efektyvumą // M. Montessori idėjų svarba amžių sankirtoje. Kaunas, 2000.
5. Bukantaitė D. Montessori metodo reikšmė vaikų ikimokykliniam ugdymui švietimo reformos kontekste // Tiltai. 2001, Nr. 3.
6. Čitavičiūtė A. M. Montessori pedagoginės sistemos realizavimas Lietuvoje: magistro darbas. Vilnius, 2004.
7. Jackūnas Ž. Netradicinė mokykla // Dialogas, 2001. Nr. 39
8. Jakutytė R. Humaniškumo ugdymo tendencijos Lietuvos pedagogikoje (XIX – pabaiga – XX a. vidurys) // Acta Paedagogica Vilnensia. Mokslo darbų rinkinys. Vilnius, 1997.
9. Jankauskienė M. Montessori filosofijos poveikis vaiko asmenybei // M. Montessori idėjų svarba amžių sankirtoje. Kaunas, 2000.
10. Esmaitis (Matijošaitis S.). Pedagogikos istorija. Kaunas, 1930.
11. Fisher D. C. Montessoriška motina. 1992.
12. Gasparkaitė V. Montessori filosofijos samprata // M. Montessori idėjų svarba amžių sankirtoje. Kaunas, 2000.
13. Gasparkaitė V. M. Montessori metodo pagrindai: magistro tezės. Vilnius, 1994
14. Gasparkaitė V. M. Montessori sistemos realizavimas Lietuvoje. Vilnius, 2000.
15. Gedvilienė G. Mokymosi bendradarbiaujant metodai, ugdant socialinius sugebėjimus // II Lietuvos edukologijos doktorantų ir jų mokslinių vadovų konferencija. Jaunųjų mokslininkų darbai. Kaunas, 1998.
16. Grabauskienė A. M. Montessori ugdymo šeimoje idėjos naujo humanizmo požiūriu // M. Montessori idėjų svarba amžių sankirtoje. Kaunas, 2000.
17. Gražienė V. Lietuvos vaikų darželio pedagogikos bruožai iki 1940 m. Klaipėda, 1998.
18. Hagemann Ch., Borner I. Vaikų rengimas mokyklai pagal M. Montessori. Kaunas, 2004.

19. Jaudzemaitytė E. M. Montessori idėjos švietimo reformavimo laikotarpiu // M. Montessori idėjų svarba amžių sankirtoje. Kaunas, 2000.
20. Vosylienė E. Darbas suprasti norus // Dialogas, 2002 m. Nr. 17.
21. Liaugminienė G. Prasmingos tylos vaikai // Tavo vaikas. 2000 m. Nr. 6.
22. Litvinienė J. Šeima – vaiko ugdymo institucija. Klaipėda, 2002.
23. Marija Montessori, Marija Varnienė, Domicėlė Petrutytė: trys gyvenimai pašvęsti vaikui. Kaunas, 1997.
24. Matulaitytė – Keturakienė O. Žvilgsnis į vaiką. Montessori metodas ir vaikų ugdymas. Vilnius, 2002.
25. Monkevičius A. Valdorfo pedagogika. Ženeva, 1994.
26. Montessori mokyklos Lietuvoje koncepcija. Projektas. 2001.
27. Montessori metodo atradimai // Tavo vaikas. 1996, Nr. 1, 2, 3, 4.
28. Montessori M. Mokslinės pedagogikos metodas. Kaunas, 1992.
29. Montessori M. Naujasis vaikas. Suglausta paskaita, skaityta II tarptautiniame Kongrese Nicoje 1932 m.
30. Montessori M. Vaikystės paslaptis. Kaunas, 2000.
31. Montessori mokyklos Lietuvoje koncepcija (projektas). 2001.
32. Petrutytė D. Auklėtoja - dinamiškas, veiklus ryšys. Rankraštinė medžiaga. 1960.
33. Mūsų vaikas. - Chicago, 1985, Nr. 12 (4); 1986, Nr. 2 (9), 3 (10), 5 (5); 1990, Nr. signalinis. (11); (1, 2, 3, 7, 8, 12)
34. Paplauskas-Ramūnas A. Pedagoginiai raštai. Vilnius, 1996.
35. Pestalocis J. H. Pedagoginiai raštai. Kaunas, 1989.
36. Petrutytė D. Auklėtojos pasiruošimas. Rankraštinė medžiaga. 1960.
37. Petrutytė D. Iš M. Montessori idėjų lobyno. Čikaga, 1992.
38. Petrutytė D. Iš M. Montessori idėjų lobyno. Kaunas, 1993.
39. Petrutytė D. Paskutinis atsisveikinimas su Lietuvos montesorininkėm. Laiškas Lietuvos auklėtojom. Čikaga, 1996.
40. Petrutytė D. Vaikas - Dievo dovana. Kaunas, 1993.
41. Petrutytė D. Vaizduotė ir pasakos. Čikaga, 1962.
42. Pukelis K. Mokytojų rengimas ir filosofinės studijos. Kaunas, 1999.
43. Rūpintojėlis. Pilnas 1977 - 1990 m. pagrindyje išleistų numerių rinkinys. Kaunas, 1997.
44. Sadauskienė G. Vaikai kuria save // Dialogas. 1997 m. Nr. 29
45. Skorubskienė V. M. Montessori idėjų svarba amžių sankirtoje // M. Montessori idėjų svarba amžių

- sankirtoje. Kaunas, 2000.
46. Šalkauskis S. Rinkiniai raštai. T. 1. Vilnius, 1991.
 47. Švietimo gairės: Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos 2003 – 2012 m. Projektas. Vilnius, 2002.
 48. Tijūnėlienė O. Drausmė M. Montessori įstaigoje: jos esmė, prasmė, ugdymas // M. Montessori idėjų svarba amžių sankirtoje. Kaunas, 2000.
 49. Tilindienė D. Montessori darželio vaikų tėvų tyrimo rezultatų analizė // M. Montessori idėjų svarba amžių sankirtoje. Kaunas, 2000.
 50. Vaišvilienė S. Montessori plačiame pasaulyje // Pasaulio lietuvis. Čikaga, 2002.
 51. Valatkienė S. Naujojo ugdymo sąjūdis Vakaruose, jo idėjų atspindys Lietuvoje (1918-1940). Vilnius, 1997.
 52. Varnienė I. Vaikas kuria žmogų // M. Montessori idėjų svarba amžių sankirtoje. Kaunas, 2000.
 53. Virbašienė S., Čyžienė V. Vaizduotės lavinimas M. Montessori pedagoginėje sistemoje // M. Montessori idėjų svarba amžių sankirtoje. Kaunas, 2000.
 54. Žemaitytė Z. Adomas Varnas: gyvenimas ir kūryba. Vilnius, 1998.
 55. Bohm W. The Integration of Cultures: The Montessori Contribution // The NAMTA Journal. 1999, vol. 24, No. 1, p. 35.
 56. Elkind D. Whats Good about Montessori // Montessori Life a Publication of AMS. 1994, vol. 2, no.1.
 57. Hainstock E. G. Teaching Montessori in the home. 1968.
 58. Gitter L. L. The Montessori way. Seattle, Washington, 1970.
 59. Kahn D., Hissong E. A Parent's Introduction To Montessori Preschool. Material is copyrighted by NAMTA. Ohio, 1981.
 60. Montessori M. Education for a New World. Madras (India): Kalakshetra. 1971.
 61. Rambusch McCormick N. Natural Learning // Montessori Life. New York, 2001, vol. 13, no. 3.
 62. Seldin T. Montessori at home: parties of life // Tomorrow's Child. 1995, vol. 3, no. 5.
 63. Standing E. M. Maria Montessori. Her Life and Works. New York, 1984.
 64. Stoops J. A. The Montessori foundation Dr. Maria Montessori: an Intellectual Portrait. The Moral Dimensijon // Montessori Foundation. 1996.
 65. Wolf A. D. Look at the Child. Altoona, Pennsylvania. Copyright 1978.
 66. Wolf A. D. The Montessori Method. Blaisdale Montessori School. 2003.

67. Дьюи Д. Психология и педагогика мышления. Москва, 1997.
68. Монтессори М. Метод научной педагогики, применяемый к детскому воспитанию в домах ребенка. Москва, 1920.
69. Монтессори. М. Сомовоспитание в начальной школе: Москва, 1993.
70. Монтессори педагогика: вопросы теории и практики // Дошкольное воспитание. 1999, 10.
71. Сорокова М. Г. Система М. Монтессори. Теория и практика. Москва, 2003.

PRIEDAI

Anketa

Mieli Tėveliai, Vilniaus universiteto magistrantę domina Jūsų požiūris į vaiko ugdymą. Šie duomenys labai padėtų rašant magistrinį darbą tema „Ugdymo vientisumas M. Montessori darželyje ir šeimoje“. Jūsų atsakymai į anketos klausimus bus vertingi esamos situacijos analizei. Maloniai prašyčiau atsakyti į žemiau pateiktus klausimus.

Nuoširdžiai dėkoju, kad skyrėte tam laiko.

1. Jūsų amžius:

- ☐ - iki 30m. ☐ – 31-40m. ☐ – 41-50m. ☐ – 51-eri ir daugiau

2. Išsilavinimas:

- ☐ - vidurinis ☐ - spec. vidurinis ☐ - aukštesnysis
(aukštasis neunivers.) ☐ - aukštasis universitetinis

3. Jūsų vaiko amžius

- ☐ - 3-4 m. ☐ - 4-5 m. ☐ - 5-6 m.

4. Ar esate susipažinęs su M. Montessori sistema:

- ☐ - Taip ☐ - Ne ☐ - Iš dalies

5. Ką Jūs labiausiai vertinate M. Montessori sistemoje? (apibraukite vieną Jums tinkantį atsakymą)

- a) Montessori didaktinę medžiagą;
- b) „paruoštą aplinką“;
- c) Montessori ugdymo filosofiją;
- d) priemones dvasiniam vaiko ugdymui.

6. Apibraukite 3-4 dalykus, kurie, Jūsų manymu, vaikui yra svarbiausi:

- a) šeimos materialinė gerovė;
- b) kokybiškas medicininis aptarnavimas;
- c) gera vaiko priežiūra/saugumas;
- d) kvalifikuoti pedagogai;
- e) pilnavertė mityba;
- f) dorinis vaiko ugdymas;
- g) žaidimai;
- h) veikla už ikimokyklinės įstaigos ribų (mokyklėlės, būreliai);
- i) kita (įrašykite) _____

7. Auklėjant vaiką svarbiausia (apibraukite vieną Jums tinkantį atsakymą):

- a) pagarba vaikui;
- b) artimas bendravimas su vaiku;
- c) reiklumas ir griežti nurodymai vaikui;
- d) vadovavimas vaikui;
- a) e) kita (įrašykite) _____

8. Kaip Jūs suprantate vaiko teises?(apibraukite vieną Jums tinkantį atsakymą)

- a) leisti vaikui išsakyti savo norus, pageidavimus;
- b) leisti paprieštarauti Jūsų nuomonei;
- c) išklausti vaiką;
- d) nusileisti iki vaiko lygio;
- e) kita (įrašykite) _____

9. Kokia, Jūsų nuomone, turi būti vaiko aplinka?(apibraukite 3 Jums tinkančius atsakymus)

- a) estetiška;
- b) saugi;
- c) tvarkinga;
- d) funkcionali;
- e) skatinanti saviugdą;
- f) tenkinanti dvasinius poreikius.

10. Ar Jūsų namuose yra specialiai paruošta aplinka vaiko vystymuisi?

- ☐ - Taip ☐ - Ne ☐ - Iš dalies

11. Kokiai veiklai su vaiku daugiausia skiriate dėmesio? (apibraukite keletą Jums tinkamų atsakymų)

- a) praktiniams užsiėmimams;
- b) laisvai veiklai;
- c) žinioms ir informacijai;
- d) savarankiškumo įgūdžiams ugdyti;
- e) kūrybinei veiklai;
- f) dvasiniam vaiko ugdymui;
- g) kita (įrašykite) _____

12. Kaip Jūs palaikote drausmę šeimoje? (apibraukite 3-4 Jums tinkančius atsakymus)

- a) parodote, kaip atlikti darbus ir užduotis;
- b) baudžiate už netinkamą elgesį;
- c) komentuojate vaiko netinkamą elgesį;
- d) liepiate daryti tik tai, ką Jūs leidžiate;
- e) sudominate vaiką įvairia veikla (darbu);
- f) pamokote ir taisote vaiko klaidas;
- g) vadovaujate vaiko veiklai.

13. Ar, Jūsų nuomone, vaikui reikia žaislų? Kodėl?

- a) Taip, nes _____
- b) Ne, nes _____
- c) Iš dalies, nes _____

14. Jūsų nuomone, suaugusio ir vaiko tarpusavio santykiai turi būti (apibraukite vieną Jums tinkantį atsakymą):

- a) Suaugę turi prisitaikyti prie vaiko poreikių
- b) suaugę turi pavaduoti vaiką įvairioje veikloje;
- c) suaugę turi paruošti vaikui tinkamą aplinką;
- d) suaugę turi visada vaikui vadovauti.

15. Kuriems iš šių teiginių pritariate (apibraukite 3-4 Jums tinkančius atsakymus):

- a) vaikas geba susikaupti;
- b) vaikas mėgsta kartoti;
- c) vaikas – tvarkos mylėtojas;
- d) vaikui reikia galimybės rinktis;
- e) vaikas labiau vertina darbą, o ne žaislą;
- f) vaikui nereikia ypatingų pagyrimų ir baudų;
- g) vaikas – tylos mylėtojas;
- h) vaikas vertas pagarbos.

VU edukologijos magistrantė

Vida Červiakova

Anketa

Mieli Pedagogai, Vilniaus universiteto magistrantę domina Jūsų požiūris į vaiko ugdymą. Šie duomenys labai padėtų rašant magistrinį darbą tema „Ugdymo vientisumas M. Montessori darželyje ir šeimoje“. Jūsų atsakymai į anketos klausimus bus vertingi esamos situacijos analizei. Maloniai prašyčiau atsakyti į žemiau pateiktus klausimus.

Nuoširdžiai dėkoju, kad skyrėte tam laiko.

1. Jūsų amžius:

- ☐ - iki 30m. ☐ – 31-40m. ☐ – 41-50m. ☐ – 51-eri ir daugiau

2. Išsilavinimas:

- ☐ - vidurinis ☐ - spec. vidurinis ☐ - aukštesnysis
(aukštasis neunivers.) ☐ - aukštasis universitetinis

3. Jūsų pedagoginio darbo stažas Montessorinėje grupėje:

- ☐ - iki 5-rių metų ☐ - 5 – 10 m. ☐ - 10 – 15 m. ☐ - 15 ir daugiau

4. Kokio amžiaus Jūsų grupės vaikai?

- ☐ - 3-4 m. ☐ - 4-5 m. ☐ - 5-6 m. ☐ - 3-6 m.

5. Ką Jūs labiausiai vertinate M. Montessori sistemoje? (apibraukite vieną Jums tinkantį atsakymą)

- a) Montessori didaktinę medžiagą;
- b) „paruoštą aplinką“;
- c) Montessori ugdymo filosofiją;
- d) priemones dvasiniam vaiko ugdymui.

6. Apibraukite 3-4 dalykus, kurie, Jūsų manymu, vaikui yra svarbiausi:

- a) šeimos materialinė gerovė;
- b) kokybiškas medicininis aptarnavimas;
- c) gera vaiko priežiūra/saugumas;
- d) kvalifikuoti pedagogai;
- e) pilnavertė mityba;
- f) dorinis vaiko ugdymas;
- g) žaidimai;
- h) veikla už ikimokyklinės įstaigos ribų (mokyklėlės, būreliai);
- i) kita (įrašykite) _____

7. Auklėjant vaiką svarbiausia (apibraukite vieną Jums tinkantį atsakymą):

- a) pagarba vaikui;
- b) artimas bendravimas su vaiku;
- c) reiklumas ir griežti nurodymai vaikui;
- d) vadovavimas vaikui;
- a) e) kita (įrašykite) _____

8. Kaip Jūs suprantate vaiko teises?(apibraukite vieną Jums tinkantį atsakymą)

- a) leisti vaikui išsakyti savo norus, pageidavimus;
- b) leisti paprieštarauti Jūsų nuomonei;
- c) išklausti vaiką;
- d) nusileisti iki vaiko lygio;
- e) kita (įrašykite) _____

9. Kokia, Jūsų nuomone, turi būti vaiko aplinka?(apibraukite 3 Jums tinkančius atsakymus)

- a) estetiška;
- b) saugi;
- c) tvarkinga;
- d) funkcionali;
- e) skatinanti saviugdą;
- f) tenkinanti dvasinius poreikius.

10. Ar, Jūsų nuomone, darželyje yra specialiai paruošta aplinka vaiko vystymuisi?

- ☐ - Taip ☐ - Ne ☐ - Iš dalies

11. Kokiai veiklai su vaiku daugiausia skiriate dėmesio? (apibraukite keletą Jums tinkamų atsakymų)

- a) praktiniams užsiėmimams;
- b) laisvai veiklai;
- c) žinioms ir informacijai;
- d) savarankiškumo įgūdžiams ugdyti;
- e) kūrybinei veiklai;
- f) dvasiniam vaiko ugdymui;
- g) kita (įrašykite) _____

12. Kaip Jūs palaikote drausmę darželyje? (apibraukite 3-4 Jums tinkančius atsakymus)

- h) parodote, kaip atlikti darbus ir užduotis;
- i) baudžiate už netinkamą elgesį;
- j) komentuojate vaiko netinkamą elgesį;
- k) liepiate daryti tik tai, ką Jūs leidžiate;
- l) sudominate vaiką įvairia veikla (darbu);
- m) pamokote ir taisote vaiko klaidas;
- n) vadovaujate vaiko veiklai.

13. Ar, Jūsų nuomone, vaikui reikia žaislų? Kodėl?

- a) Taip, nes _____
- b) Ne, nes _____
- c) Iš dalies, nes _____

14. Jūsų nuomone, suaugusio ir vaiko tarpusavio santykiai turi būti (apibraukite vieną Jums tinkantį atsakymą):

- a) suaugę turi prisitaikyti prie vaiko poreikių
- b) suaugę turi pavaduoti vaiką įvairioje veikloje;
- c) suaugę turi paruošti vaikui tinkamą aplinką;
- d) suaugę turi visada vaikui vadovauti.

15. Kuriems iš šių teiginių pritariate (apibraukite 3-4 Jums tinkančius atsakymus):

- a) vaikas geba susikaupti;
- b) vaikas mėgsta kartoti;
- c) vaikas – tvarkos mylėtojas;
- d) vaikui reikia galimybės rinktis;
- e) vaikas labiau vertina darbą, o ne žaislą;
- f) vaikui nereikia ypatingų pagyrimų ir baudų;
- g) vaikas – tylos mylėtojas;
- h) vaikas vertas pagarbos.

16. Jūsų nuomone, ar ugdymo vientisumo principas yra taikomas namuose?

☐ - Ne ☐ - Taip ☐ - Iš dalies

17. Kokias galėtumėte išskirti ugdymo vientisumo problemas:

18. Kam, Jūsų nuomone, tėvai turėtų skirti daugiau dėmesio, kad ugdymas šeimoje ir darželyje būtų vientisas?

VU edukologijos magistrantė

Vida Červiakova

1 lentelė. Respondentų atsakymai į klausimus pagal amžių

Klausimas	Atsakymai į klausimus	Pedagogai	Tėvai	Pedagogai	Tėvai	Pedagogai	Tėvai	Pedagogai	Tėvai
		Respondentų atsakymai į klausimus pagal amžių (procentais)							
		Iki 30 m.		31 – 40 m.		41 – 50 m.		51-eri ir daugiau	
Ką Jūs labiausiai vertinate M. Montessori sistemoje?	Montessori didaktinę medžiagą	55,6	0	19,4	13,0	4,9	9,1	14,8	0
	„Paruoštą aplinką“	33,3	35,7	38,7	18,5	36,6	36,4	33,3	0
	Montessori ugdymo filosofiją	0	53,6	41,9	51,9	46,3	36,4	37	0
	Priemonės dvasiniam vaiko ugdymui	0	3,6	0	11,1	9,8	9,1	11,1	0
Apibraukite 3-4 dalykus, kurie, Jūsų manymu, vaikui yra svarbiausi?	Šeimos materialinė gerovė	22,2	28,6	35,5	22,2	31,7	45,5	25,9	0
	Kokybiškas medicininis aptarnavimas	11,1	17,9	19,4	16,7	19,5	36,4	18,5	0
	Gera vaiko priežiūra/saugumas	100	92,9	96,8	77,8	85,4	90,9	88,9	0
	Kvalifikuoti pedagogai	77,8	64,3	74,2	79,6	82,9	54,5	81,5	0
	Pilnavertė mityba	55,6	67,9	29,0	53,7	36,6	72,7	51,9	0
	Dorinis vaiko ugdymas	66,7	50	67,7	61,1	73,2	45,5	85,2	0
	Žaidimai	33,3	10,7	10,7	22,2	24,4	9,1	25,9	0
	Veikla už ikimokyklinės įstaigos ribų (mokyklėlės, būreliai)	22,2	10,7	10,7	16,7	2,4	9,1	0	0
	Kita	0	7,2	7,12	11,1	13	27,3	3,8	0

3 lentelė. Respondentų atsakymai į klausimus pagal išsilavinimą

Klausimas	Atsakymai į klausimus	Pedagogai	Tėvai	Pedagogai	Tėvai	Pedagogai	Tėvai	Pedagogai	Tėvai
		Respondentų atsakymai į klausimus pagal išsilavinimą (procentais)							
		Vidurinis		Spec. vidurinis		Aukštesnysis (aukšt. neunivers.)		Aukštasis universitetinis	
Ką Jūs labiausiai vertinate M. Montessori sistemoje?	Montessori didaktinę medžiagą	0	0	17,6	0	4,2	18,5	19,4	7,1
	„Paruoštą aplinką“	0	28,6	35,3	50	37,5	29,6	35,8	21,4
	Montessori ugdymo filosofiją	0	42,9	35,3	25	54,2	25,9	34,3	64,3
	Priemonės dvasiniam vaiko ugdymui	0	14,3	11,8	25	4,2	14,8	6	3,6
Apibraukite 3-4 dalykus, kurie, Jūsų manymu, vaikui yra svarbiausi?	Šeimos materialinė gerovė	0	28,6	29,4	75	33,3	33,3	29,9	21,4
	Kokybiškas medicininis aptarnavimas	0	14,3	11,8	25	25	22,2	17,9	17,9
	Gera vaiko priežiūra/saugumas	0	100	82,4	75	91,7	74,1	92,5	85,7
	Kvalifikuoti pedagogai	0	57,1	76,5	75	83,3	74,1	79,1	73,2
	Pilnavertė mityba	0	57,1	52,9	25	25	66,7	41,8	60,7
	Dorinis vaiko ugdymas	0	28,6	82,4	25	83,3	51,9	68,7	62,5
	Žaidimai	0	42,9	29,4	25	8,3	3,7	25,4	19,6
	Veikla už ikimokyklinės įstaigos ribų (mokyklėlės, būreliai)	0	0	0	25	12,5	14,8	4,5	14,3
	Kita	0	0	12,6	25	12,9	7,4	6	14,3

2 lentelė. Respondentų atsakymai į klausimus pagal amžių

Klausimas	Atsakymai į klausimus	Pedagogai	Tėvai	Pedagogai	Tėvai	Pedagogai	Tėvai	Pedagogai	Tėvai
		Respondentų atsakymai į klausimus pagal amžių (procentais)							
		Iki 30 m.		31 – 40 m.		41 – 50 m.		51-eri ir daugiau	
Auklėjant vaiką svarbiausia?	Pagarba vaikui	66,7	7,1	61,3	28,6	80,5	25,9	74,1	0
	Artimas bendravimas su vaiku	33,3	0	38,7	0	19,5	64,8	25,9	0
	Reiklumas ir griežti nurodymai vaikui	0	7,1	0	0	0	3,7	0	0
	Vadovavimas vaikui	0	0	0	0	0	0	0	0
	Kita	0	71,4	3,2	10,7	4,8	3,7	3,7	0
Kokia, Jūsų nuomone, turi būti vaiko aplinka?	Estetiška	44,4	10,7	45,2	82,1	43,9	16,7	63	0
	Saugi	88,9	82,1	74,2	39,3	78	83,3	63	0
	Tvarkinga	44,4	39,3	16,1	34,6	19,5	46,3	18,5	0
	Funkcionaliai	22,2	34,6	38,7	82,1	39	25,9	40,7	0
	Skatinanti saviugdą	55,6	82,1	67,7	25	82,9	74,1	77,8	0
	Tenkinanti dvasinius poreikius	33,3	25	41,9	0	51,2	29,6	55,6	0
Kokios veiklos su vaiku daugiausiai skiria laiko?	Praktiniams užsiėmimams	66,7	25	48,4	27,8	51,2	27,3	74,1	0
	Laisvai veiklai	0	57,1	16,1	38,9	29,3	54,5	14,8	0
	Žinioms ir informacijai	33,3	25	45,2	46,3	31,7	36,4	33,3	0
	Savarankiškumo igūdžiui ugdyti	77,8	46,4	74,2	55,6	78	54,5	92,6	0
	Kūrybinei veiklai	55,6	60,7	64,5	50	56,1	54,5	44,4	0
	Dvasiniam vaiko ugdymui	33,3	14,3	38,7	42,6	56,1	45,5	59,3	0
	Kita	11,1	0	3,2	7,5	4,8	0	11,1	0

4 lentelė. Respondentų atsakymai į klausimus pagal išsilavinimą

Klausimas	Atsakymai į klausimus	Pedago gai	Tėvai	Pedagogai	Tėvai	Pedagogai	Tėvai	Pedagogai	Tėvai
		Respondentų atsakymai į klausimus pagal išsilavinimą (procentais)							
		Vidurinis		Spec. vidurinis		Aukštesnysis (aukšt. neunivers.)		Aukštasis universitetinis	
Auklėjant vaiką svarbiausia?	Pagarba vaikui	0	0	58,8	0	79,2	22,2	73,1	39,3
	Artimas bendravimas su vaiku	0	100	41,2	50	20,8	66,7	26,9	53,6
	Reiklumas ir griežti nurodymai vaikui	0	0	0	0	0	3,7	0	3,6
	Vadovavimas vaikui	0	0	58,8	25	4,2	3,7	0	0
	Kita	0	0	0	25	41,7	0	4,5	1,8
Kokia, Jūsų nuomone, turi būti vaiko aplinka?	Estetiška	0	100	52,9	50	75	14,8	50,7	14,3
	Saugi	0	57,1	76,5	100	20,8	81,5	73,1	78,6
	Tvarkinga	0	57,1	11,8	75	33,3	55,6	22,4	37,5
	Funkcionaliai	0	42,9	47,1	0	79,2	22,2	37,3	30,4
	Skatinanti saviugdą	0	42,9	70,6	75	58,3	77,8	74,6	80,4
	Tenkinanti dvasinius poreikius	0	0	58,8	0	79,2	22,2	41,8	30,4
Kokios veiklos su vaiku daugiausiai skiriamos laiko?	Praktiniams užsiėmimams	0	28,6	64,7	25	62,5	25,9	53,7	28,6
	Laisvai veiklai	0	71,4	23,5	100	12,5	37	20,9	42,9
	Žinioms ir informacijai	0	14,3	35,3	25	45,8	40,7	32,8	42,9
	Savarankiškumo įgūdžiams ugdyti	0	42,9	94,1	25	66,7	59,3	82,1	51,8
	Kūrybinei veiklai	0		70,6	25	50	51,9	53,7	55,4
	Dvasiniam vaiko ugdymui	0	57,1	64,7	0	41,7	40,7	49,3	37,5
	Kita	0	0	0	25	8,4	7,4	7,5	1,8